

Välfärdsbrott på agendan

En kartläggning av riskområden för att stärka kunskapen kring att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrottslighet inom socialtjänst och LSS

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2026-5-10228

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, maj 2026

Förord

Välfärdsbrottsligheten är ett växande hot mot svensk vård och omsorg. Konsekvenserna är allvarliga för kvaliteten, förtroendet och ekonomin. Det är konsekvenser som vi behöver ta på största allvar.

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen bildat ett forum för lärande och kunskapsspridning om välfärdsbrott inom hälso- och sjukvård, tandvård, socialtjänst och verksamheter enligt LSS (S2025/00474). I detta uppdrag ingår även att utifrån behov, kartlägga riskområden för att få en bättre förståelse för kunskap kring att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrottslighet.

Vi vill med den här rapporten bidra till bättre förutsättningar för kommuner att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott genom ökad kunskap. Rapporten riktar sig främst till förtroendevalda i kommuner, chefer och ledare inom socialtjänst- och LSS-verksamhet.

Vi riktar ett stort tack till alla som har bidragit till rapporten. Vi vill särskilt tacka de kommuner som delat med sig av sina erfarenheter i intervjuerna.

Rapporten är framtagen av projektledaren Lina Hedlund och utredaren Fredrik Garcia. Ansvarig enhetschef har varit Annika Eriksson.

Björn Eriksson
Generaldirektör
Socialstyrelsen

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	6
Kunskapen behöver utvecklas för att stärka det systematiska arbetet mot välfärdsbrott	6
Risken för välfärdsbrott uppstår lokalt inom tre ersättningsystem	7
Vissa verksamheter och insatser kan vara lämpligare att utnyttja för gärningspersoner	9
Kommuners arbetssätt mot välfärdsbrott visar på brister i styrning	10
Välfärdsbrott kan innebära negativa konsekvenser för såväl individer som kommuner	11
Kommuner efterfrågar ökat stöd i sitt arbete mot välfärdsbrott	12
Inledning	13
Uppdraget	13
Syfte och frågeställningar	13
Rapportens disposition	14
Avgränsningar och definitioner	14
Tillvägagångssätt för kartläggningen	21
Dokumentstudie	21
Intervjuer	21
Teoretiska utgångspunkter	22
Resultat	25
Köp av insats, ekonomiskt bistånd och föreningsstöd är utsatta för välfärdsbrott	25
Alla socialtjänst- och LSS-verksamheter <i>kan</i> vara utsatta för välfärdsbrott	41
Kommuner använder flera arbetssätt för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott	66
Välfärdsbrott kan innebära negativa konsekvenser för såväl individer som kommuner	79
Kommuner efterfrågar ökat stöd i sitt arbete mot välfärdsbrott	86
Referenser	93
Bilaga 1. Välfärdsbrott utifrån ett principal-agent perspektiv .	97
Informationsasymmetri	98
Moralisk risk	99
Signaleringsrisk	99

Välfärdsbrott på agendan

Flera principaler.....100

**Bilaga 2. Förklaring av uppgifter och insatser i kommunernas
räkenskapssammandrag 101**

Sammanfattning

I den här rapporten kartlägger Socialstyrelsen riskområden för att därigenom skapa förutsättningar för att stärka kunskapen kring att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott inom socialtjänstverksamhet och verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Välfärdsbrott innebär att en aktör – individ, företag eller annan organisation – utnyttjar offentligt finansierade trygghetssystem för otillbörlig vinning.

Kartläggningen är en del av Socialstyrelsens regeringsuppdrag att bilda ett forum för lärande och kunskapsspridning om välfärdsbrott (S2025/00474).

Syftet är att kartlägga riskområden för att få en bättre förståelse för behovet av kunskap kring att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrottslighet inom socialtjänst- och LSS-verksamhet. Följande frågeställningar besvaras i kartläggningen:

- Vilka ersättningssystem är särskilt utsatta för välfärdsbrott?
  - Hur kan det förklaras?
  - Hur kan det hanteras?
- Vilka av kommunernas socialtjänst- och LSS-verksamheter är särskilt utsatta för välfärdsbrott?
- Vilka insatser, åtgärder och metoder använder kommuner för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott?
- Vilka konsekvenser har välfärdsbrott för kvaliteten och ekonomin i de berörda verksamheterna?
- Vilket ytterligare stöd från staten och myndigheterna efterfrågar kommunerna i arbetet mot välfärdsbrott?

Kartläggningen har bestått av dialoger med experter på ämnet välfärdsbrott, en dokumentstudie samt intervjuer med tjänstepersoner i 13 kommuner.

Kunskapen behöver utvecklas för att stärka det systematiska arbetet mot välfärdsbrott

Det saknas i stort sett forskning om välfärdsbrott i en svensk kontext. Den växande kunskapen om välfärdsbrott i Sverige samlas i stället främst i utredningar och rapporter från offentliga aktörer. Samtidigt är välfärdsbrott i sig svårt att upptäcka och gärningspersonernas tillvägagångssätt förändras konstant. Det befintliga kunskapsläget styr hur kommuner organiserar och prioriterar sina insatser för att upptäcka välfärdsbrott. Det bidrar till ytterligare upptäckt av välfärdsbrott inom samma områden. Socialstyrelsen bedömer att kommuner behöver mer kunskap om hur de kan arbeta

systematiskt mot välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamhet. Det innebär bland annat kunskap om hur de i högre grad kan arbeta med underbyggda riskanalyser i arbetet mot välfärdsbrott. Syftet är att organisera och prioritera insatser och åtgärder utifrån hur riskbilden ser ut i den egna kommunen.

Det saknas även gemensamma begreppsdefinitioner och teoritillämpning i analyser av välfärdsbrott, särskilt inom socialtjänst- och LSS-verksamhet. Utan gemensamma definitioner av exempelvis vad välfärdsbrott innebär och innefattar är det svårt att rama in problemet och utveckla kunskapen inom området. Utan teoritillämpning i analyser av välfärdsbrott är det svårt att överföra resultat och slutsatser från en kontext till en annan, bygga kunskap om orsaker samt bedöma riskområden där data saknas. Vi ser därför att det behövs fler teoretiska analyser för att utveckla kunskapen om välfärdsbrott. Utifrån detta har Socialstyrelsen valt att sammanställa publikationer på området och analysera dessa tillsammans med insamlad empiri från intervjuer utifrån en teoretisk analysram. Syftet är dels att generalisera observerade problem, dels att förklara orsaker och peka på utvecklingsbehov. Resultatet är tänkt att bidra till ökad kunskap om hur det lokala arbetet mot välfärdsbrott kan stärkas.

I kartläggningen använder vi en analysram som baseras på rutinaktivitetsteorin (brottstriangeln) och principal-agentperspektivet, i syfte att förklara varför risker för välfärdsbrott uppstår inom socialtjänst- och LSS-verksamheter, samt förstå hur dessa risker kan hanteras. Det innebär att vi i denna rapport analyserar verksamheter och insatser inom socialtjänst- och LSS som objekt utifrån brottstriangeln. Genom brottstriangeln ser vi på välfärdsbrott utifrån ett gärningspersonsperspektiv. Gärningspersoner kan, utifrån brottstriangeln, se objekt som mer eller mindre lämpliga att utnyttja. Vad som utgör ett *lämpligt objekt* från en gärningspersons perspektiv påverkas av vilka egenskaper objektet har. Enligt brottstriangeln krävs även en *motiverad gärningsperson* och *avsaknad av kontroll*. Vid välfärdsbrott är det främst potentiella ekonomiska vinster är som antas motivera gärningspersoner. Utflödet av pengar från ersättningsystemen till privata utförare, föreningar och individer kan därför indikera vilka verksamheter och insatser som riskerar att utsättas. Avsaknad av kontroll uppstår genom olika mekanismer som kan förklaras av principal-agentperspektivet.

Risken för välfärdsbrott uppstår lokalt inom tre ersättningsystem

Risker för välfärdsbrott uppstår lokalt i respektive kommuns socialtjänst- och LSS-verksamhet och påverkas av regelverk, lokala förutsättningar och hur kommuner valt att organisera insatser. Risken för välfärdsbrott inom

socialtjänst- och LSS-verksamhet uppstår inom tre ersättningssystemen. Det handlar om:

- köp av insats
- ekonomiskt bistånd
- föreningsstöd.

Gemensamt för ersättningssystemen är att kommunerna betalar ut pengar till en extern aktör. Genom överlämnandet av utförandet av en insats eller genom betalning uppstår principal-agentförhållanden där kommunen är principalen, och utföraren, föreningen eller den enskilda personen är agenten.

Att kommunen anförtror utföraren, föreningen eller den enskilda personen med makt, medel eller en uppgift innebär att relationen behöver bygga på ett visst mått av tillit från kommunens sida. Tilliten består i att kommunen inte kan kontrollera allt utföraren, föreningen eller den enskilda personen gör. På grund av det skapas *informationsasymmetrier*. Dessa behöver inte vara ett problem för kommunen, men de skapar incitament som kan utnyttjas av oseriösa och kriminella aktörer för otillbörliga vinster. Samtidigt kan det antas att kommunen och utföraren, föreningen eller den enskilda personen till viss del har olika intressen, till exempel ett vinstintresse i ett aktiebolag.

För att minska risken för informationsasymmetri behöver kommunen säkerställa insyn hos utföraren, föreningen eller den enskilda personen genom olika kontrollåtgärder. Kontrollåtgärderna behöver anpassas till behovet på lokal nivå. När det gäller köp av insats och föreningsstöd kan respektive kommun styra risken genom att styra vilka insatser som köps eller sätta upp villkor för föreningsstöd. Inom köp av insats påverkas kontrollen även av de regelverk som styr marknaden, främst lagen om offentlig upphandling och lagen om valfrihetssystem, som delvis utformats för att underlätta utförares etablering.

Ansvar för kontroll av aktörer som ges tillträde till marknaden är ibland uppdelat mellan flera aktörer, eller flera delar av kommunen. Detta kan skapa en *flerprincipalrisk*. Flerprincipalrisk innebär att en ökad risk uppstår om en part inte vet innehållet i, eller överskattar, den andre partens kontroll. På så sätt kan oseriösa eller kriminella aktörer undgå upptäckt.

Inom varje ersättningssystem finns även olika grader av *moralisk risk*. Det syftar på risken för den privata utföraren, föreningen och den enskilda personen att drabbas negativt av sina handlingar i samband med välfärdsbrott. Den upplevda moraliska risken påverkas bland annat av vilka sanktioner som kan riktas mot utföraren, föreningen och den enskilda personen samt hur sannolikt det är att de faktiskt realiserar. Moralisk risk avgörs av mer än bara straffskalor, viten och annat som regleras i exempelvis avtal och syftar till avskräckning. Hanteringen innan, såsom

polisanmälan eller anmälan till en annan myndighet, är också av betydelse. För att minska den moraliska risken krävs en sammanhängande kedja – från tydliga regelverk till konsekvent hantering hos kommuner och brottsbekämpande myndigheter och vidare till lagföring i syfte att konsekvenser av välfärdsbrott ska påverka den som begår brottet.

Risken för välfärdsbrott förstärks också av så kallade *signaleringsrisker*, vilket syftar på att den information som utföraren, föreningen eller den enskilda personen lämnar till kommunen kan vara felaktig eller missvisande. För att upptäcka välfärdsbrott är det avgörande att kommunen kan identifiera signaler som tyder på oriktighet. En betydande del av kommuners utbetalningar baseras på information som företaget, föreningen eller den enskilda personen själv lämnar. Signaleringsrisken kan minska genom att uppgifterna kontrolleras systematiskt eller hämtas direkt från tillförlitliga oberoende tredjepartskällor.

Utöver de olika riskerna som ryms inom principal-agentperspektivet är det vanligt med målkonflikter i komplexa organisationer så som kommuner. Målkonflikterna kan både avse balansen mellan tillit och kontroll samt prioritering av olika utvecklingsarbeten.

För att förbättra kontrollen behövs stöd kring hur socialtjänst- och LSS-verksamheter kan bedöma risken för välfärdsbrott. Det handlar exempelvis om stöd för hur signaleringsrisker kan bedömas inom ekonomiskt bistånd och hur den moraliska risken kan minska genom att stärka kedjan från brott till upptäckt och sanktion.

Vissa verksamheter och insatser kan vara lämpligare att utnyttja för gärningspersoner

Utifrån att utbetalningar från kommuner antas utgöra lämpliga objekt för gärningspersoner kan storleken på de ekonomiska flödena ge indikatorer på vilka insatser som är mest utsatta. Vi har därför jämfört de ekonomiska flödena inom ersättningssystemen på nationell nivå med tidigare identifierade riskområden och resultatet från vår intervjustudie. Vi har även analyserat gemensamma faktorer, förutom utbetalning av pengar, som verkar bidra till att vissa verksamheter eller insatser är lämpligare objekt än andra från ett gärningspersonsperspektiv. Utformningen av verksamheter och insatser varierar dock på lokal nivå och vi vill därför understryka att det inte räcker att se till de nationella ekonomiska flödena eller tidigare utpekade riskområden. Varje kommun behöver se till sina egna ekonomiska flöden och hur de har organiserat sina verksamheter och insatser. En ensidig utgångspunkt i nationella underlag, som till stora delar bygger på tidigare upptäckta fall, kan ge en snedvriden bild. Vi bedömer därför är det en

förenkling att kategorisera ett visst verksamhetsområde som särskilt utsatt utan vidare nyansering på lokal nivå.

Genom kartläggningen av ekonomiska flöden, tidigare publikationer och vår intervjustudie har vi identifierat tre faktorer som tycks bidra till att objekt ses som mer lämpliga för en gärningsperson:

- **Hög grad av isolering mot omvärlden när insatsen utförs.** När insatsen utförs isolerat minskar möjligheten för kommunen att ta emot information från utomstående, exempelvis anhöriga eller andra yrkesgrupper.
- **Liten inrättning vid dygnetruntvård.** Mindre verksamheter har färre personer och mindre insyn vilket gör det lättare för gärningspersoner att undgå upptäckt.
- **Stort beroende till utföraren.** Den enskilda personen, anställda hos utföraren eller kommunen kan vara i stark beroendeställning till utföraren.

Vår kartläggning av ekonomiska flöden visar att det finns relativt stora belopp inom nästan alla insatser som köps, sett till kommunernas totala bruttokostnader. Även om alla kommuner behöver se till just deras ekonomiska flöden för att utveckla arbetet mot välfärdsbrott ser vi att vissa mönster är svåra att upptäckta lokalt. De ekonomiska flödena för en insats kan vara små på lokal nivå men bli stora sett till kommunernas samlade bruttokostnad för insatsen. För oseriösa eller kriminella aktörer kan det vara attraktivt att rikta in sig på en marknad där flera kommuner gör mindre köp av en insats eftersom kommunerna kan ha svårt att motivera uppbyggnad av kompetens och tillräcklig kontroll inom just den insatsen. På så sätt krävs både lokala och nationella analyser för att arbeta mot välfärdsbrott.

Kommuners arbetssätt mot välfärdsbrott visar på brister i styrning

Socialtjänst- och LSS-verksamhet använder flera olika metoder och verktyg i arbetet mot välfärdsbrott, men vi bedömer att arbetet behöver utvecklas ytterligare. Socialstyrelsen har identifierat att den lokala styrningen av arbetet behöver utvecklas särskilt. Många verksamheter saknar verktyg, struktur och samordning för att motverka välfärdsbrott. Det saknas även tillräckliga resurser för att följa upp åtgärder och avtal och utbetalningar till privata utförare.

Arbetet präglas samtidigt av målkonflikter. Medarbetarna i kommunerna behöver ofta göra avvägningar mellan olika mål utan tydlig styrning från ledningen. Vår intervjustudie visar att bristande central styrning riskerar att leda till ett splittrat arbete i kommunens förvaltningar. Kommuner med styrdokument och särskilda arbetsgrupper mot välfärdsbrott tycks ha bättre

förutsättningar. Det är därför viktigt att målkonflikter och prioriteringar tydliggörs och hanteras på ledningsnivå.

Tidigare studier visar också att arbetet försvåras av strukturella utmaningar innefattande svårigheter att tolka komplexa regelverk och otydlig ansvarsfördelning. Otydlig ansvarsfördelning vid exempelvis tillstånd, tillsyn och kontroll av HVB-verksamhet kan leda till så kallade kontrollgap. Vid kontrollgap finns risk att riskindikatorer missas eftersom det är otydligt vem som ansvarar för kontrollen.

Frågan om arbetssätt och prioriteringar behöver också förstås i ett bredare styrningsperspektiv, där nationella prioriteringar påverkar det lokala arbetet. Genom lagstiftning signaleras vilka områden som är särskilt prioriterade, till exempel genom bidragsbrottslagen. Om fokus ligger på bidragsbrott i stället för andra typer av brott kopplade till välfärdsbrott, som bedrägerier, kan det påverka vad som prioriteras lokalt. Det kan innebära att insatser riktas mot vissa typer av brott, oavsett hur den lokala riskbilden faktiskt ser ut.

Välfärdsbrott kan innebära negativa konsekvenser för såväl individer som kommuner

Konsekvenserna av välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamheter kan vara både direkta och indirekta. De direkta konsekvenserna består främst av att pengar betalas ut felaktigt samt kvalitetsbrister, där individer riskerar att få insatser som inte tillgodoser deras behov. Samtidigt är konsekvenserna svåra att fastställa empiriskt, eftersom de bygger på komplexa orsakskedjor och fragmenterad information. En anledning till att konsekvenserna är svåra att bekräfta är att uppföljning inte alltid prioriteras av kommunerna. Bristerna i uppföljningen bidrar även till att det saknas kunskap om hur mycket kontrollåtgärder kostar i förhållande till hur mycket pengar som återfås genom kontroller och återkrav. Att visa på hur mycket pengar som återfås kan visa på behovet av ytterligare åtgärder.

De begränsade kunskaperna om konsekvenser av välfärdsbrott kan till viss del även förklaras av hur välfärdssystemen är organiserade. Ansvar, information och uppföljning är fördelade mellan flera organisatoriska nivåer och aktörer, vilket skapar flerprincipalproblem och informationsasymmetrier mellan beställare, utförare och tillsynsaktörer.

Kommuner efterfrågar ökat stöd i sitt arbete mot välfärdsbrott

I intervjustudien framkommer önskemål om ökat stöd i arbetet mot välfärdsbrott. Även om det pågår flera arbeten som syftar till att stärka kommunernas arbete vill Socialstyrelsen lyfta upp utvecklingsområden och betona vikten av ett mer samlat och långsiktigt nationellt stöd.

Fragmenterade och tillfälliga insatser riskerar att begränsa kommunernas möjligheter att använda stöden i praktiken.

Kartläggningen visar att brist på samlad och aktuell information försvårar ett förebyggande och riskbaserat arbete. Kommunernas efterfrågan på bättre överblick över aktörer och utbetalningar pekar på behov av nationella informationslösningar som möjliggör datadriven uppföljning. Dagens arbetssätt är resurskrävande och splittrade, särskilt i mindre kommuner. I intervjuerna lyfts även behov av kontinuerlig kunskapsspridning, uppdaterat stödmaterial och mer praktiskt inriktat juridiskt stöd.

Inledning

Uppdraget

I april 2025 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag (S2025/00474) att utveckla ett nationellt forum för lärande och kunskapsspridning om välfärdsbrott inom hälso- och sjukvården, tandvården, socialtjänstverksamhet och verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS-verksamhet). Målet med forumet är bland annat att kommuner och regioner ska få bättre förutsättningar i sitt arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott samt stärka samverkan mellan relevanta aktörer. Socialstyrelsen delredovisade uppdraget till regeringen den 25 november 2025. Senast den 28 februari 2027 ska Socialstyrelsen slutredovisa uppdraget till Regeringskansliet.

I regeringsuppdraget ingår att:

utifrån behov, kartlägga riskområden för att få en bättre förståelse för behovet av kunskap om att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott.

Kartläggningen redovisas till Socialdepartementet våren 2026.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att kartlägga riskområden för att få en bättre förståelse för behovet av kunskap kring att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamhet. Följande frågor besvaras i kartläggningen:

- Vilka ersättningssystem är särskilt utsatta för välfärdsbrott?
  - Hur kan det förklaras?
  - Hur kan det hanteras?
- Vilka av kommunernas socialtjänst- och LSS-verksamheter är särskilt utsatta för välfärdsbrott?
- Vilka insatser, åtgärder och metoder använder kommuner för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott?
- Vilka konsekvenser har välfärdsbrott för kvaliteten och ekonomin i de berörda verksamheterna?
- Vilket ytterligare stöd från staten och myndigheterna efterfrågar kommunerna i arbetet mot välfärdsbrott?

Rapportens disposition

Nedan följer ett avsnitt som förklarar centrala avgränsningar och definitioner. Därefter ett kapitel om kartläggningens tillvägagångssätt som innehåller en översiktlig redogörelse av metod samt den teoretiska ramen som ligger till grund för analysen. Efter det följer resultatkapitlet med underliggande avsnitt som svarar mot respektive frågeställning.

Inledningsvis behandlas hur köp av insatser, ekonomiskt bistånd och föreningsstöd är särskilt utsatta för välfärdsbrott. Vidare belyses att samtliga verksamheter inom socialtjänst och LSS kan vara berörda, om än i varierande grad. Därefter redogörs för de arbetssätt kommuner använder för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott. Avslutningsvis analyseras konsekvenserna av välfärdsbrott för kommunernas ekonomi och verksamhetskvalitet samt kommunernas behov av ökat stöd i arbetet mot välfärdsbrott.

Avgränsningar och definitioner

Socialstyrelsen har tidigare kartlagt riskområden för förekomst av välfärdsbrott inom hälso- och sjukvård och tandvård [1]. Den här kartläggningen syftar till att komplettera den föregående genom att i stället kartlägga välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamhet.

Flera tidigare publikationer har gjort anspråk på att kartlägga omfattningen av välfärdsbrott i kommuner, vilket har visat sig vara resurskrävande och svårt. En anledning är att det saknas tillförlitligt underlag, bland annat till följd av att det saknas gemensam systematik i arbetet. Det innebär dels att kommunernas upptäckter inte kan antas vara heltäckande, dels att de inte alltid är jämförbara. Avsaknaden av tillförlitligt underlag har resulterat i grova uppskattningar med en relativt stor osäkerhet [2-4]. Vi har bedömt att det även nu saknas ett tillförlitligt underlag för att kartlägga omfattningen av välfärdsbrott i detta uppdrag.

Kartläggningen avgränsas till att rama in behov. Därmed ges inga förslag på konkreta åtgärder i den här rapporten.

Under arbetets gång har Socialstyrelsen identifierat att det finns olika sätt att definiera centrala begrepp, exempelvis *välfärdsbrott*, *riskområden*, *socialtjänstverksamhet*, *LSS-verksamhet* och ersättningssystem. Vi har därför definierat och avgränsat dessa begrepp inom ramen för kartläggningen.

Välfärdsbrott

Välfärdsbrott är i huvudsak ett empiriskt begrepp [5]. Det finns ingen allmänt vedertagen definition av välfärdsbrott och det förekommer olika tolkningar av begreppet [6].

Ofta syftar välfärdsbrott på att offentliga utbetalningar, till exempel socialförsäkringar och vård- och omsorgsersättningar, på felaktiga grunder tillfaller en utförare i stället för att finansiera medborgarnas välbefinnande [7]. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) använder välfärdsbrott för att benämna situationer där en extern aktör – ett företag och/eller en privatperson – otillbörligen utnyttjar allmänna medel för egen vinning [8]. Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) innebär välfärdsbrott att offentligt finansierade trygghetssystem inom stat, region och kommun utnyttjas för egen vinning av privatpersoner, företag eller föreningar [6]. Begreppet har kommit att inkludera framför allt bidragsbrott och bedrägerier där aktören har lämnat felaktiga uppgifter, eller inte följer lagar och villkor i exempelvis avtal.¹

Socialstyrelsens har valt att använda en bred definition av välfärdsbrott, som baseras på befintliga definitioner av begreppet.

Socialstyrelsens definition av välfärdsbrott

Välfärdsbrott innebär att en aktör – privatperson, företag eller annan organisation – utnyttjar offentligt finansierade välfärdssystem för otillbörlig vinning. Det handlar ofta om att inkomma med felaktiga uppgifter, bryta mot avtalsvillkor eller att manipulera beslut. Välfärdsbrott kan leda till felaktiga utbetalningar, snedvriden konkurrens, försvagade välfärdstjänster där individer inte får insatser med god kvalitet, och minskat förtroende för välfärden. Välfärdsbrott är ett allvarligt samhällsproblem som kan ha kopplingar till organiserad brottslighet, korruption och andra oegentligheter inom offentliga verksamheter.

Socialstyrelsen bedömer, i likhet med myndighetens kartläggning av välfärdsbrott inom hälso- och sjukvård från 2024 [1], att det i dagsläget inte är möjligt att dra en tydlig gräns mellan brottslig användning av välfärdssystemen och användning som inte är uppenbart brottsligt, men som strider mot intentionen med välfärdssystemen. Brå gör en liknande bedömning och konstaterar att det i praktiken ofta är svårt att avgöra vilka felaktigheter som är brottsliga och vilka som inte är det [6]. Därför är ett

¹ Brottsförebyggande rådet (2026) [Välfärdsbrott](#) Hämtad: 2026-04-23.

överutnyttjande av välfärdssystem, även om det inte är kriminaliserat, ofta relaterat till välfärdsbrott, och ryms inom Socialstyrelsens definition.

Fenomenen korruption och otillåten påverkan behandlas inte särskilt i denna rapport, men ses som ett av flera medel för att begå välfärdsbrott.

Korruption kan exempelvis handla om att personal i den egna organisationen utför eller möjliggör välfärdsbrott. [9]

Riskområden

I tidigare publikationer används termen *riskområden* bland annat för att benämna förhöjda risker för välfärdsbrott relaterat till

- hela sektorer som ”den privata välfärden” [10]
- en specifik problematik relaterat till välfärdsbrott [1, 11]
- svårupptäckta felaktiga utbetalningar [4]
- och särskilt brottsutsatta geografiska områden [12, 13].

Termen riskområden används också för att rama in förhöjda risker för välfärdsbrott inom mer avgränsade verksamhetsområden som exempelvis personlig assistans inom LSS eller föreningsstöd inom idrott [6, 14].

Riskområden har på så vis använts för att definiera risker i relation till var välfärdsbrott kan äga rum, hur det kan gå till och vilka strukturella och institutionella svagheter som riskerar att gynna välfärdsbrott.

Den här kartläggningen är avgränsad till riskområden som en specifik problematik med förhöjd risk för välfärdsbrott inom ett visst verksamhetsområde eller som en strukturell eller institutionell svaghet inom ett visst verksamhetsområde. Med strukturella och institutionella svagheter menas här regler, organisatoriska arrangemang och arbetssätt som ökar risken för välfärdsbrott eller försvårar upptäckten av välfärdsbrott. Vidare är kartläggningen avgränsad till strukturella och institutionella svagheter inom offentlig verksamhet. Därmed kartläggs inte riskområden *inom* exempelvis privata vårdkoncerner som levererar socialtjänstinsatser på uppdrag av en kommun i denna rapport.

Socialtjänstverksamhet

Socialtjänstverksamhet har vi definierat som all typ av verksamhet som kommunens socialtjänst tillhandahåller. Det avser myndighetsutövning, utförande och uppföljning enligt socialtjänstlagen (2025:400) (SoL), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) samt vissa frivilliga

insatser som kommuner kan tillhandahålla.² För att dela in de insatser som ges inom socialtjänsten har vi använt SKR:s kartläggning av insatser inom socialtjänsten [15]. Dessa innefattar både insatser som socialtjänsten är skyldiga att tillhandahålla och insatser som kommuner frivilligt tillhandahåller utan att de i detalj regleras i exempelvis socialtjänstlagen [15].

I SKR:s kartläggning av socialtjänstens insatser konstateras att det finns stora variationer i insatsutbudet mellan kommuner [15]. I genomsnitt erbjuder en kommun cirka 166 insatser inom socialtjänst och funktionshinder, exklusive försörjningsstöd och LSS [15]. Insatserna varierar i omfattning och komplexitet.

Tabell 1. Insatser per verksamhetsområde inom socialtjänst och LSS

Verksamhetsområde	Genomsnittligt insatsutbud (antal)	Andel insatser i egen regi (procent)
Äldre	44	71
Barn och unga	32	70
Funktionshinder (exkl. LSS)	21	70
Missbruk och beroende	22	72
Socialpsykiatri	18	78
Våld i nära relationer	18	65
Försörjningsstöd	1	-
LSS-insatser	10	-
Totalt	166	

Källa: SKR. Kartläggning av insatser i socialtjänst [15].

En betydande del av välfärdsbrott i kommuner möjliggörs genom att insatser köps från en extern utförare [6]. Det varierar hur utförandet av insatser utformas och organiseras, men vanligen utförs de flesta insatserna i kommunens egen regi. I ett fåtal kommuner levereras en majoritet av insatserna av privata utförare. Ett generellt mönster inom samtliga verksamhetsområden är att storstäder och storstadsnära kommuner har en högre andel privata utförare jämfört med mindre städer, tätorter och landsbygdskommuner, enligt SKR:s kartläggning [15]. För att bedriva vissa verksamheter och därmed erbjuda insatser krävs tillstånd från IVO. IVO prövar om aktörens företrädare har insikt och är lämpliga, har de

² Vi inkluderar inte insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, samt personlig assistans som utförs med assistansersättning som regleras i 51 kap. socialförsäkringsbalken (2010:110) eftersom dessa inkluderas i begreppen LSS-verksamheter.

ekonomiska förutsättningar som krävs för att bedriva verksamhet samt om verksamheten har förutsättningar att bedrivas med god kvalitet.³

För att en insats ska påbörjas måste kommunen vanligen göra en prövning som sedan utmynnar i ett biståndsbeslut. Även om insatser ofta ges med biståndsbeslut kan vissa insatser ges utan [15]. Socialnämnden får, med vissa undantag, tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning.⁴ Ett syfte är att öka möjligheterna för socialtjänsten att komma i kontakt med personer som annars inte hade vänt sig till socialtjänsten även om de har behov av stöd.⁵ Bestämmelsen möjliggör för kommuner att organisera insatser så att en person kan vända sig direkt till utföraren utan att vara i kontakt med kommunen. Utföraren kan vara antingen i kommunens egen regi eller privat.⁶ De vanligaste områdena att ge insatser utan behovsprövning är inom föräldraskaps- och familjestöd, stöd till vuxna samt anhörigstöd men det förekommer även i bland annat stöd till äldre samt barn och unga.⁷

Inom socialtjänstens verksamhetsområde inkluderas även ekonomiskt bistånd. Ekonomiskt bistånd innebär att dels hjälpa människor att komma till rätta med sina försörjningsproblem, dels pröva rätten till ekonomiskt stöd under tiden.⁸ I den här rapporten fokuserar vi framför allt på det ekonomiska stödet som betalas ut från en kommun till en enskild person. De andra insatser som finns inom ekonomiskt bistånd kan utföras både av kommunen själv och genom köp av insats. På så vis inkluderas dessa som en del av kommunens köpta insatser i denna rapport.

Inom vård och omsorg ska kommuner även erbjuda en god hälso- och sjukvård i särskilda boenden för äldre, korttidsboenden, bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning och dagverksamheter som är reglerade i socialtjänstlagen. Ansvaret omfattar även personer i bostad med särskild service enligt LSS (LSS-boenden) samt dagliga verksamheter som är reglerade i LSS. Kommunernas ansvar omfattar inte läkarinsatser. Kommunerna ansvarar inte heller för hälso- och sjukvården i hem för vård eller boende (HVB) och korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt LSS.⁹ I denna kartläggning har den kommunala hälso- och sjukvården inte varit ett särskilt fokusområde. Det beror främst på att området inte har lyfts i intervjuerna eller i tidigare publikationer som ingår i underlaget. Det innebär inte att risker för välfärdsbrott saknas, utan snarare

---

³ Se IVO (2025) [Tillstånd för SoL-verksamheter](#). Hämtad: 2026-04-14.

⁴ 11 kap. 5 §, socialtjänstlagen (2025:400).

⁵ proposition 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter s. 325.

⁶ prop. 2024/25:89 s. 328–129.

⁷ SKR (2026) [Insatser utan behovsprövning](#) Hämtad: 2026-02-23.

⁸ Kunskapsguiden (2025) [Om ekonomiskt bistånd](#) Hämtad: 20256-02-23.

⁹ Kunskapsguiden (2022) [Ansvarsfördelning för hälso- och sjukvård](#). Hämtad: 2026-02-25.

att förutsättningarna kan skilja sig från andra delar av socialtjänst och LSS, bland annat på grund av behovet av nära samverkan med regionerna.

Inom socialtjänst- och LSS-verksamhet kan även föreningsstöd betalas ut. Föreningsstöd kan då syfta till att stötta ideell verksamhet som utför insatser inom socialtjänst- och LSS-verksamheter. Det kan exempelvis handla om ekonomiskt stöd till kvinnojourer, härbärgen eller föreningar som stöttar hemlösa.

Verksamhet enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är en rättighetslag som ska garantera personer med omfattande och varaktiga funktionshinder goda levnadsvillkor, att de får den hjälp de behöver i det dagliga livet och att de kan påverka vilket stöd och vilken service de får. LSS ger rätt till tio insatser för särskilt stöd och särskild service som människor kan behöva utöver det som de kan få genom annan lagstiftning:

- rådgivning och annat personligt stöd¹⁰
- personlig assistans
- ledsagarservice
- kontaktperson
- avlösarservice i hemmet
- korttidsvistelse utanför det egna hemmet
- korttidstillsyn för skolungdom över 12 år
- boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar
- bostad med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad
- daglig verksamhet.

Med verksamhet enligt LSS menar vi den organisatoriska sidan av att besluta, genomföra och följa upp LSS-insatser. LSS-insatser kan utföras av både offentliga, ideella och privata utförare. Beslut om personlig assistans är uppdelat mellan kommuner och Försäkringskassan.

Ersättningssystem

I den här rapporten analyserar vi välfärdsbrott på organisatorisk nivå och systemnivå. Välfärdsbrott i kommuner förstås därför här utifrån den specifika ”kontexten”, närmare bestämt utifrån det särskilda

---

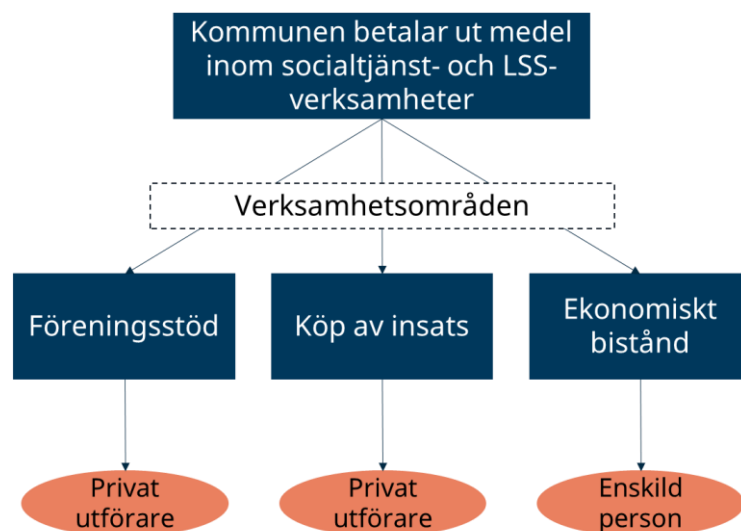
¹⁰ Insatsen ges av regionen.

ersättningssystem som de äger rum i. Ersättningssystem är uppsättningar av lagar, regler och organisatoriska styrformer. Dessa kan liknas vid institutionella arrangemang som betingar mänskligt handlande och är på så vis avgörande för att förstå hur och varför välfärdsbrott kan begås i vissa kontexter [16, 17]. Enkelt uttryckt kan ersättningssystem förstås som ”välfärdsbrottens spelplan”. Brå har delvis beskrivit dessa ersättningssystem som ersättningsmodeller och marknader samt bidragsmodeller [6]. Inom socialtjänstverksamhet och LSS-verksamhet har vi ramat in att det handlar om tre typer av ersättningssystem:

- köp av insats
- ekonomiskt bistånd
- föreningsstöd.

Kartläggningen har avgränsats till dessa tre ersättningssystem inom socialtjänst- och LSS-verksamhet.

Figur 1. Ersättningssystem där välfärdsbrott kan ske

Källa: Framtagen av Socialstyrelsen

Tillvägagångssätt för kartläggningen

För att göra kartläggningen har vi haft dialog med experter, sammanställt tidigare publikationer samt genomfört intervjuer med 13 kommuner. Den analytiska ramen används för att analysera materialet och besvara frågeställningarna i kartläggningen.

Dokumentstudie

Vi har gjort en dokumentstudie för att få en samlad bild av kunskapsläget och behovet av ny kunskap om välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamhet. Dokumentstudien har omfattat närmare 50 tidigare publikationer, framför allt från statliga myndigheter eller andra nationella aktörer. För att få fram relevant dokumentation har vi använt oss av snöbollsmetoden, det vill säga att vi har utgått från källor från publikationer vi läst för att identifiera fler publikationer. De publikationer vi har använt redovisas i rapportens referenslista. Genom dokumentstudien har vi identifierat kända riskområden samt kunskapsluckor med relevans för våra frågeställningar.

Frågeställningarna har tagits fram parallellt med dokumentstudien genom dialog med företrädare för bland annat Brå, Upphandlingsmyndigheten, IVO, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Polismyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.¹¹

Intervjuer

Kartläggningen har även bestått av intervjuer med 13 kommuner. Intervjuerna genomfördes av konsultföretaget Governo AB. Governo valde slumpmässigt ut kommuner i enlighet med gemensamt framarbetade urvalskriterier i syfte att skapa spridning avseende bland annat storlek och geografisk placering. Totalt kontaktades 16 kommuner och av dessa deltog 13 kommuner slutligen i intervjustudien. Totalt intervjuades 47 personer, i olika kommunala tjänstemanna- eller chefsroller, genom gruppintervjuer i varje kommun. Governo sammanställde resultatet av intervjuerna i en rapport som levererades till Socialstyrelsen i december 2025. I rapporten anonymiserades kommunerna i syfte att få fram träffsäkra svar på frågor som kan uppfattas som känsliga.

---

¹¹ Myndigheter som Socialstyrelsen samverkar med i regeringsuppdraget att etablera ett forum för lärande och kunskapsspridning om välfärdsbrott inom hälso- och sjukvård, tandvård, socialtjänst och verksamheter enligt LSS.

Teoretiska utgångspunkter

De flesta tidigare publikationer om välfärdsbrott utgår från intervjuer eller enkäter med stort fokus på enskilda fall och analyser av modus¹² samt beskrivande statistik på nationell nivå. Ofta kartläggs och beskrivs olika typer av risker inom mer specifika delar av vissa ersättningssystem. Ett exempel är analyser av hur en assistanstjänst inte utförs enligt avtal samtidigt som ersättningssystemet ger utföraren fullt betalt. Analyserna kan handla om modus kopplat till specifika ersättningssystem [6, 18-20] och brister i ersättningssystemens utformning [19, 21]. Det saknas dock i stort forskning om välfärdsbrott [5], liksom teoretiskt underbyggda analyser som syftar till att öka en övergripande förståelse för varför risker för välfärdsbrott uppstår och hur de kan hanteras. Den vetenskapliga litteraturen om organisatoriska problem inom de tre ersättningssystemen är omfattande. Trots det saknas analyser som intar ett organisationsteoretiskt perspektiv på välfärdsbrott i en svensk kontext.

Det innebär att det i stort saknas dokumenterad kunskap om varför risker för välfärdsbrott uppstår i vissa typer av verksamheter, vilka konsekvenser riskerna kan få och hur dessa skulle kunna hanteras på verksamhetsnivå. För att kunna förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott behövs därför mer kunskap om detta. Det är denna kunskapslucka vi vill bidra till att fylla.

Analysram

I den här kartläggningen används en analysram bestående av teoretiska perspektiv på risker i syfte att öka förståelsen för varför risker uppstår och hur de kan hanteras. Vi har utgått från brottstriangeln som en övergripande analysram.¹³ Brottstriangeln är ett praktiskt analysredskap som baseras på rutinaktivitetsteorin. Rutinaktivitetsteorin utgår från att tre förutsättningar måste finnas på plats för att ett brott ska begås: en motiverad gärningsperson, ett lämpligt objekt och avsaknad av kontroll. Enligt teorin måste en av förutsättningarna tas bort för att förebygga brott [22].

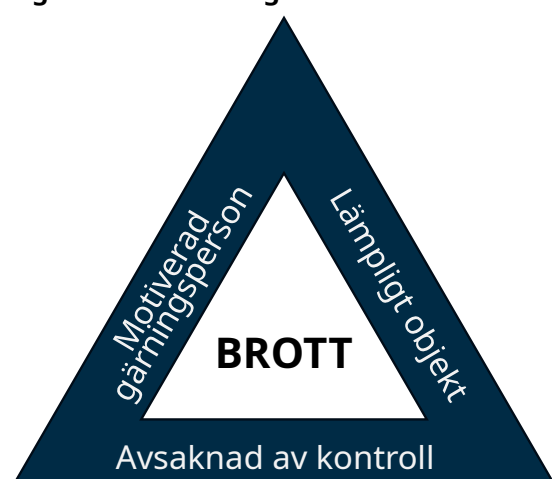
Rutinaktivitetsteorin och brottstriangeln används främst för att förklara situationsbunden brottslighet på mikronivå och utgår från rationellt handlande som grund. Eftersom den här rapporten kartlägger välfärdsbrott på verksamhetsnivå och systemnivå kompletteras brottstriangeln med analytiska perspektiv som knyter an till respektive sida av triangeln.

---

¹² Med modus avses ett brottsligt tillvägagångssätt. Det kan handla om bland annat beskrivningar av tillvägagångssätt för olika slags välfärdsbrott.

¹³ Se Brottsförebyggande rådet [Gör en orsaksanalys - brottstriangeln](#). Hämtad 2026-04-13.

Figur 2. Brottstriangeln

Källa: Brå, [Gör en orsaksanalys](#). Hämtad 2026-04-13

Motiverade gärningspersoner finns där pengar finns

För att ett brott ska begås krävs en *motiverad gärningsperson*. På systemnivå kan detta förstås som att det finns strukturella incitament som skapar motivation att utnyttja systemen. Polismyndigheten och Brå har beskrivit möjligheten att tillskansa sig pengar som den övergripande drivkraften bakom välfärdsbrott [4, 19]. Det finns motiverade gärningspersoner där det finns möjlighet att tillskansa sig pengar från välfärdssystemet [8]. I analysen används storleken på de ekonomiska transaktionerna fördelat på olika verksamhetsområden inom socialtjänst- och LSS-verksamhet som en indikator för förekomsten av motiverade gärningspersoner.

Avsaknad av kontroll som ett principal-agentproblem

Tidigare publikationer om välfärdsbrott saknar en gemensam begreppsapparat för olika typer av kontrollrelaterade risker. För att förstå varför risker för välfärdsbrott uppstår och hur de kan hanteras på verksamhetsnivå används i den här rapporten ett principal-agentperspektiv. Principal-agentperspektivet är användbart för att förklara förhållandet mellan en huvudman (principal) och en utförare eller mottagare (agent). I den här rapporten benämns huvudmannen oftast som kommunen, utbetalaren eller socialtjänsten. Agenten benämns ofta som utföraren eller mottagaren. Mottagaren kan vara en privat utförare, ideell förening eller en enskild person. Utgångspunkten enligt principal-agentperspektivet är att agenten (utföraren eller mottagaren) ska handla i enlighet med principalens (kommunens) intressen. Principalen och agenten har samtidigt motstridiga egenintressen. Principal-agentperspektivet kan betraktas som ett paraply under vilket det finns flera analytiska verktyg.

I den här rapporten används *informationsasymmetri*, *moralisk risk*, *signaleringsrisk* och *flera principaler* för att analysera förhållandet i de tre ersättningsystemen. Informationsasymmetri innebär att utföraren eller mottagaren oftast har mer information än kommunen, vilket ger en risk att utföraren eller mottagaren inte handlar i enlighet med kommunens intressen. Moralisk risk uppstår när utföraren eller mottagaren kan öka sin egennyttan genom riskfyllda handlingar som delvis eller helt drabbar andra än den själv, exempelvis kommunen eller andra aktörer [23]. Signaleringsrisk handlar om tillförlitligheten i informationen som utföraren eller mottagaren signalerar, alltså lämnar till kommunen [24]. Flera principaler innebär att kommuner eller myndigheter utövar kontroll över samma utförare eller enskild person, vilket kan skapa otydliga gränsdragningar, snålskjutsproblem och utmaningar med informationsdelning. Tillsammans bidrar dessa till en ökad avsaknad av kontroll. Se Bilaga 1. Välfärdsbrott utifrån ett principal-agent perspektiv för mer information.

Lämpliga objekt

Inom rutinaktivitetsteorin används *lämpliga objekt* som ett sätt att rama in kontextspecifika faktorer som kopplar till det objekt eller den person som drabbas av ett brott. Vad som gör ett objekt lämpligt utifrån gärningspersoners perspektiv varierar mellan olika sammanhang. Det kan exempelvis handla om tillgängligheten, att det är enkelt att få ut ersättning.¹⁴

I den här rapporten analyseras verksamhetsområden eller insatser inom socialtjänst och LSS. Utgångspunkten i analysen är att lyfta fram faktorer som påverkar insatsernas attraktivitet från gärningspersoners perspektiv. Kategorin lämpliga objekt används här för att fånga faktorer som påverkar risken för välfärdsbrott och som inte kan kategoriseras som avsaknad av kontroll eller motiverad gärningsperson.

Tabell 2. Sammanfattning av analysram

Brottstriangeln	Indikatorer	Analysnivå	Användning
Motiverad gärningsperson	Ekonomiska flöden	Systemnivå	Rama in var välfärdsbrott sker. Stora ekonomiska flöden bidrar till risk.
Avsaknad av kontroll	Informationsasymmetri, moralisk risk, signaleringsrisk	Systemnivå och verksamhets- eller insatsnivå	Analysera förhöjda risker. Förklara varför risk uppstår.
Lämpligt objekt	Gemensamma nämnare hos utsatta objekt	Insatsnivå	Analysera insatsers egenskaper som lämpliga objekt.

¹⁴ Brottsförebyggande rådet [Gör en orsaksanalys](#). Hämtad 2026-04-13.

Resultat

I det här kapitlet presenteras kartläggningens resultat och analys. Resultatet är indelat efter kartläggningens frågeställningar. Varje avsnitt inleds med en kort sammanfattning.

Köp av insats, ekonomiskt bistånd och föreningsstöd är utsatta för välfärdsbrott

I det här kapitlet besvaras frågeställningen:

- vilka ersättningssystem är särskilt utsatta för välfärdsbrott?
  - hur kan det förklaras?
  - hur kan det hanteras?

Kort sammanfattning av kapitlet

Risken för välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamhet finns inom de olika ersättningssystemen. Det handlar om köp av insats, ekonomiskt bistånd och föreningsstöd. I grunden möjliggörs välfärdsbrott i och med att regelverken tillåter att pengar betalas ut från kommunen till privata aktörer. Risken för välfärdsbrott påverkas bland annat av:

- **Informationsasymmetrier** – att utförare eller mottagare har mer information än kommunen.
- **Signaleringsrisk** – kommunens möjlighet att säkerställa tillförlitligheten i information.
- **Moralisk risk** – gärningspersonens upplevelse av att dennes handlingar får negativa konsekvenser som riskerar att drabba denne själv.
- **Flera principaler** – när flera kommuner, förvaltningar eller myndigheter utövar kontroll över samma utförare eller enskild person.

Kommunens möjlighet att kontrollera utförare och mottagare påverkas av lagar och regler, andra aktörer samt hur kommunen styr och organiserar verksamhetsområden, informationsinhämtning och kontroller.

För att minska risken för välfärdsbrott behöver kommunen noggrant utforma sin styrning av ersättningssystemen. Kommunen har, utifrån lagar och regler, möjlighet att utforma ersättningssystemen och kan därmed minska riskerna för välfärdsbrott. De behöver aktivt arbeta med kontroller, informationsinhämtning och konsekvent hantering av misstänkta och konstaterade felaktigheter.

Ett förenklat antagande om förekomsten av välfärdsbrott är att någon form av medel betalas ut från kommunen till en extern mottagare som inte har rätt till dessa. I denna kartläggning identifierar vi tre typer av ersättningssystem som alla avser någon form av utbetalning från kommunen till en extern mottagare. Dessa har kopplats till välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamhet i tidigare publikationer. Ersättningssystemen är

- köp av insats
- ekonomiskt bistånd
- föreningsstöd.

Brå har tidigare använt *ersättningsmodeller*, *marknadsmodeller* och *bidragsmodeller* för att beskriva dessa system. Varje sådan modell omfattar specifika lagar, regelverk och kommunala styr- och organisationsformer som påverkar hur välfärdstjänster beslutas, organiseras och levereras till enskilda personer [6].

Ersättningssystemen existerar i en kontext som formas av bland annat strukturella och geografiska förutsättningar. Förutsättningarna varierar mellan kommuner och påverkar hur kommunerna väljer att organisera sig. Ersättningssystemen kan, beroende på hur de är utformade i den lokala kontexten, vara olika utsatta för välfärdsbrott. För att förstå varför olika ersättningssystem är särskilt utsatta för välfärdsbrott behöver vi förstå hur dessa påverkas av omgivningen.

I det här avsnittet beskrivs de tre ersättningssystemen övergripande och exempel från intervjuerna lyfts fram. Därefter diskuterar vi orsaker till att dessa ersättningssystem är särskilt utsatta för välfärdsbrott och lyfter fram potentiella sätt att minska utsattheten.

Köp av insats

Det första ersättningssystemet är köp av insats. Detta är möjligt genom att den svenska välfärdsmodellen i vissa fall är utformad som välfärdsmarknader där skola, vård och omsorg kan utföras av privata aktörer [4, 6]. Privatiseringsreformerna innebar att en kvasimarknad skapades. En kvasimarknad kännetecknas av att efterfrågan inte styrs av betalningsviljan utan av den offentliga budgeten. [6, 25-27].

Välfärdsmarknader inom socialtjänstens område inklusive LSS innebär att en kommun kan fatta beslut om och finansiera kostnaden för att en person ska få en viss social insats som sedan kan utföras av kommunen själv eller av en privat utförare¹⁵. Vid köp av insats konkurrensutsätter kommunen utförandet av insatsen genom lagen om offentlig upphandling (2016:1145) (LOU) eller lagen om valfrihetssystem (2008:962) (LOV).

Genom att introducera en marknadslogik som styrprincip skapades en marknadisering vilket inneburit att ett ekonomiskt vinstintresse har införts i privat utförande av offentligt finansierade tjänster [25]. Vinstintresset innebär att privata aktörer styrs av ägarnas ekonomiska intressen. Detta regelfästas av 3 kap. 3 § aktiebolagslagen (2005:551). Utföraren ersätts för att genomföra en insats som beslutas och finansieras av kommunen. Vinst uppstår när utförarens samlade kostnader är lägre än den ersättning som betalas ut. Kombinationen av vinstintresse och en kvasimarknad, där den offentliga budgeten styr efterfrågan snarare än brukarnas betalningsvilja, präglar ersättningssystemet köp av insats. Kombinationen ramar även in risken för välfärdsbrott. Risken kan delvis förklaras av omfattningen av den offentliga budgeten, eftersom större budgetar för köp av insatser ökar de ekonomiska incitamenten för privata utförare. Detta förhållande synliggör en grundläggande intressekonflikt mellan utbetalare och utförare som skapar incitament för oseriösa aktörer att ge sig in på marknaden. I tidigare publikationer pekats just välfärdsmarknader ut som ett stort riskområde som lockar gärningspersoner och oseriösa aktörer att tillskansa sig pengar genom välfärdsbrott [3, 4, 6, 19].

När det gäller köp av insats kan välfärdsbrott generellt förstås som att privata företag (eller andra organisationsformer) otillbörligen tillskansar sig ekonomisk ersättning från kommuner. Det kan variera från regelrätta brott till att utförarens handlingar går emot beställarens intentioner utan att det nödvändigtvis utgör ett brott i lagens mening. Brå beskriver att det ofta är svårt att avgöra om det är ett brott i lagens mening eller ett avtalsbrott, alternativt ett avtal som är otydligt skrivet, och att handlandet således inte går att bestrida vare sig civilrättsligt eller brottsrättsligt [6].

Tidigare publikationer har kopplat en betydande del av välfärdsbrotten till oseriösa och kriminella aktörer i egenskap av företag som levererar välfärdstjänster [6, 28]. Brå har beskrivit hur olika typer av ersättningsmodeller ger upphov till incitamentsstrukturer som främjar olika former av oegentligheter inom köp av insats [6].

Sammantaget pekats köp av insats och därmed offentlig upphandling ut som ett riskområde kopplat till välfärdsbrott. Flera av de tidigare publikationerna

---

¹⁵ En privat utförare definieras enligt 10 kap. 7 § kommunallagen som en juridisk person eller enskild individ som har hand om skötseln av en kommunal angelägenhet. En juridisk person är ett aktiebolag, handelsbolag, ekonomisk eller ideell förening eller stiftelse. Även idéburna organisationer och kooperativa föreningar kan vara privata utförare.

på området har föreslagit olika åtgärder för att stärka kommuners möjlighet att säkerställa att oseriösa aktörer inte ska få tillträde till marknaden [2, 6, 18, 21, 29]. Diskussionen har således förändrats sedan införandet av LOV, där ”oseriösa företag” enbart nämndes på ett ställe i propositionen [30]. Flera menar att lagen inte bara kan fokusera på leverantörernas perspektiv, utan även måste omhänderta de upphandlande myndigheternas behov av stöd och möjligheter att kunna stänga ute oseriösa aktörer. Tjänsterna inom vård och omsorg utförs vanligen vid ett visst tillfälle till tredje person utan närvaro av någon annan, och därmed finns en inbyggd svårighet att kontrollera dessa. Tjänsternas utförande bygger därför på förtroende mellan utföraren och beställaren. Därmed blir det extra viktigt att kontrollera vilka som tillåts i systemet och följa upp de leverantörer som anslutits [30]. Det förebyggande arbetet mot välfärdsbrott har därför även kommit att handla om att säkerställa god styrning och intern kontroll [14].

Ekonomiskt bistånd

Det andra ersättningssystemet handlar om utbetalningar från offentliga organisationer till enskilda personer. Stöden till enskilda personer syftar till att ge stöd i olika skeden i livet och olika livssituationer genom bland annat barnbidrag, studiemedel, ekonomiskt bistånd, sjukersättning och pension. En stor del av tidigare publikationer om välfärdsbrott handlar om utbetalningar från statliga myndigheter till enskilda personer, bland annat från Försäkringskassan, arbetslöshetskassor och CSN [2].

I den här kartläggningen handlar det om ekonomiskt bistånd som betalas ut av kommuner. År 2024 betalade Sveriges 290 kommuner ut bidrag i form av ekonomiskt bistånd för drygt 10,9 miljarder kronor till cirka 145 500 hushåll [31]. Ekonomiskt bistånd syftar till att ge enskilda personer och familjer en skälig levnadsnivå. Ekonomiskt bistånd består av två delar, försörjningsstöd och bistånd till levnadskostnader i övrigt. Behovsprövningen ska vara individuell och ta hänsyn till omständigheterna i det specifika fallet. Oavsett hur kommunen organiserar sig omfattas verksamheten med ekonomiskt bistånd av socialtjänstlagen.¹⁶ Handläggning av ekonomiskt bistånd är myndighetsutövning vilket grundar sig på lagar och andra författningar. De regler som främst styr handläggningen av ärenden finns i förvaltningslagen (2017:900) (FL), socialtjänstlagen (2025:400) (SoL) och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL). Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om handläggning och dokumentation är också styrande för myndighetsutövningen.¹⁷

---

¹⁶ Regeringen beslutade under 2025 om nya bestämmelser om ekonomiskt bistånd. Dessa förändringar har inte trätt i kraft när denna kartläggning görs. Förändringarna i bestämmelserna om ekonomiskt bistånd kan komma att påverka riskerna kopplat till välfärdsbrott. Detta är dock inget som har kartlagts i denna rapport.

¹⁷ Se Kunskapsguiden (2025) [Ärendehandläggning inom ekonomiskt bistånd](#). Hämtad: 2026-04-13.

Som en del i att motverka felaktiga utbetalningar till följd av ett medvetet agerande infördes bidragsbrottslagen (2007:612) under 2000-talet. Lagen innebär att den som försöker få ut mer ersättning eller bidrag än vad den har rätt till kan dömas för bidragsbrott. Det gäller även den som av grov oaktsamhet eller slarv lämnar felaktiga uppgifter, eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden. För att dömas enligt bidragsbrottslagen räcker det att fara för felaktig utbetalning har förekommit. Lagen omfattar sådana bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som beslutas av Arbetsförmedlingen, CSN, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, kommuner eller arbetslöshetskassor och som betalas ut till en enskild. [32]

Skatteverket har i en litteraturoversikt över statliga utbetalningar kommit fram till att de flesta felaktiga statliga utbetalningarna uppstår på grund av den sökande och att den främsta orsaken är den sökande lämnar felaktiga uppgifter. [32] Utbetalningsmyndigheten skriver att kommunala utbetalningar historiskt inte har fått samma uppmärksamhet som de statliga vilket kan ha inneburit att den kommunala sektorn inte kommit lika långt i arbetet mot felaktiga utbetalningar. De skriver även att det troligen är enklare att begå välfärdsbrott inom kommunsektorn än inom statens område. Utbetalningsmyndigheten menar att det finns risk att problemen inom kommunala utbetalningar av ekonomiskt bistånd ökar om inte kraftfulla insatser prioriteras. [2] De risker som återfinns för de statliga utbetalningarna, det vill säga att enskilda personer tillskansar sig offentliga medel på felaktiga grunder till exempel genom att lämna oriktiga uppgifter om sina ekonomiska förhållanden eller sin livssituation, finns även inom ekonomiskt bistånd.

Föreningsstöd

Kommuner och regioner kan ge stöd till ideella föreningar utifrån den kommunala kompetensen och allmänintresset, likställighetsprincipen och lokaliseringsprincipen.¹⁸ Det innebär kortfattat att föreningsstöd får ges i följande fall:

- om det finns ett allmänintresse av att kommunen ägnar sig åt uppgiften
- den grupp av föreningar som ett visst kommunalt föreningsstöd riktar sig mot ska behandlas på samma sätt vid tillämpning av bidragsbestämmelserna
- åtagandet ska ha anknytning till kommunens geografiska område eller deras medlemmar.¹⁹

---

¹⁸SKR (2025) [Kommuner och regioners föreningsbidrag](#). Hämtad 2026-04-13.

¹⁹ SKR (2025) [Kommuner och regioners föreningsbidrag](#). Hämtad 2026-04-13.

Socialtjänsten kan bevilja föreningsstöd till föreningar och organisationer som bedriver verksamhet med anknytning till socialtjänstens verksamhetsområde samt LSS. Att ge föreningsstöd kan vara ett sätt för socialtjänsten att adressera en social angelägenhet i kommunen utan att själv vara involverad i den operativa verksamheten. Ett skäl till denna typ av system är att civilsamhället kan anses vara bättre lämpat att hantera vissa sociala frågor än verksamhet i kommunens egen regi eller ett vinstdrivande företag. Det kan handla om att den mottagande gruppens tillit till kommunen kan vara begränsad. Exempel på civilsamhällesverksamheter inom socialtjänstens område kan vara kvinnojourer, härbärgen och missbruksföreningar.

Det saknas nationella detaljerade regler för hur stödet till föreningar får betalas ut, till exempel vilka uppgifter som ska kontrolleras eller följas upp inför, under och efter att ett stöd betalas ut. Därför har kommunerna ett stort handlingsutrymme att själv styra, exempelvis genom att säkerställa ändamålsenliga riktlinjer för föreningsstöd.

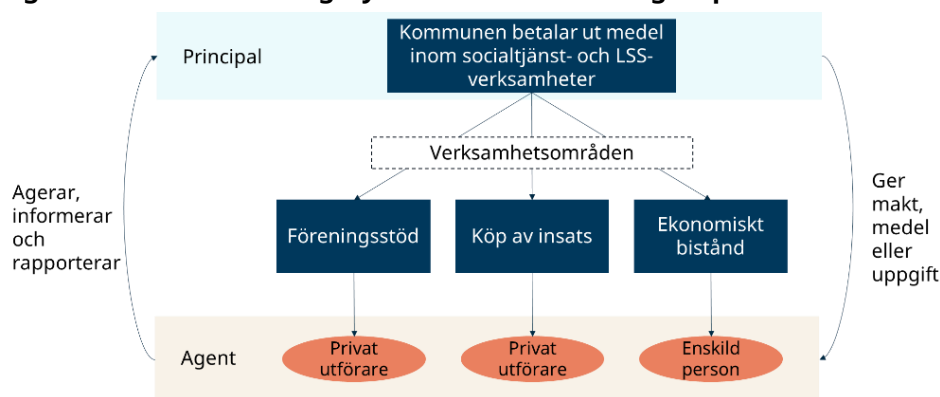
Tidigare publikationer har uppmärksammat föreningsstöd som ett riskområde för välfärdsbrott, däremot har föreningsstöd inom socialtjänstens eller LSS-lagstiftningens verksamhetsområde inte pekats ut som särskilt sårbart. Anledningen till det kan vara att omfattningen av föreningsstödet är relativt liten i relation till andra områden [33].

Informationsasymmetri, flera principaler, moralisk risk och signaleringsrisk skapar utsatthet för välfärdsbrott

I ovanstående avsnitt identifieras tre ersättningssystem som är särskilt utsatta för välfärdsbrott. I samtliga betalas medel ut från kommunen till en extern aktör eller mottagare. I detta avsnitt förklarar vi vad som kan bidra till att dessa ersättningssystem är utsatta för välfärdsbrott.

Ersättningssystemen köp av insats, ekonomiskt bistånd och föreningsstöd kan beskrivas som principal-agentförhållanden samt genom det som i kallas *agentproblemet* [34] (se även [Bilaga 1. Välfärdsbrott utifrån ett principal-agent perspektiv](#)). Agentproblemet kan hanteras genom olika styrmedel, till exempel avtal, incitament såsom bonusar samt uppföljning och kontroll. Syftet är att bättre samordna parternas mål och minska informationsövertaget hos agenten.

Figur 3. De tre ersättningsystemen medför ett agentproblem

Källa: Framtagen av Socialstyrelsen

Informationsasymmetri skapas genom att utföraren eller den enskilda har mer information än kommunen

I ett principal-agentförhållande uppstår en inneboende informationsasymmetri. Det innebär att privata utförare eller den enskilda personen (agenten) får en informationsfördel gentemot kommunen (principalen). Informationsfördelen kan gälla till exempel hur och i vilken mån en insats faktiskt levereras till en enskild person eller de faktiska levnadsförhållandena hos personen. Insatserna inom socialtjänst och LSS utförs vanligen vid ett visst tillfälle till tredje person, till exempel personlig assistans eller hemtjänst. Utan närvaro från kommunen eller någon annan finns en inbyggd svårighet att kontrollera dessa. Därför uppstår en informationsfördel för utföraren. Liknande förutsättningar gäller när det avser ekonomiskt bistånd. Kommunen betalar ut ersättning men har inte möjlighet att kontrollera personens livssituation i realtid utan kontrollen görs vanligen vid ett givet tillfälle och baseras till stor del på uppgifter från personen själv.

I tidigare publikationer lyfts exempel på hur utförare inte levererar i enlighet med de regler och avtal som gäller, trots att de tar betalt för det [6, 28]. Vidare lyfts exempel där enskilda personer lämnar felaktiga uppgifter om sitt civilstånd för att tillskansa sig ekonomiskt bistånd [8, 20]. Den givna omständigheten för den typen av beteende är att kommunen, av olika anledningar, har för lite information för att upptäcka att uppgifterna eller utförandet är felaktigt.

Incitamenten för utföraren eller mottagaren att utnyttja sin informationsfördel ökar om möjligheterna för kommunen att få rätt information minskar (informationsasymmetrin växer) [24]. De kommuner som intervjuats inom den här kartläggningen lyfter bland annat fram geografiskt *avstånd* till utföraren som en aspekt som påverkar risken för fusk och brott. Om utförandet av en insats sker på långt avstånd från den egna kommunen försämras kontrollmöjligheten. Ett exempel är köp av HVB-placeringar långt från den egna kommunen. Att genomföra kontroller på

platser långt bort är mer kostsamt och tidskrävande för kommunen. Avståndet gör därmed att informationsasymmetrin ökar. Ett sätt att hantera den här typen av informationsasymmetri är att räkna in kostnaden för att följa upp insatsen i det totala priset vid köp av insats.

En ytterligare omständighet som påverkar informationsasymmetrin negativt är *tidsbrist*. I intervjuerna framförs att kommunen inte alltid har tid att göra tillräckliga kontroller. En sådan situation kan exempelvis uppstå när en HVB-placering behöver ske akut, och kan förvärras ytterligare av bristande konkurrens bland HVB-verksamheter. Kommunen har således inte alltid möjlighet att göra alla önskvärda och lämpliga kontroller innan placeringen sker samtidigt som utbudet av utförare kan vara begränsat. De intervjuade kommunerna beskriver även att tidsbrist kan uppkomma då socialtjänsten måste prioritera mellan uppgifter och mål samtligen.

Ytterligare en aspekt som påverkar informationsasymmetrin är hur individuell behovsprövning är organiserad. Socialnämnden får, med vissa undantag, tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning²⁰. Bestämmelsen möjliggör för kommuner att organisera insatser utan individuell behovsprövning så att enskilda personer kan vända sig direkt till utföraren utan att vara i kontakt med kommunen. Utföraren kan vara antingen i kommunens egen regi eller privat.²¹ Det kan exempelvis handla om familjerådgivning, beroendestöd eller träffpunkter. I det fall utföraren är i privat regi och den enskilda kan vända sig direkt till utföraren ökar risken för informationsasymmetri då kommunen kan antas få del av mindre information.

Informationsasymmetrier kan minskas genom att säkerställa tillräcklig insyn

För att minska risken för informationsasymmetri behöver kommunen insyn hos utföraren eller betalningsmottagaren. Insyn kan skapas genom olika typer av uppföljningsinsatser, både avseende avtal och individuppföljning. Insyn kan skapas genom kontrollåtgärder.

Kontroll är viktigt men det kan samtidigt vara ineffektivt att synliggöra vilka kontrollpunkter som används, eftersom utföraren eller den enskilda personen då kan anpassa sitt agerande för att undvika upptäckt [35]. Kommunens kontrollåtgärder mot välfärdsbrott påverkas av en målkonflikt mellan kraven på transparens, som följer av offentlighetsprincipen, och behovet av resurseffektiva kontroller. Å ena sidan kan exempelvis en utförare dra nytta av offentlighetsprincipen för att få tillgång till information om hur beställaren organiserar sin övervakning och kontroll av utförare. Å andra sidan kan det upplevas som icke-transparent att dölja vilken information

---

²⁰ 11 kap. 5 § socialtjänstlagen (2025:400).

²¹ Prop. 2024/25:89 s. 328–129.

kommuner har och hur de organiserar sin verksamhet för att samla in information om utförare. De intervjuade kommunerna beskriver att ett resultat av denna målkonflikt är att de hela tiden behöver förändra sina kontrollåtgärder för att de ska vara effektiva, vilket är ett resurskrävande arbete.

Att införa och ständigt förändra kontrollåtgärder kostar förstås pengar, men det kan också leda till att kommuner får tillbaka felaktiga utbetalningar. Om de återkraven av de felaktiga utbetalningarna är tillräckligt stora kan kontrollåtgärderna finansiera sig själva och bidra positivt till kommunens ekonomiska resultat. Att följa upp detta kan bidra till ytterligare stöd för att prioritera kontroll. Ett exempel på ett sådant initiativ är SKR:s beräkningsmodell för förhindrade felaktiga utbetalningar.²²

Kontrollåtgärder kan även i vissa fall riskera att förlänga exempelvis en ansökningsprocess och därmed förlänga tiden till att den enskilda personen får det stöd den är i behov av.

Moralisk risk uppstår när en gärningsperson upplever att sannolikheten att drabbas av negativa konsekvenser är låg

Moralisk risk uppstår när utföraren, föreningen eller den enskilda personen (agenten) kan öka sin egen nytta genom riskfyllda handlingar som delvis eller helt drabbar andra än den själv [23].

I ett ansökningsförfarande för ekonomiskt bistånd kan moralisk risk uppstå om den sökande upplever att risken för negativa konsekvenser av att lämna felaktiga uppgifter är låg. Hur stor denna risk uppfattas beror dels på hur allvarligt beteendet bedöms och vilken påföljd det får, dels på hur kommunen i praktiken hanterar och följer upp misstänkta felaktiga uppgifter.

En problematik som har lyfts fram i tidigare publikationer om välfärdsbrott är att bidragsbrott har en relativt låg straffskala och att den avskräckande effekten av sanktion därmed kan bli begränsad [21]. Förstärkta kontroller har lyfts fram för att öka avskräckningseffekten [8, 29]. Samtidigt anmäler inte kommunen alltid misstänkta brott, även när det finns en skyldighet att anmäla [5]. När det skapas en norm att inte polisanmäla misstänkta brott ökar den moraliska risken oberoende av upptäckter av misstänkta brott eftersom risken för gärningspersonen att drabbas negativt blir förutsägbar och låg [23].

Vid köp av insats regleras den moraliska risken delvis genom avtal mellan kommunen och utföraren. Risken ökar när avtalen är ofullständiga, det vill

---

²² SKR [Förhindrade felaktiga utbetalningar \(FFU\) inom ekonomiskt bistånd](#). Hämtad: 2026-04-13.

säga när det inte täcker alla situationer eller är tillräckligt tydligt gällande en viss situation [23]. I praktiken är det svårt att utforma avtal som reglerar alla tänkbara händelser i detalj. Avtal är därför alltid ofullständiga i någon utsträckning [6]. Risken för ofullständiga avtal ökar samtidigt om det är kostsamt att ta fram och följa upp avtal samt sanktionera bristande efterlevnad [24]. Ofullständiga avtal innebär utmaningar att upptäcka välfärdsbrott genom avtalsuppföljning, eftersom det blir svårare att bedöma följsamhet mot avtalet. När ett ofullständigt avtal utnyttjas är det inte nödvändigtvis ett brott, men en konsekvens kan bli att ersättning betalas ut för arbete som inte följer kommunens intentioner [6]. Denna typ av problematik leder oftast till dialoger mellan parterna snarare än kraftfulla åtgärder som uppsägning av avtal och polisanmälan [6]. Dialoger kan bidra till att lösa problem och utveckla kvaliteten hos utföraren. Samtidigt finns en risk att kommunen avslöjar sina metoder för att upptäcka oegentligheter. Det kan också försvåra möjligheten till en framtida rättsprocess, vilket i sin tur ökar den moraliska risken för fortsatta avtalsbrott.

Situationer där ofullständiga avtal förekommer kan exempelvis vara att

- kommunen saknar en tydlig bild av vad som ska levereras (därför blir även kostnaden för att ta reda på det hög)
- kommunen är så beroende av utföraren att en omedelbar uppsägning av avtalet skulle riskera kvaliteten för enskilda personer eller deras hälsa
- kostnaden för att vidta åtgärder såsom hävning av avtal eller polisanmälan bedöms som för hög.

Moralisk risk kan minskas genom en konsekvent hantering av misstänkta brott och avtalsuppföljning

Kommunen kan minska den moraliska risken genom att vara konsekvent i hantering av felaktigheter och misstänkta välfärdsbrott. Det är viktigt att kommunen alltid polisanmäler misstänkta välfärdsbrott samt att det leder till fällande dom i de fallen gärningspersonen är skyldig. På så sätt kan kommunen i högre grad säkerställa att det är den som har begått brottet eller de felaktiga handlingarna som får stå för risken och inte kommunen själv.

Vidare finns det ett värde i att kommunicera att kommunen arbetar aktivt mot välfärdsbrott samt att de polisanmäler misstänkta brott. Detta i syfte att visa på att felaktigheter och misstänkta välfärdsbrott innebär konsekvenser.

För att minska den moraliska risken kan kommunen även arbeta med sin avtalshantering. Ett sätt är att formulera tydliga avtal som klargör vad som ska levereras och hur det ska följas upp. Avtalen ska ge kommunen reella möjligheter till insyn och åtgärder vid brister. Mer detaljerade villkor kan trots en större arbetsbörda vara motiverade om riskerna för felaktigheter eller välfärdsbrott bedöms vara stora. Samtidigt kan alltför snäva krav begränsa utförarens utvecklingsutrymme.

Den moraliska risken kan även minskas genom avtalsuppföljning. Regelbunden och riskbaserad uppföljning är avgörande för att upptäcka oseriösa aktörer, både vid upphandling och inom valfrihetssystem. Här är det viktigt att poängtera att avtalens utformning påverkar möjligheterna till uppföljning. Möjligheterna till uppföljning påverkas även av befintliga lagar och regler avseende exempelvis tillgång till information. Att uppföljning genomförs är centralt för att visa på att risken för upptäckt finns samt att åtgärder vidtas.

Förutom avtalens omfattning påverkar avtalstidens längd riskbilden: långa avtal kan ge en inlåsnings effekt, medan kortare avtal kan ge större handlingsutrymme till förändringar men ökar samtidigt den administrativa belastningen.

Hantering av avtal, både att upprätta, följa upp och sanktionera är ett krävande och utmanande arbete. Flera kommuner upplever behov av stöd i arbetet. Det är även kantat av flera utmaningar utifrån hur aktuella regelverk ser ut, vilket bland annat lyfts upp av Konkurrensverket [30].

Flera principaler bidrar till risk för otydlig ansvarsfördelning

De intervjuade kommunerna lyfter fram att hur kommunen är organiserad påverkar tillgången till information i samband med arbetet mot välfärdsbrott. I intervjuerna ramas problemet in som ett samverkansproblem som grundar sig i att socialtjänstens verksamhet kan ske

- uppdelat på flera förvaltningar
- genom gemensam upphandlingsenhet med andra kommuner
- genom avtalssamverkan mellan flera kommuner²³.

När verksamhet är uppdelad mellan flera förvaltningar kan det försvåra arbetet mot välfärdsbrott. Det kan bli svårare att få en samlad bild av en utförare och att göra gränsöverskridande kontroller. I intervjuerna lyfts ett exempel där en förvaltning avslutade ett avtal med en aktör på grund av oegentligheter, samtidigt som en annan förvaltning i kommunen godkände samma aktör för en annan insats. Detta illustrerar en problematik med *flera principaler* som resulterar i att gemensamma intressen och kontrollåtgärder blir lidande, eftersom otydligheten i ansvaret att utföra kontrollen gör att det skapas situationer där utförare eller enskilda personer åker snålskjuts²⁴ på andra, exempelvis genom att en kommun förlitar sig på IVOs tillsyn i stället för att själv kontrollera vissa uppgifter [35].

---

²³ Avtalssamverkan innebär att en kommun avtalar att utföra kommunala uppgifter åt en annan kommun. 9 kap 37 § kommunallagen.

²⁴ På engelska "free rider problem".

Liknande risker uppstår när kommunen samarbetar med andra kommuner, till exempel genom gemensamma upphandlingsenheter eller avtalssamverkan. Då finns en risk att ansvaret för uppföljning och kontroll blir otydligt, vilket kan leda till att kommunen inte har koll på vad som följs upp och kontrolleras. De genomförda intervjuerna visar att ett delat ansvar innebär principiella utmaningar som kan öka risken för välfärdsbrott. Sammantaget kan detta leda till att den gemensamma nivån av kontroll blir lägre än vad som är önskvärt [35]. HVB-verksamheter är ett konkret exempel på en insats där flera kommuner placerar i samma verksamhet. Samtidigt saknar kommunerna idag möjlighet att få en samlad överblick över andra kommuners placeringar. Detta försvårar både samordning och kontroll.

Ansvaret för kontrollen av privata utförare kan också vara uppdelat mellan fler aktörer. När flera aktörer utövar kontroll är det viktigt att det finns en fungerande informationsdelning av relevant information sinsemellan. Ett exempel på delad kontroll finns mellan IVO och kommunerna för tillståndspliktiga verksamheter så som HVB. IVO utfärdar tillstånd och kommuner skriver avtal med den privata utföraren. Båda aktörerna krävs således för att utföraren ska få placeringar i sin verksamhet. För verksamheter där det saknas frekvenstillsyn är det viktigt att kommunen ser till när tillståndet utfärdades. En utförarens tillstånd från IVO att bedriva verksamhet kan vara utfärdat för länge sedan och därmed inte nödvändigtvis spegla hur verksamheten ser ut i dag. Uppgifter om när tillståndet utfärdades hade därmed kunnat påverka kommunens egna kontrollåtgärder.

Flera principaler innebär ett ökat krav på samordning över organisatoriska gränser

För att minska riskerna som uppstår vid förekomsten av flera principaler är det viktigt att gemensamma mål och arbetssätt tydliggörs och formaliseras. Det kan ske genom regelverk eller avtal som klargör ansvar och arbetsfördelning för uppföljning och kontroll mellan berörda aktörer [35]. Både inom kommunen och mellan kommuner. Hur detta utformas behöver anpassas efter de lokala förutsättningarna och möjligheterna.

Det är även viktigt att säkerställa att det finns tillgång till relevant information mellan aktörer, så som kommuner och IVO eller andra myndigheter. Enligt 27 kap. 7 § SoL och 15 § 11p. LSS har kommunerna en skyldighet att informera IVO om upptäckta brister i privat utförd verksamhet. Det är ett exempel på reglering som syftar till att säkerställa relevant informationsdelning mellan flera aktörer. IVO har även en e-tjänst, *Placeringsstöd*, som visar information om verksamheter där kommuner kan

placera barn och unga. E-tjänsten ger en överblick av resultaten från IVO:s tillsyn samt från de anmälningar och upplysningar som inkommit till IVO.²⁵

Signaleringsrisk uppstår när det finns möjlighet att förfalska eller lämna felaktig information

Signaleringsrisk handlar om tillförlitligheten i informationen som utföraren, föreningen eller den enskild person (agenten) ger till kommunen [24]. För att kunna betala ut rätt ersättning till en utförare, förening eller enskild person behöver underlaget som utbetalningen baseras på vara korrekt. En betydande del av kommunernas utbetalning baseras på information som företaget, föreningen eller den enskilda personen själv skickar in, därmed finns en signaleringsrisk. Det kan handla om intyg, utdrag från olika register eller andra uppgifter som till exempel ska styrka en livssituation eller ett företags kapacitet. Risken blir högre ju större möjligheten att fabricera innehållet i informationen är.

När det gäller föreningsstöd kan det exempelvis handla om årsredovisningar, närvarorapporter eller medlemsregister [6]. Även om det för större föreningar finns krav på auktoriserad revisor och kommunen kan ställa vissa egna krav, kan äktheten i uppgifterna vara svåra att kontrollera. För att kunna vara helt säkra på att en närvarorapport stämmer måste kommunen kanske närvara vid eller övervaka det specifika tillfället, vilket ofta är praktiskt omöjligt [2]. I kartläggningens intervjuer med kommuner framkommer att kontroller görs av både information som kommer direkt från mottagaren av föreningsstödet och information från tredje part.

För ekonomiskt bistånd kan det handla om förfalskade läkarintyg eller så kallade skenskiljsmässor [8, 20]. Vid köp av insats kan det i stället handla om förfalskade utbildningsintyg för att styrka verksamhetsansvarig eller personals kompetens [3, 6].

Signaleringsrisken kan minskas genom att stärka kompetensen kring indikationer på felaktiga uppgifter

Att kommunen kan identifiera signaler som tyder på oriktighet är avgörande för att upptäcka felaktigheter och välfärdsbrott.

Kommuner behöver säkerställa medarbetares medvetenhet och kompetens för att kunna upptäcka tecken på felaktigheter. Att kunna identifiera signaler som indikerar oseriösa eller kriminella inslag kan dels uttryckas som en kompetensfråga hos kommunens personal [36], dels som en styrningsfråga, det vill säga att ledningen i riskanalyser aktivt lyft in frågor om vilka signaler som är viktiga att uppmärksamma [14]. Det förebyggande arbetet har i tidigare publikationer lyfts fram som eftersatt [8]. Flera intervjuade

---

²⁵ IVO (2025) [IVO:s Placeringsstöd](#). Hämtad 2026-04-13.

kommuner lyfter att det krävs en kulturresa där kommunen inte enbart kan förlita sig på tillit i samband med utbetalningar. Det krävs att kommuner gör kontroller för att säkerställa riktigheten i lämnade uppgifter innan utbetalning sker, till utförare, föreningar och enskilda personer.

Sammanfattande analys

Välfärdsbrott förekommer inom tre ersättningssystem och det krävs en aktiv styrning för att minska riskerna i ersättningssystemen

Vi har identifierat tre ersättningssystem inom socialtjänst- och LSS-verksamhet:

- köp av insats
- ekonomiskt bistånd
- föreningsstöd.

Gemensamt för de tre ersättningssystemen köp av insats, ekonomiskt bistånd och föreningsstöd är att kommunerna betalar ut medel till en extern aktör.

Regelverken som tillåter köp av insats utformades i syfte att underlätta för privata utförare att etablera sig på välfärdsmarknaden. Samtidigt är insatserna ofta svåra och resurskrävande att kontrollera och bygger i stor utsträckning på tillit till utföraren. Det gör det svårt för kommunen att avgöra vad som är brottsligt och vad som enbart avviker från kommunens intentioner. Flera tidigare publikationer har uppmärksammat att regelverken gör det svårt att stänga ute oseriösa aktörer från marknaden, samtidigt som det är det mest effektiva sättet att motverka oseriösa aktörer [6]. Ansvaret för att utesluta sådana aktörer ligger till stor del på varje enskild kommun och dess socialtjänst- och LSS-verksamhet. Kommunerna har även möjlighet att påverka riskerna genom att aktivt styra utformningen av insatser, bland annat huruvida den köps och i vilken omfattning.

Välfärdsbrott eller bidragsbrott kopplat till statliga utbetalningar orsakas främst av felaktigt lämnade uppgifter [32]. Motsvarande uppgifter saknas för det kommunala ekonomiska biståndet. Felaktiga utbetalningar förekommer dock till följd av felaktiga uppgifter [20].

Socialtjänsten kan bevilja föreningsstöd till föreningar och organisationer som bedriver verksamhet med anknytning till socialtjänstens verksamhet.²⁶ Det finns inte någon detaljerad lagstiftning för hur kommunernas stöd till föreningar får betalas ut, exempelvis vilka faktorer som ska kontrolleras eller följas upp inför, under och efter ett stöd ges till en förening.

---

²⁶SKR (2025) [Kommuner och regioners föreningsbidrag](#). Hämtad 2026-04-13.

Kommunerna har därför ett stort ansvar i att säkerställa ändamålsenliga principer eller riktlinjer. Samtidigt kan det vara en svår balansgång för kommuner att balansera krav och kontroll i relation till tillit [33].

Sammanfattningsvis ser vi att kommunernas egen styrning har betydelse för att minimera riskerna inom respektive ersättningssystem. Genom en aktiv utformning av ersättningssystemen kan risken för informationsasymmetrier, moraliska risker, flera principaler och signaleringsrisker minska

Informationsasymmetrier skapar behov av utvecklad kontroll

Ersättningssystemen skapar informationsasymmetrier som kan utnyttjas av oseriösa eller kriminella aktörer för otillbörliga vinster. Därför skapas ett behov från kommunens sida att kontrollera mottagaren för att motverka alltför allvarliga konsekvenser av informationsasymmetrier. För att minska risken för informationsasymmetri behöver kommunen säkerställa insyn hos mottagaren genom olika kontrollåtgärder [34]. Kontrollerna görs på lokal nivå där riskerna varierar.

För köp av insats och föreningsstöd har kommunerna möjlighet att minska informationsasymmetrier genom att utarbeta hur avtal, kontroll och uppföljning utformas och genomförs. Samtidigt påverkas arbetet av skillnader i kommunernas kapacitet och förmåga att genomföra uppföljning och tillsyn.

När det gäller ekonomiskt bistånd har den enskilda personen ett informationsövertag gentemot kommunen i och med att denne vet hur den personliga situationen ser ut samt hur den förändras och när. Kommuner måste därför säkerställa tillräckliga kontroller av information innan utbetalning sker.

Den moraliska risken kan minskas genom tydliga regelverk och konsekvent hantering

Den moraliska risken påverkas bland annat av hur troligt gärningspersonen uppfattar att den kan drabbas negativt av sina handlingar. Kommunen kan påverka detta genom bland annat vilka sanktioner som kan och faktiskt tillämpas mot den privata utföraren, föreningen eller den enskilda personen. Det handlar om dels regelverkens utformning och i vilken grad de kan verka avskräckande för gärningspersonen, dels hur kommuner i praktiken hanterar upptäckta välfärdsbrott, exempelvis om och när brott polisanmäls.

Vägen från polisanmälan till fällande dom är ofta lång, vilket innebär att hanteringen innan, såsom polisanmälan eller anmälan till annan myndighet, också är viktig. För att nå en minskning av den moraliska risken krävs en sammanhängande kedja – från tydliga regelverk till konsekvent handläggning hos kommuner och brottsbekämpande myndigheter och vidare till lagföring.

Risken för att flera principaler skapar brister i uppföljning och kontroll kan minska genom tydlig samverkan

För att minska riskerna som uppstår vid förekomsten av flera principaler eller aktörer är det viktigt att gemensamma mål och arbetssätt tydliggörs och formaliseras. Det kan ske genom regelverk eller avtal som klargör ansvar och arbetsfördelning för uppföljning och kontroll mellan berörda aktörer [35]. Både inom kommunen och mellan kommuner. Hur detta utformas behöver anpassas efter de lokala förutsättningarna och möjligheterna.

Genom kontroll av äktheten i lämnad information minskar signaleringsrisken

Risken för välfärdsbrott ökar av så kallade signaleringsrisker, vilket innebär att den information som den privata utföraren, föreningen eller den enskilda personen lämnar till kommunen kan vara felaktig eller missvisande. För att upptäcka välfärdsbrott är det avgörande att kommunen kan identifiera signaler som tyder på oriktig information. En betydande del av kommuners utbetalning baseras på information som den privata utföraren, föreningen eller den enskilda personen själv skickar in. Signaleringsrisken kan minskas genom att uppgifterna kontrolleras systematiskt eller hämtas direkt från tillförlitliga tredjepartskällor.

För att minska signaleringsrisker behövs stöd kring hur informationens äkthet kan bedömas inom socialtjänst- och LSS-verksamhet. Det handlar exempelvis om stöd för att bedöma vilka uppgifter som har störst signaleringsrisker. Det handlar även om mer konkreta verktyg för att kunna bedöma informationen i till exempelvis läkarintyg, kontoutdrag och årsredovisningar.

Alla socialtjänst- och LSS-verksamheter *kan* vara utsatta för välfärdsbrott

I det här kapitlet besvaras frågeställningen:

- Vilka av kommunernas socialtjänst- och LSS-verksamheter är särskilt utsatta för välfärdsbrott?

Kort sammanfattning av kapitlet

Förekomsten av välfärdsbrott varierar mellan olika verksamhetsområden och risken ser olika ut i olika kommuner. Utifrån att risken för välfärdsbrott kan variera mellan kommuner vill vi belysa faktorer som kan skapa risk snarare än särskilda insatser eller verksamhetsområden. Genom att analysera potentiella orsaker till att verksamhetsområden är utsatta för välfärdsbrott vill vi bidra med kunskap om hur kommuner kan resonera för att prioritera resurser i syfte att motverka välfärdsbrott. Vi har sett att risk för välfärdsbrott uppstår när det finns:

- **Motiverade gärningspersoner.** Ekonomiska flöden antas motivera gärningspersoner då syftet med välfärdsbrott är att tillskansa sig pengar. Om en insats köps eller innebär en utbetalning till en privat utförare, förening eller enskild person uppstår alltid en viss risk för välfärdsbrott.
- **Avsaknad av kontroll.** Om kontrollen är svag minskas risken för upptäckt. Kontrollmöjligheterna kan variera och vara uppdelade på flera olika aktörer. Om informationsdelningen inte fungerar ökar risken för välfärdsbrott.
- **Lämpliga objekt.** Objektens lämplighet utifrån ett gärningspersonsperspektiv påverkas av graden av isolering mot omvärlden när insatsen utförs, storleken på inrättningen vid dygnetruntvård och hur stort beroende till utföraren är.

Eftersom ekonomiska flöden, avsaknad av kontroll och lämpliga objekt varierar mellan kommuner ser vi att varje kommun behöver göra en egen riskbedömning av vilka verksamheter som är särskilt utsatta. Att enbart utgå från tidigare upptäckta fall nationellt eller hos en annan kommun kan göra att andra lokala riskområden missas.

I tidigare publikationer pekas vissa verksamhetsområden ut som särskilt utsatta, vanligen baserat på att välfärdsbrott har upptäckts eller antas förekomma inom dessa. I en rapport från Brå framkommer att majoriteten av de områden som identifierats som utsatta för välfärdsbrott i kommuner finns inom socialtjänsten och LSS [6]. Förekomsten säger däremot inget om omfattningen. Brå konstaterar att omfattningen varierar och att mer än hälften av kommunerna i deras enkät uppger att de inte har upptäckt något välfärdsbrott, medan nästan en tredjedel svarar att de inte vet [6]. Samtidigt tar flera publikationer upp att välfärdsbrott troligtvis förekommer betydligt mer än vad de kunnat mäta och belägga [2, 6, 21].

Mörkertalet kan hänvisas till att välfärdsbrott är anmälningsbrott vilket innebär att kommunerna ofta själva behöver upptäcka brotten för att de ska bli kända. Utifrån detta ger upptäckten enbart en indikation om var välfärdsbrott finns och säger egentligen inget säkert om den faktiska omfattningen, exempelvis storleken på belopp eller antal, eller risken i andra områden. Samtidigt visar vår intervjustudie att flera kommuner baserar sin uppfattning om riskområden på förekomst i andra kommuner snarare än upptäckter i den egna kommunen. Sammantaget baseras tidigare kunskaper om vilka verksamheter som är särskilt utsatta i hög grad på ”empirisk risk” snarare än ”teoretisk risk”, vilket kan snedvrída den faktiska risken eftersom underlaget inte är fullt utvecklat.

Baserat på resonemanget ovan är det svårt att uttala sig om vilka verksamheter som är *särskilt utsatta* för välfärdsbrott eftersom kännedomen enbart grundas på de fall som redan upptäckts. För att utveckla kunskapen om vilka socialtjänst- och LSS-verksamheter som är särskilt utsatta kan vi sammanställa kunskapen från tidigare publikationer samt resultatet av intervjustudien. Genom analysramen kan vi resonera utifrån vilka verksamheter som har en högre ”teoretisk risk” för välfärdsbrott. Det innebär att bilden av vilka verksamheter som är utsatta även belyses utifrån ekonomiska flöden, avsaknad av kontroll och lämpliga objekt. Genom att analysera potentiella orsaker till att de identifierade verksamhetsområdena utgör lämpliga objekt kan vi bidra med kunskap om hur kommuner kan resonera för att prioritera resurser i syfte att motverka välfärdsbrott.

Områden inom socialtjänsten och LSS har tidigare pekats ut som riskområden för välfärdsbrott

Den statliga utredningen *Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet* uppskattade att felaktiga utbetalningar till individer, enskilda huvudmän enligt skollagen, privata utförare enligt kommunallagen och kommunala föreningsbidrag kan uppgå till drygt 19 miljarder kronor per år eller 10 procent av alla utbetalningar

inom dessa områden. I utredningen konstateras dessvärre att ”ingen vet” hur stor omfattningen av de felaktiga utbetalningarna är och att en av anledningarna är att det finns osäkerhet i kommunernas underlag [2]. Det finns inga säkra uppskattningar av omfattningen av välfärdsbrott och felaktiga utbetalningar inom socialtjänst- och LSS-verksamhet. I den statliga utredningen *Kontroll för ökad tilltro*, specifikt i promemorian om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, framgick att fusk inom den kommunala välfärden främst förekom inom ekonomiskt bistånd, hemtjänst, personlig assistans, HVB, skola, föreningsstöd, bostadsanpassning samt tillstånd för alkohol och tobak [37]. Detta bekräftas i andra publikationer [2, 5, 6].

Brå sammanställde i en rapport de områden där kommuner identifierat välfärdsbrott²⁷ [6]. I tabellen nedan redovisas dessa områden inom socialtjänst och LSS. Ekonomiskt bistånd ingick inte i Brås undersökning.

Tabell 3. Upptäckta välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamhet.

Typ av verksamhetsområde	Andel kommuner som upptäckt välfärdsbrott	Antal kommuner som upptäckt välfärdsbrott
Personlig assistans	6,6 %	17
Föreningsbidrag (inget specifikt verksamhetsområde)	6,6 %	17
Hemtjänst	5,8 %	15
Familjehem	1,5 %	4
Hem för vård eller boende (HVB)	1,2 %	3
LSS-boende	0,8 %	2
Särskilt boende för äldre	0,4 %	1
Stödboende	0,4 %	1

Källa: Siffrorna är hämtade från Brås rapport ”Välfärdsbrottslighet mot kommuner och regioner – Fel och oegentligheter bland företag och föreningar”, s. 59. Andel i procent. N=256.

Av tabellen framgår att kommunerna upptäckt välfärdsbrott inom personlig assistans, föreningsbidrag, hemtjänst, familjehem, HVB, LSS-boende, särskilt boende för äldre och stödboende. Föreningsbidrag är inte avgränsat till socialtjänst- och LSS-verksamhet, och det går därför inte att uttala sig om förekomsten just inom dessa verksamheter. Kommunernas föreningsbidrag fördelas främst till verksamheter inom kultur och fritid, bara en liten del går till verksamheter inom det sociala området [33].

²⁷Här inkluderades även fusk och andra oegentligheter men det benämns samlat som välfärdsbrott i denna rapport.

Under perioden 2024–2025 förbjöd eller återkallade IVO tillstånd för 104 verksamheter enligt 26 kap. SoL och 9 § LSS²⁸. De flesta verksamheterna var inom HVB för barn och unga i åldern 0–20 år (SoL), personlig assistans (LSS) och bostad med särskild service för barn eller ungdomar (LSS) [38]. Redovisningen tar inte hänsyn till det totala antalet verksamheter inom respektive område, omfattningen av dessa eller om det förekommer frekvenstillsyn alternativt särskilt riktade tillsynsinsatser. Under 2025 avslog IVO nästan 40 procent av ansökningarna om att starta en ny tillståndspliktig verksamhet inom socialtjänst och LSS. Oftast var anledningen att ägaren och ledningen inte bedömdes uppfylla kraven på insikt eller lämplighet. IVO bedömer att det ofta saknas förmåga eller avsikt att bedriva verksamhet som uppfyller kraven vid ansökan om en ny tillståndspliktig verksamhet [50].

Brå har i rapporten *Företag som brottsverktyg* visat att det under perioden 2020–2023 förekommit kopplingar mellan nätverkskriminella och tillståndspliktiga verksamheter enligt SoL och LSS [3]. Nätverkskriminella har definierats som personer som har koppling till organiserad brottslighet. Totalt identifierade Brå 153 nätverkskriminella med formella engagemang i 137 företag som bedrev verksamheter såsom HVB, stödboenden och LSS-insatser. Vid utgången av 2023 hade 69 av dessa företag fortfarande giltiga tillstånd, medan 37 verksamheter hade upphört. Därutöver hade 31 företag fått sina tillstånd återkallade genom beslut från IVO [3]. Brå har identifierat att nätverkskriminella haft officiella engagemang i omkring 4 procent av företagen i omsorgsregistret, där bland annat HVB, personlig assistans och konsulentstött familjehemsvård ingår [3].

Kriminella förekommer alltså trots att det inom flera välfärdsbranscher krävs tillstånd från IVO. Ett upplägg som används av kriminella aktörer för att få tillstånd att bedriva välfärdsverksamheten är att använda sig av bulvaner, målvakter eller falska identiteter som styrelseledamöter eller ägare i syfte att dölja vem som verkligen kontrollerar företaget. Ett annat tillvägagångssätt är att köpa ett bolag som redan har ett tillstånd [3, 39].

Ekonomiska flöden kan användas för att kartlägga risker för välfärdsbrott

Utifrån grundantagandet att den motiverade gärningspersonen lockas av möjligheter att tillskansa sig pengar finns det potentiell risk i alla ersättningssystem som beskrivs i den här rapporten (köp av insats, ekonomiskt bistånd och föreningsstöd) i och med att pengar betalas ut från kommunen till en extern aktör. Samtidigt har vi inte hittat någon studie som ställt omfattningen av upptäckta välfärdsbrott i relation till verksamhetsområdets ekonomiska kostnad.

---

²⁸ I IVO:s rapport hänvisas till ”9 kap. LSS”.

Vi har tidigare i kartläggningen kommit fram till att kommunernas utsatthet bland annat beror på i vilken mån de är exponerade mot ersättningsystemen. Att se till de ekonomiska flödena inom respektive verksamhetsområde inom socialtjänsten och LSS kan tillföra kunskap om exponeringen och sätta förekomsten i relation till potentiell ekonomisk skada. Vi har i denna kartläggning sett till den nationella fördelningen. Detta behöver även göras av den egna kommunen på lokal nivå i och med att verksamheterna har organiserats på olika sätt i olika kommuner samt att omfattningen skiljer sig åt. Den nationella nivån kan ge en fingervisning om riskerna.

I detta avsnitt går vi igenom områden inom socialtjänst- och LSS-verksamhet för att identifiera risk utifrån brottstriangeln. För att analysera områdena använder vi analysramen (se avsnittet [Analysram](#)). De ekonomiska flödena till externa aktörer på systemnivå bidrar till att identifiera risk utifrån brottstriangelns del *motiverade gärningspersoner*. Därefter identifierar vi insatser som tidigare publikationer lyft fram som särskilt utsatta för välfärdsbrott. Principal-agentperspektivet används för att förklara varför risk för välfärdsbrott uppstår inom insatserna utifrån *avsaknad av kontroll*. I avsnittets sammanfattande analys lyfter vi fram gemensamma faktorer som förenar de olika insatserna som *lämpliga objekt*.

Kostnaderna för socialtjänst- och LSS-verksamhet utgör drygt 37 procent av kommunernas totala kostnader, enligt statistik som sammanställts av SKR.²⁹ För att se hur kostnaderna fördelas mellan de övergripande områdena äldreomsorg, funktionshinder, individ- och familjeomsorg samt ekonomiskt bistånd har vi använt oss av SCB:s sammanställning av kommunernas räkenskapssammandrag. I sammanställningen går det både att se bruttokostnader och kostnader för eget åtagande. I den här rapporten använder vi oss av bruttokostnader. Anledningen är att dessa uppgifter innehåller med detaljerad information om köp av huvudverksamhet per insats. Bruttokostnader tar dock inte hänsyn till kostnader efter avdrag för interna intäkter och försäljning till andra kommuner, kommunförbund och regioner, vilket kostnad för eget åtagande gör.³⁰ I [Bilaga 2. Förklaring av insatser i kommunernas räkenskapssammandrag](#) förklaras mer i detalj vilka uppgifter som använts samt vilka insatser som ingår inom respektive område.³¹

På övergripande nivå utgör äldreomsorgen 21,07 procent av kommunernas totala kostnader, funktionshinder 12,09 procent, ekonomiskt bistånd 1,79 procent och individ- och familjeomsorgen 5,49 procent. Den del av

---

²⁹Baserat på SKR:s redovisning av kommuners kostnader för eget åtagande 2024: [Statistik över kommuner och regioners ekonomi](#). Hämtad: 2026-04-01

³⁰ Bruttokostnader, rikstotal, Räkenskapssammandraget 2024. SCB.

³¹ SCB. [Räkenskapssammandrag för kommuner och regioner](#).

personlig assistans som finansieras genom statlig assistansersättning ingår inte i dessa siffror.

Tabell 4. Kommuners totala bruttokostnader för äldreomsorg, funktionshinder, individ- och familjeomsorg samt ekonomiskt bistånd

Verksamhetsområde	Kommuners totala bruttokostnader (Mnkr)	Andel av kommuners totala bruttokostnader inkl. kostnader för eget åtagande
Äldreomsorg	182 910	21,07 %
Funktionshinder	104 934	12,09 %
Individ- och familjeomsorg (exkl ek. bistånd)	47 673	5,49 %
Ekonomiskt bistånd	15 572	1,79 %

Källa: Siffror hämtade från SCB. Kommunernas finanser räkenskapssammandraget 2024.

Insatser inom äldreomsorg

Kostnaden för äldreomsorgen utgör 21 procent av kommunernas totala bruttokostnader³², varav cirka 90 procent är kostnader för särskilt boende för äldre (57 procent) och hemtjänst (35 procent). Inom äldreomsorgen är 14 procent av kostnaderna köp av insats³³. Särskilt boende för äldre och hemtjänst utgör drygt 95 procent av kostnaderna för de köpta insatserna inom äldreomsorgen.³⁴ Även om det förekommer stora variationer mellan kommuner kan vi konstatera att särskilt boende för äldre och hemtjänst är de insatser inom äldreomsorgen som står för de stora ekonomiska flödena till privata utförare.

³² Räkenskapssammandraget 2024, Rikstotal. SCB.

³³ I köp av insats ingår köp från privata företag (drygt 80 %), men även bland annat föreningar och stiftelser (10 %), kommunalförbund (4 %), kommunägda företag (2 %), andra kommuner (1 %) och regioner (1 %).

³⁴ Räkenskapssammandraget 2024, Specificering vård och omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning. SCB.

Tabell 5. Vård och omsorg om äldre. Bruttokostnad och köp av huvudverksamhet.

Vård och omsorg om äldre	Bruttokostnad (mnr)	Därav köp av huvudverksamhet (mnr)	Köp av huvudverksamhet som andel av bruttokostnaden	Köp av huvudverksamhet som andel av totala köp inom vård och omsorg om äldre
Hemtjänst i ordinärt boende	63 562	8 297	13,1 %	32,2 %
Korttids-boende/korttidsvård	8 850	709	8,0 %	2,8 %
Dagverksamhet, ordinärt boende	1 767	89	5,0 %	0,3 %
Särskilt boende	103 657	16 173	15,6 %	62,8 %
Annat boende	943	311	32,9 %	1,2 %
Öppen verksamhet	2 014	44	2,2 %	0,2 %
Övriga insatser i ordinärt boende	2 117	116	5,5 %	0,4 %
Summa vård och omsorg om äldre	182 910	25 738	14,1 %	100,0 %

Källa: Siffror hämtade från SCB. Kommunernas finanser räkenskapsammandraget 2024. Specifiering vård och omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning, vård och omsorg om äldre, kod 510.

Vad kan påverka att vissa insatser inom äldreomsorgen är utsatta för välfärdsbrott?

Det är sedan tidigare välkänt att det förekommer välfärdsbrott inom köp av hemtjänst [3, 6, 8, 19, 29]. I enstaka fall nämns även särskilt boende för äldre. I en rapport från Brå framgår att *en* kommun upptäckt fusk inom särskilt boende för äldre [6]. Samtidigt framgår det i Brås rapport *Företag som brottsverktyg* att 2 procent av de nätverkskriminellas företag med tillstånd från IVO år 2020–2023 var inom särskilda boenden för äldre. Motsvarande siffra för hemtjänst var 11 procent [3].

Inom hemtjänst har olika brottsupplägg identifierats. Det kan bland annat handla om

- manipulerade tidsredovisningar i syfte att få ut ersättning från kommunen för insatser som inte utförts
- olika former av avtalsbrott såsom att anlita en underleverantör som inte godkänts av kommunen
- att företrädare utnyttjar arbetskraft genom att exempelvis en del av de anställdas löner förs tillbaka till företrädarna

- anhörganställningar trots att kommunen inte tillåter detta
- att företrädare förfalskar cv:n och betyg hos personal. [2, 4, 6, 8, 11, 40]

Privat hemtjänstverksamhet är tillståndspliktig och antalet privata anordnare med tillstånd att bedriva hemtjänst uppgick i september 2024 till 460 stycken [4]. Aktörerna är utspridda i Sverige och kan ha verksamhet i flera kommuner. Tillståndsplikten kan fungera som en form av grundläggande kontroll av kvalitet och lämplighet och medför att kommunen inte längre är ensam om att kontrollera en aktörs lämplighet vid inträdet till marknaden. Att IVO och kommunen gör kontroller kan innebära en minskad informationsasymmetri i och med att fler kontroller troligen görs. Samtidigt kan det uppstå ett flerprincipalproblem om IVO och kommunen inte har full förståelse för vad den andra kontrollerar.

Att hemtjänst är ett riskområde bekräftas även i vår intervjustudie. Särskilt beskrivs felaktiga tidsregistreringar, där den registrerade utförda tiden hos den enskilda personen inte stämmer med verkligheten eller där orimliga restider registreras. Problemet kan förstås som en informationsasymmetri eftersom kommunen saknar direkt insyn i hur insatserna faktiskt utförs om de inte sätter in särskilda kontrollåtgärder. För att minska informationsasymmetrin krävs således utökad eller mer träffsäker kontroll. I intervjuerna framförs att denna typ av kontroller är tidskrävande eftersom de ofta kräver manuellt arbete. Detta kan betraktas som ett resursproblem, men det skulle även kunna betraktas som ett metodproblem, alltså att det saknas metoder för resurseffektiva kontroller.

I intervjustudien framkommer även att anhörganställning inom hemtjänsten utgör en risk för välfärdsbrott. Risken för oegentligheter ökar med anhörganställningar eftersom det antas att utföraren och den enskilda personen kan dela intresse av att agera felaktigt. Kommuner förbjuder vanligen anhörganställningar inom hemtjänst men i tidigare studier har det visat sig förekomma ändå, bland annat genom användning av felaktiga identiteter [4]. Felaktiga anhörganställningar kan förstås som dels en informationsasymmetri där den enskilda personen och utföraren vet om det faktiska förhållandet men inte kommunen, dels en signaleringsrisk där familjeförhållandet kan uppges felaktigt på intyg från den enskilda personen och utföraren. För att undvika risken krävs att kommunen kontrollerar äktheten i intyget, alternativt hämtar uppgifterna från en oberoende tredje part.

Särskilt boende för äldre kan i sammanhanget antas vara ett mindre lämpligt objekt utifrån ett gärningspersonsperspektiv då det förekommer olika typer av kontroller genom att anhöriga och olika professioner befinner sig på boendena. Samtidigt kan storleken på inrättningen vara större än andra typer av boenden. Även om lämpligheten i relation till annat kan antas vara lägre innebär det inte att risken är icke existerande.

Köp av dagverksamhet för pensionärer är en insats som sällan nämns i litteraturen om välfärdsbrott. Enligt Utbetalningsmyndighetens *Lägesbild med fokus på avancerade angrepp mot välfärdssystem* har det upptäckts fall där utförare systematiskt rapporterar till kommunen att personer deltar i verksamheten på hel- eller deltid trots att det inte stämmer [18]. Det resulterar i att utföraren får ut högre ersättning från kommunen än den har rätt till. Ett annat tillvägagångssätt är att den enskilda personen inte anmäler att de har dagverksamhet, vilket kan påverka ersättningen för andra insatser som den har, exempelvis personlig assistans för äldre [18].

Färdtjänst³⁵ är en av de mest köpta insatserna inom socialtjänsten [15]. Delegationen mot arbetslivskriminalitet har pekat ut transport, där färdtjänst ingår, som en riskbransch som göder kriminella aktörer [41]. Vidare dömde Konkurrensverket ut konkurrensskadeavgift till två taxibolag som samarbetat om att lämna anbud och anbudspriser vid upphandling av färdtjänst i en kommun.³⁶ Trots detta förekommer färdtjänst sällan i litteraturen om välfärdsbrott.³⁷ Färdtjänst är också ett område som kan vara uppdelat på flera kommunala nämnder, vilket kan antas leda till flerprincipalproblem.

Sammanfattande analys av insatser inom äldreomsorg

Flera insatser inom äldreomsorgen är sedan tidigare kända riskområden för välfärdsbrott, exempelvis hemtjänst. Inom hemtjänst finns flera faktorer som i enlighet med analysramen ökar risken för att gärningspersoner ser insatsen som ett lämpligt objekt. Det förekommer ett delvis delat ansvar mellan kommunen och IVO. Hemtjänst är även en isolerad insats som utförs i den enskilda personens hem. Det kan även uppstå beroenden till utföraren, både till följd av exempelvis språkhinder eller personens isolering från omvärlden. Vi noterar slutligen att det finns fler insatser inom äldreomsorgen där det finns potentiella risker för förekomst av välfärdsbrott, men som inte är lika omtalade eller förekommer explicit i tidigare publikationer, exempelvis färdtjänst. Särskilt boende för äldre nämns sällan som utsatt för välfärdsbrott, en anledning kan tänkas vara att insatsen inte är lika isolerad som andra boendeformer samt att inrättningen (verksamheten) många gånger är relativt stor. Det finns således möjlighet till insyn som minskar risken för informationsasymmetrier.

---

³⁵ Färdtjänst redovisas under motpartsredovisningen (kod 530) i kommunernas sammanställda räkenskaper 2024 och är således inte en del av äldreomsorgen.

³⁶ Konkurrensverkets beslut 20 oktober 2022, dnr 569/2020.

³⁷ Arbetslivskriminalitet kan användas som ett begrepp inom välfärdsbrott i och med att viss brottslighet inom arbetslivskriminaliteten kan likställas med välfärdsbrott. Här syftar vi till litteraturen som specifikt handlar om välfärdsbrott.

Insatser inom funktionshinderområdet

Tabellen nedan visar att särskilt boende och annat boende är den insats inom insatser till personer med funktionsnedsättning (enligt SoL) med högst bruttokostnad, följt av hemtjänst i ordinärt boende och boendestöd i ordinärt boende. Samtidigt står korttidsboende och korttidsvård för den största andelen köpt verksamhet av bruttokostnaden (36,2 procent). Särskilt boende och annat boende är den insats som har störst andel köpt verksamhet sett till de totala köpen (59,9 procent).

Tabell 6. Insatser till personer med funktionsnedsättning (exkl. LSS/SFB). Bruttokostnad och köp av huvudverksamhet.

Insatser till personer med funktionsnedsättning (exkl. LSS/SFB)	Bruttokostnad	Därav köp av huvudverksamhet	Köp av huvudverksamhet som andel av bruttokostnaden	Köp av huvudverksamhet som andel av totala köp inom funktionshinder exkl. LSS/SFB
Hemtjänst i ordinärt boende	4 360	685	15,7 %	17,4 %
Boendestöd i ordinärt boende	3 422	282	8,2 %	7,2 %
Korttidsboende/korttidsvård	940	340	36,2 %	8,7 %
Dagverksamhet, ordinärt boende	618	44	7,1 %	1,1 %
Särskilt boende/annat boende	7 466	2 353	31,5 %	59,9 %
Öppen verksamhet	868	40	4,7 %	1,0 %
Övriga insatser i ordinärt boende	1 212	183	15,1 %	4,6 %
Summa insatser till personer med funktionsnedsättning (exkl. LSS/SFB)	18 887	3 927	20,8 %	100,0 %

Källa: Siffror hämtade från SCB. Kommunernas finanser räkenskapsammandraget 2024. Specifiering vård och omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning, Insatser till personer med funktionsnedsättning (exkl. LSS/SFB), kod 520.

I insatser enligt LSS och SFB står boende enligt LSS för vuxna för den högsta bruttokostnaden, cirka 45 miljarder kronor, varav 17 procent utgörs av köp av insats. Det motsvarar cirka 8 miljarder kronor. När det kommer till boende enligt LSS för barn och ungdomar är den totala bruttokostnaden lägre men andelen som köps är betydligt större, drygt 50 procent. Personlig

assistans är ett känt riskområde för välfärdsbrott sedan tidigare. Bruttokostnaden är drygt 19 miljarder kronor, varav 22,5 procent köps.

Tabell 7. Insatser enligt LSS/SFB. Bruttokostnad och köp av huvudverksamhet

Insatser enligt LSS/SFB	Bruttokostnad	Därav köp av huvudverksamhet	Köp av huvudverksamhet som andel av bruttokostnaden	Köp av huvudverksamhet som andel av totala köp inom LSS/SFB
Boende enligt LSS för vuxna	44 526	7 574	17,0 %	46,7 %
Boende enligt LSS för barn och ungdomar	2 769	1 423	51,4 %	8,8 %
Personlig assistans enligt LSS/SFB	19 153	4 312	22,5 %	26,6 %
Daglig verksamhet enligt LSS	12 913	2 234	17,3 %	13,8 %
Övriga insatser enligt LSS	6 686	659	9,9 %	4,1 %
Summa insatser enligt LSS/SFB	86 047	16 202	18,8 %	100,0 %

Källa: Siffror hämtade från SCB. Kommunernas finanser räkenskapsammandraget 2024. Specifiering vård och omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning, Insatser enligt LSS/SFB, kod 513.

Vad kan påverka att vissa insatser inom funktionshinderområdet är utsatta för välfärdsbrott?

Redan i den statliga utredningen *Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning* [18] från 2012 och Brås rapport *Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet* från 2015 [19] uppmärksammandes assistansbedrägerier som en relativt vanlig företeelse [19]. Flera olika tillvägagångssätt har lyfts:

- enskilda personer kan vilseleda eller hota läkare för att få ett intyg som felaktigt berättigar till assistansersättning
- den enskilda personen eller det företag eller den ideella förening som levererar assistans kan lämna oriktiga uppgifter i sina rapporter om vilken assistans som faktiskt utförts
- ett företag eller en ideell förening uppger att assistenterna har en högre lön än de har för att kunna behålla mellanskillnaden [19].

Kommunen och staten delar på ansvaret för personlig assistans, vilket både kan innebära att fler kontroller görs och att kontroller av utförd assistans kan försvåras [6]. Det uppstår en situation med flera principaler där det är av vikt att aktörerna har förståelse för vad den andra faktiskt kontrollerar för att undvika missförstånd.

I intervjustudien lyfter alla kommuner fram personlig assistans som ett riskområde. Kommunerna beskriver att det ofta förekommer stora summor pengar i dessa verksamheter, vilket gör insatsen till ett möjligt lämpligt objekt. Dessutom lyfter flera att LSS, som tillåter egenanordnare och anhöriga som assistenter, i sig innebär en särskild utsatthet. Utsattheten kan exempelvis handla om en inlåsnings effekt där den person som behöver assistans blir familjens inkomstkälla, vilket kan skapa incitament för anhöriga att utnyttja personens situation för egen vinning. Det pågår för närvarande en utredning som handlar om effektivare åtgärder mot välfärdsbrott och ökad förutsägbarhet inom personlig assistans. Utredningen har bland annat i uppdrag att analysera vilka för- och nackdelar en reglering av möjligheten till anhängig assistans kan medföra och vid behov föreslå en lämplig reglering.³⁸

LSS möjliggör att den assistansberättigade själv tecknar avtal med en vald utförare, vilket kan försvåra kommunens möjlighet till kontroll av kvalitet och insyn, enligt de intervjuade. Minskad möjlighet till kontroll kan leda till ökad informationsasymmetri. Detta har bland annat lett till att en kommun har valt att göra oanmälda hembesök vid assistansärenden när det funnits en oro för den enskilda personen. En kommun nämner att hembesök initieras utifrån impulser (signaler som leder till misstankar) om att något inte står rätt till. Det kan handla om inkomna tips till kommunen eller att medarbetare delat en misstanke om att oegentligheter förekommer. Andra kommuner beskriver att de också gör hembesök men oftast planerade.

Inom övriga insatser enligt LSS finns ledsagarservice. En kommun framför att ledsagarverksamhet är ett riskområde. Anledningen är att det upplevs utmanande att kontrollera denna typ av verksamhet. Ett exempel är ett fall när ledsagaren uppgett att ”brukaren vill umgås på natten”. Den intervjuade berättar att brukaren och ledsagaren hade kommit överens om att uppge till kommunen att ledsagning skett nattetid men kommunen ställde sig tveksam till om uppgifterna stämde, särskilt när det framkom att ledsagaren var ett syskon. Detta kan också ses som ett exempel på en risk som uppstår på grund av informationsasymmetri. Det är svårt för kommunen att kontrollera om och när ledsagaren varit på plats hos den enskilda personen.

Daglig verksamhet enligt LSS är en insats som ofta ersätts per person och beskrivs som utsatt för att närvarolistor kan manipuleras av utförarna [11,

---

³⁸ Se bland annat: Regeringen, S2025/00842, Effektivare åtgärder mot välfärdsbrott och ökad förutsebarhet inom personlig assistans.

18]. Det är främst i kombination med andra insatser såsom personlig assistans som daglig verksamhet uppmärksammas som ett riskområde. I den statliga utredningen *Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning* [18] framgår att det finns ekonomiska drivkrafter för både assistansanordnare och assistansberättigade att styra mot assistans i stället för daglig verksamhet. Assistansersättning beviljas oftast inte för den tid då den enskilda personen deltar i daglig verksamhet. Det innebär att om personen väljer att inte delta i daglig verksamhet kan de beviljas fler timmar assistansersättning, som är högre än ersättningen för daglig verksamhet. Detta förhållande skapar olika incitament för utförare att utnyttja systemet.

Sammanfattande analys av insatser inom funktionshinderområdet

Flera av de insatser inom funktionshinderområdet som sedan tidigare pekats ut som kända riskområden för välfärdsbrott bekräftas i vår intervjustudie. Den mest omtalade insatsen är personlig assistans. Det delade ansvaret för personlig assistans mellan Försäkringskassan och kommunerna medför ett flerprincipalproblem.

Personlig assistans kan vara särskilt utsatt ur ett gärningspersonsperspektiv. Det beror bland annat på att insatsen ofta utförs i den enskildes hem, utan insyn från andra. Den som får assistans kan också vara i en utsatt situation på grund av sin funktionsnedsättning och därför bli beroende av utföraren av assistansen. Beroendet kan även innebära att valet av utförare inte alltid är självständigt, utan i stället påverkan av utföraren.

Det finns även andra insatser, så som ledsagarservice, som utgör riskområden. Ledsagarservice är bland annat förknippat med ett informationsövertag hos utföraren och den enskilda personen samt svårigheter att kontrollera uppgifter och därmed risk för informationsasymmetrier.

Insatser inom individ- och familjeomsorg

Insatser för vuxna

För insatser riktade mot vuxna med skadligt bruk och beroende³⁹ är de största ekonomiska flödena framför allt institutionsvård för vuxna (HVB), öppna insatser med bistånd som avser boende och övriga insatser till vuxna. Lite mer än hälften av all institutionsvård för vuxna består av köpt verksamhet. Även familjehemsvård för vuxna samt öppna insatser (bistånd

---

³⁹ I SBC:s sammanställda räkenskaper för kommuner benämns skadligt bruk och beroende som missbruksproblem. Vi har valt att ha kvar termen i tabellen nedan för att öka spårbarheten i uppgifterna. I löpande text benämner vi det som skadligt bruk och beroende.

som avser boden) är insatser som köps i relativt stor utsträckning, 44 respektive 24 procent.

Tabell 8. Vård för vuxna med skadligt bruk och beroende. Bruttokostnad och köp av huvudverksamhet.

Vård för vuxna med skadligt bruk och beroende	Bruttokostnad	Därav köp av huvudverksamhet	Köp av huvudverksamhet som andel av bruttokostnaden	Köp av huvudverksamhet som andel av totala köp inom IFO (exklusive ek. bistånd)
Institutionsvård vuxna	3 949	2 123	53,8 %	14,4 %
Familjehemsvård för vuxna	155	68	44,0 %	0,5 %
Öppna insatser, bistånd som avser boende	3 398	819	24,1 %	5,6 %
Öppna insatser, individuellt behovsprövad öppen vård	1 591	112	7,1 %	0,8 %
Öppna insatser, övriga	683	68	10,0 %	0,5 %
Summa vård för vuxna med missbruksproblem	9 777	3 192	32,6 %	21,6 %

Källa: Siffror hämtade från SCB. Kommunernas finanser räkenskapsammandraget 2024. Specifiering Individ- och familjeomsorg, vård för vuxna med missbruksproblem, kod 559.

Inom insatser riktade till vuxna är det största ekonomiska flödet övriga insatser till vuxna. Här avses insatser till vuxna (21 år eller äldre) med problem som inte är relaterade till skadligt bruk och beroende. Det är cirka 27 procent av verksamheten som köps.

Tabell 9. Individ- och familjeomsorg. Bruttokostnad och köp av huvudverksamhet.

Individ- och familjeomsorg	Bruttokostnad	Därav köp av huvudverksamhet	Köp av huvudverksamhet som andel av bruttokostnaden	Köp av huvudverksamhet som andel av totala köp inom IFO (exklusive ek. bistånd)
Övriga insatser till vuxna	4 021	1 073	26,7 %	7,3 %

Källa: Siffror hämtade från SCB. Kommunernas finanser räkenskapsammandraget 2024. Specifiering Individ- och familjeomsorg, övriga insatser till vuxna, kod 571.

I vår kartläggning har vi inte funnit mycket information om välfärdsbrott kopplat till insatser för vuxna. Samtidigt kan vi av räkenskapssammandragen exempelvis utläsa att kommunerna lite mer än hälften av den institutionella vården för vuxna, vilket innebär att ersättningssystemet köp av insats förekommer. Det bör innebära att liknande risker som finns konstaterade inom andra liknande typer av insatser även skulle kunna föreligga här.

Samtidigt finns enskilda observationer om att kriminella arbetar på eller driver behandlingshem [12]. I publikationerna framgår det dock inte om det handlar om behandlingshem för barn och unga eller för vuxna. Vidare har IVO sett verksamheter utformas på ett sådant sätt att de i praktiken utgör tillståndspliktig verksamhet men förkläs som en icke tillståndspliktig sådan. Som exempel lyfts bland annat så kallade stödboenden för vuxna. De bedrivs med sådant innehåll att det egentligen är fråga om ett tillståndspliktigt HVB [36].

Sammanfattande analys av insatser för vuxna

Vi kan konstatera att de empiriska fynden är få för insatser för vuxna. Vi ser dock att ersättningssystemet köp av insats förekommer, och att det därmed finns en inbyggd risk för välfärdsbrott. Det finns även insatser, så som olika boenden, där insynen kan vara begränsad likt för andra typer boendeinsatser. Det kan även finnas variationer på storleken på dygnetruntvården vilket kan medföra en ökad risk. Vidare kan det finnas beroende till utförare, både från kommunen och den enskilda personen.

Insatser för barn och unga

Inom insatser för barn och unga består de största ekonomiska flödena av familjehemsvård för barn och unga följt av HVB-vård för barn och unga och öppna insatser som är individuellt behovsprövade. Nästan 60 procent av HVB-vård för barn och unga och cirka 24 procent av familjehemsvård för barn och unga består av köpt verksamhet.

Tabell 10. Insatser till barn och unga⁴⁰. Bruttokostnad och andel köp av huvudverksamhet

Insatser för barn och unga	Bruttokostnad	Därav köp av huvudverksamhet	Köp av huvudverksamhet som andel av bruttokostnaden	Köp av huvudverksamhet som andel av totala köp inom IFO (exklusive ek. bistånd)
HVB-vård för barn och unga	11 055	6 472	58,5 %	43,9 %
Familjehems-vård för barn och unga	13 230	3 206	24,2 %	21,7 %
Öppna insatser, individuellt behovsprövat öppen vård	6 387	688	10,8 %	4,7 %
Öppna insatser, övriga	3 202	124	3,9 %	0,8 %
Summa barn- och ungdomsvård	33 874	10 490	31,0 %	71,1 %

Källa: Siffror hämtade från SCB. Kommunernas finanser räkenskapsammandraget 2024. Specificering Individ- och familjeomsorg, barn- och ungdomsvård, kod 569.

Vad kan påverka att vissa insatser för barn och unga utsatta för välfärdsbrott?

I tidigare publikationer har välfärdsbrott konstaterats inom både HVB-verksamheter och familjehemsvård. En rapport från Polismyndigheten pekar på att grovt organiserad brottslighet sannolikt har etablerat sig inom HVB, samt att personer med koppling till kriminalitet arbetar på HVB-verksamheter [42]. HVB är en tillståndspliktig verksamhet. Under 2024–2025 återkallade IVO tillstånd i 33 fall för HVB-verksamheter [38]. De vanligaste orsakerna var allvarliga brister i utförarens insikt eller lämplighet, bristande registerkontroller och allvarliga missförhållanden. Dessa orsaker har även påtalats som brister i tidigare publikationer [43, 44]. Allvarliga brister samt förekomsten av nätverkskriminella innebär inte nödvändigtvis att det förekommer välfärdsbrott, men det ökar risken.

⁴⁰ I SCB räkenskapsammandrag för kommuner och regioner benämns tabellen som barn- och ungdomsvård. Vi benämner det som insatser för barn och unga.

Köp av HVB-plats lyfts även upp som ett riskområde i vår intervjustudie. Risken anges vara särskilt hög när placeringen sker långt ifrån hemkommunen. Det geografiska avståndet upplevs bidra till ökad otydlighet i ansvar och roller för uppföljning och verksamhetsbesök. Avstånden bidrar således till en risk för ökad informationsasymmetri i och med att hemkommunen inte kan göra besök på plats i samma utsträckning och på så sätt upptäcka eventuella brister.

När det kommer till familjehemsvård krävs det enbart tillstånd för aktörer som arbetar med att både föreslå familjehem till kommuner och lämna stöd och handledning till familjehem. Det krävs inget tillstånd om aktören enbart erbjuder den ena tjänsten. Det krävs inte heller tillstånd för att driva familjehem [38]. Konsulentverksamheter ingår inte i IVOs frekvenstillsyn.⁴¹ IVO har i rapporter identifierat att familjehem ibland drivs mer som HVB eller LSS-boende, som båda är tillståndspliktiga. Utförandet går därmed mot intentionen med insatsen [38]. Det har även konstaterats att utförare som bedömts olämpliga för exempelvis personlig assistans söker sig till servicebolag som inte omfattas av tillståndsplikt och bedriver exempelvis familjehem. [38]. År 2024 var knappt 19 000 barn och unga placerade i familjehem [45].

Köp av familjehemskonsulenter och familjehem nämns också som riskområde av de intervjuade kommunerna. De lyfter fram att bristande kontroll av familjehemsföräldrar eller familjehemskonsulenter försvårar möjligheten att identifiera och motverka oegentligheter. Utan tillräcklig kontroll finns risk för att exempelvis förekomst av föräldrarna i belastningsregistret eller skulder registrerade hos Kronofogden inte upptäcks. Det här kan ses som exempel på insatser där utföraren har ett stort informationsövertag i och med att kommunen har svårt att kontrollera uppgifter. Det kan även förekomma signaleringsrisk om inte kommunen kan eller utför kontroller av uppgifterna.

En kommun beskriver hur brister i familjehemskonsulentens kontroll innebar att de själva behövde kontrollera familjehemmen. Det innebar således extraarbete för kommunen. I tidigare publikationer har det även framkommit att kommuner betalat för familjehem trots att uppdraget är avslutat eller att de betalat för familjehemsstöd som inte utförts som överenskommet, exempelvis på grund av bristfälligt eller obefintligt stöd [2].

Sammanfattande analys av insatser för barn och unga

Resultatet från vår intervjustudie och tidigare publikationer visar att vissa verksamheter, såsom HVB och familjehem, kan utgöra särskilt sårbara

---

⁴¹ 16 kap. 1 § SoF: 16 kap. Inspektionen för vård och omsorgs tillsyn över stödboenden, skyddade boenden och hem för vård eller boende som tar emot barn eller unga ska omfatta regelbundna inspektioner. Inspektioner ska göras minst en gång per år. Inspektionen för vård och omsorg ska i anslutning till en inspektion samtala med de barn och unga som samtycker till det.

insatser. En bidragande faktor kan vara att insatserna ofta genomförs relativt isolerat från andra aktörer än utföraren och den som får insatsen, vilket kan minska insynen i hur insatsen faktiskt utförs. Det kan även finnas ett geografiskt avstånd mellan var insatsen utförs och kommunen som ska kontrollera och följa upp den, eller flera led i form av konsulenter som minskar möjligheterna till kontroll. Barn och unga som får dessa insatser kan dessutom tänkas befinna sig i en beroendeställning gentemot utföraren om de inte ges full möjlighet att uttrycka sina tankar och åsikter på ett tryggt och säkert sätt. Vidare kan barn och unga tänkas sakna både kunskap om sina rättigheter och möjlighet att agera vid kvalitetsbrister. Denna begränsning kan innebära att felaktigheter inte fångas upp i tid. Sammantaget kan detta bidra till att kontrollmöjligheterna försvåras och ibland minskas.

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd står för 1,76 procent av kommunernas totala kostnader och utgör 25,7 procent av kommunernas totala kostnader för individ- och familjeomsorg.

Tabell 11. Ekonomiskt bistånd. Bruttokostnad och köp av huvudverksamhet.

Insats	Brutto-kostnad	Därav köp av huvud-verksamhet	Köp av huvud-verksamhet som andel av bruttokostnaden
Ekonomiskt bistånd	15 572	50	0,3 %

Källa: Siffror hämtade från SCB. Kommunernas finanser räkenskapsammandraget 2024. Specificering Individ- och familjeomsorg, ekonomiskt bistånd, kod 575.

Vad kan påverka att ekonomiskt bistånd är utsatt för välfärdsbrott?

Utifrån att ekonomiskt bistånd alltid innebär en utbetalning från kommunen till en extern part finns det en viss inbyggd risk för välfärdsbrott. Flera tidigare publikationer beskriver utförligt olika tillvägagångssätt för välfärdsbrott inom ekonomiskt bistånd. Dessa innefattar vanligen bidragsbrott enligt bidragsbrottslagen (2007:612). De tillvägagångssätt som beskrivs i tidigare publikationer handlar exempelvis om:

- *Felaktig folkbokföring*: Den sökande folkbokför sig felaktigt för att ge sken av att hushållsinkomsten är lägre än vad den är [19].
- *Skenskilmässor*: Två personer framställer sig leva isär, men lever i verkligheten tillsammans [6].
- *Falsk identitet*: En och samma person använder falsk identitet för att få ut dubbla ekonomiska bistånd från samma kommun [11, 19].

- *Förfalskade intyg eller uppgifter*: Den sökande förfalskar olika typer av intyg, exempelvis kontoutdrag, för att vilseleda biståndsbedömaren om sin ekonomi i syfte att få ekonomiskt bistånd [8].
- *Dolda inkomster, svartarbete*: Den sökande har dolda inkomster från svartarbete, deltidsarbete eller studier som inte redovisas [21].

Omfattningen av bidragsbrott och felaktiga utbetalningar är mycket svårbedömd. I en rapport från SKR framgår att 220 av 247 kommuner som svarade på deras enkät identifierat ärenden med felaktiga utbetalningar inom ekonomiskt bistånd [20]. Vidare framgår i rapporten att sammanlagt 3 026 felaktiga utbetalningar upptäckts och att en fjärdedel av dessa polisanmälts. Av de polisanmälda ärendena ledde 16 ärenden till fällande dom, 347 lagts ner, 1 ärende ledde till friande dom och 356 hade ännu inte avgjorts. Ärenden som lett till fällande dom utgjorde 4,4 procent av de som vid tillfället hade avgjorts [20]. Att enbart en fjärdedel av de upptäckte felaktiga utbetalningarna polisanmäls kan indikera på en låg moralisk risk för den enskilda personen, det är således relativt låg sannolikhet att få en negativ konsekvens för att till exempel lämna felaktiga inkomstuppgifter.

Uppgifter om återkrav kan ge en viss indikation om omfattningen även om det inte är säkert att det speglar upptäckten eller förekomsten av felaktiga utbetalningar inom ekonomiskt bistånd. I Brås rapport *Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet* framgick att Stockholms stad fattade 272 beslut om återkrav av ekonomiskt bistånd till en summa av 8,3 miljoner kronor under 2012 [19]. 2024 fattades 138 beslut i Stockholms stad om att återkräva bistånd till en total summa av 3,4 miljoner kronor. Den totala kostnaden för utbetalt ekonomiskt bistånd i Stockholms stad under samma år var strax över en miljard kronor. Återkravsbeloppet motsvarade därmed cirka 0,3 procent av det belopp som betalats ut i ekonomiskt bistånd under året. [46] I en skriftlig information från Malmö stads arbetsmarknads- och socialförvaltning till nämnden om återkrav vid felaktiga utbetalningar framgick att förvaltningen fattat 418 beslut om att återkräva 7,4 miljoner kronor under 2024. Det motsvarar ungefär 0,8 procent av det utbetalda biståndet. [47]

En majoritet av de kommuner vi intervjuat framhäver att ekonomiskt bistånd är särskilt utsatt för välfärdsbrott. De intervjuade kommunerna beskriver exempelvis fall där personer som får ekonomiskt bistånd samtidigt har arbetat svart. Personen har därmed lämnat felaktiga inkomstuppgifter och dessutom begått skattebrott genom att undanhålla inkomster som ska beskattas. I intervjuerna framkommer även att det kan vara svårt att kontrollera vissa uppgifter, exempelvis medicinsk information i läkarintyg.

Flera av de intervjuade kommunerna lyfter fram att det nya aktivitetskravet⁴² riskerar att skapa en marknad för oseriösa aktörer. Riskerna lyfts även fram i lagrådsremissen till den nya bidragsreformen. Å ena sidan bedöms förslaget om aktivitetskrav minska risken för felaktiga utbetalningar, eftersom biståndsmottagaren ska delta i aktiviteter motsvarande i huvudsak 40 timmar per vecka. Det kan minska möjligheterna till svartarbete. Å andra sidan innebär förslaget ökade krav på kommunerna att tillhandahålla ett brett och individanpassat aktivitetsutbud. Det kan göra att kommuner behöver köpa tjänster, vilket i sin tur kan öka risken för att medel används otillbörligt av oseriösa aktörer. I intervjuerna framkommer också exempel på att personer erbjudits praktik hos företag som senare visat sig vara oseriösa. Tidigare publikationer exemplifierar att det kan handla om att företaget redovisar falska inkomstuppgifter och genomför lönegarantibedrägerier eller brott kopplade till subventionerade anställningar [3, 11, 21].

Sammanfattande analys av ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd innebär per definition en utbetalning från kommunen till en enskild person. Även om beloppen varierar mellan kommunerna är själva utbetalningsstrukturen inbyggd i insatsen, vilket skapar en grundläggande risk. Signaleringsrisken är hög eftersom beslut om ekonomiskt bistånd baseras på intyg och uppgifter som personen vanligen själv lämnar in, vilket bidrar till att kommunen måste verifiera uppgifterna. Informationen är ofta beroende av flera externa informationskällor, såsom folkbokföringsuppgifter, medicinska underlag eller intyg från arbetsgivare. Det framkommer även att uppgifter kan vara svåra att granska och att det ibland saknas tillräcklig kompetens för att granska exempelvis läkarintyg. När informationen är fragmenterad kan risken för felaktiga utbetalningar öka, samtidigt som möjligheten till snabb och effektiv uppföljning försvåras.

Uppgifterna om andel polisanmälningar samt summan på återkrav i relation till total utbetalad summa indikerar även att ekonomiskt bistånd är förknippat med hög moralisk risk. Risken för den enskilda personen att drabbas av en negativ konsekvens är således relativt låg.

Föreningsstöd

Av kommunernas räkenskapssammandrag framgår att kommuner betalade ut bidrag till ideella föreningar och stiftelser inom socialtjänst- och LSS-verksamhet för 715 miljoner kronor, vilket motsvarar 13 procent av kommunernas totala bidrag till ideella föreningar och stiftelser år 2024.

---

⁴² Aktivitetskravet framgår av socialtjänstlagen (SoL) och innebär att personer med försörjningsstöd har en skyldighet att stå till arbetsmarknadens förfogande, alternativt att delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet (3–4 §§, 12 kap., SoL).

Tabell 12. Ekonomiskt flöde från kommuner till ideella föreningar och stiftelser inom socialtjänst- och LSS år 2024

Typ av verksamhet	Lämnade bidrag (Mnkr)
Vård och omsorg om äldre	118
Insatser till personer med funktionsnedsättning (ej LSS/SFB)	106
Insatser enligt LSS/SFB	18
Färdtjänst/riksfärdtjänst	0
Vård för vuxna med missbruksproblem	124
Barn- och ungdomsvård	50
Övrig IFO och familjerätt	299
Summa	715

Källa: Siffror hämtade från SCB. Kommunernas finanser räkenskapsammandraget 2024. Specifiering motpartsredovisning, Lämnade bidrag [45], motpart 85.

Vad kan påverka att föreningsstöd kan vara utsatt för välfärdsbrott?

I publikationer om välfärdsbrott är det ovanligt att föreningsstöd inom specifikt socialtjänst- och LSS-verksamhet uppmärksammas. Det beror sannolikt på flera orsaker, men bland annat att föreningsstödet är litet inom socialtjänstens område jämfört med kultur och fritid [33].

Föreningsstöd är däremot ett område som pekats ut som ett riskområde av tidigare publikationer. Några anledningar till att föreningsstöd generellt utnyttjas kan vara:

- det är enkelt att bilda en förening och få ett organisationsnummer samt öppna ett bankkonto vilket möjliggör att ta emot stöd
- det är låg kontroll av föreningars företrädare, vilket innebär att exempelvis personer med näringsförbud sitta i föreningens styrelse
- syftet med föreningsstöd är många gånger att så många föreningar som möjligt ska kunna ta del av stödet
- det sker inte lika djupgående kontroller av föreningsstöd som vid köp av insats. [6]

Sammanfattande analys av föreningsstöd

Föreningsstöd saknar tydliga nationella regler och kontroller. Kommunen måste därför själv besluta om vilka krav som ska gälla. Det saknas även många gånger andra instanser som kontrollerar mottagaren av föreningsstödet vilket lägger ytterligare ansvar på kommunen. Som tidigare lyfts upp i rapporten baseras uppföljning och kontroll många gånger på uppgifter som lämnas av mottagaren av föreningsstödet. Det innebär en

signaleringsrisk. Beroende på hur föreningsstödet är utformat kan det vara svårt att följa upp verksamheten, det föreligger således även ett informationsövertag och informationsasymmetri.

Insatser utan behovsprövning i socialtjänsten

Insatser utan behovsprövning infördes i socialtjänstlagen i juli 2025. Syftet med bestämmelsen är främst att öka möjligheterna för socialtjänsten att komma i kontakt med enskilda personer som är svåra att nå, men som behöver stöd. Bestämmelsen möjliggör för kommuner att organisera insatser utan individuell behovsprövning så att en enskild person kan vända sig direkt till utföraren utan att vara i kontakt med kommunen. SKR har utifrån enkäter sammanställt vilka insatser kommunerna har beslutat att erbjuda utan behovsprövning. SKR har delat in de insatser som ges i nio olika huvudkategorier och sedan underkategorier. Nedan visas alla huvudkategorier, antalet kommuner som erbjuder insatser utan individuell behovsprövning inom respektive kategori samt de två vanligaste underkategorierna i respektive huvudkategori. Kommunerna har undantagit upp till 37 insatser från dokumentation. Arbetet uppges vara under utveckling.⁴³

Tabell 13. De tre vanligaste insatserna utan individuell behovsprövning per huvudkategori

Huvudkategori	Kommuner	Insats (antal kommuner)
Föräldraskaps- och familjestöd	184	Generellt och övrigt föräldraskapsstöd (119), samarbetsamtal (119)
Stöd till vuxna	179	Beroendestöd och beroendebehandling (113), generellt och övrigt stöd (80)
Anhörigstöd	176	Anhörigstöd utan specificering (113), anhörigstöd vid beroende (59)
Rådgivning	174	Budget- och skuldrådgivning (127), generell och övrig rådgivning (92)
Stöd till barn och unga	159	Gruppverksamhet för barn och ungdomar (79), råd- och stödsamtal för unga (56)
Mötesplatser och öppna verksamheter	159	Träffpunkter (74), mötesplatser och aktivitetshus (53)
Stöd till äldre	128	Trygghetstjänster (49), demensstöd (37)
Generellt stöd	77	Friskvård och friskvårdsaktiviteter (30), informationssamtal (29),

⁴³ SKR (2026) Insatser utan behovsprövning <https://extra.skr.se/framtidenssocialtjanst/kunskapochstod/forebyggandelattillganglig/insatserutanbehovsprovning.94611.html>. Hämtad: 2026-04-14.

Huvudkategori	Kommuner	Insats (antal kommuner)
Övrigt	61	Övrigt t.ex. samhällsorienterande kurser, inspirationsmiljöer, EQ-mottagningen (48), friskvård och friskvårdsaktiviteter (6)

Källa: SKR (2026) Insatser utan behovsprövning.⁴⁴

Vad kan påverka att vissa insatser utan behovsprövning är utsatta för välfärdsbrott?

Det saknas analyser av upptäckta fall av välfärdsbrott inom insatser utan behovsprövning. Det kan finnas konstaterande fall inom någon eller några av de insatser som framgår i tabellen, men dessa har inte belysts utifrån att de sker utan behovsprövning, och framför allt inte att de skulle kunna fås genom att direkt besöka den externa aktören utan att kommunen är involverad. Utformningen av sådana insatser är enligt vårt teoretiska ramverk starkt förknippad med informationsasymmetrier. Den moraliska risken kan antas vara hög i de fall det är svårt för kommunen att avgöra om det finns ett befogat behov av insatser i enskilda fall och dessutom beivra fall. Kommunen har samtidigt liten möjlighet att kontrollera äktheten i de uppgifter som lämnas, och därför antas även signaleringsrisken vara hög. Samtidigt skapas en målkonflikt mellan tillit och kontroll, likt målkonflikten som beskrevs inom föreningsstöd, eftersom syftet med insatsen är att nå grupper som socialtjänsten har svårt att nå.

Sammanfattande analys

Ekonomiska flöden kan ge en indikation på utsatta verksamhetsområden men analysen behöver ske på både lokal och nationell nivå

I en tidigare publikation konstateras att utsattheten för felaktiga utbetalningar varierar mellan olika verksamhetsområden och mellan olika kommuner inom samma verksamhetsområde [2]. Vidare visar tidigare publikationer och våra intervjuer att kommuner ofta baserar sina kontrollåtgärder på tidigare publikationer eller andra kommuners analyser om vilka *insatser* som är utsatta för välfärdsbrott.

I kartläggningen har vi använt oss av en analysram där insatser inom socialtjänst- och LSS-verksamheter kan betraktas som objekt som är mer eller mindre lämpliga från ett gärningspersonsperspektiv. För att ett brott ska begås krävs, förutom själva objektet, att det finns en motiverad gärningsperson, vilken här antas motiveras av möjligheten att tillskansa sig

⁴⁴ SKR (2026) Insatser utan behovsprövning
<https://extra.skr.se/framtidenssocialtjanst/kunskapochstod/forebyggandelattillganglig/insatserutanbehovsprovning.94611.html>. Hämtad: 2026-02-23.

pengar, samt avsaknad av kontroller. Det innebär i korthet att insatser där externa aktörer, exempelvis enskilda personer, företag eller föreningar, kan tillskansa sig ersättning utan att det från deras perspektiv föreligger en för hög risk att bli påkommen utgör riskområden för välfärdsbrott.

Utifrån att ekonomiska flöden antas skapa lämpliga objekt för gärningspersoner kan de ekonomiska flödena indikera vilka insatser som är mest utsatta. Vi har i denna kartläggning jämfört de ekonomiska flödena på nationell nivå med tidigare identifierade riskområden och resultatet från vår intervjustudie i syfte att ge en bild av vilka verksamheter som kan vara utsatta, samt se om eventuellt andra faktorer kan påverka risken för välfärdsbrott. Eftersom utformningen av verksamheter varierar på lokal nivå vill vi understryka att det inte räcker att enbart se till de nationella ekonomiska flödena eller tidigare utpekade riskområden. Varje kommun behöver se till sina egna ekonomiska flöden och hur de har organiserat sina verksamheter och insatser för att kunna bedöma riskerna. En ensidig utgångspunkt i nationella underlag, som till stora delar bygger på upptäckta fall, kan ge en snedvriden bild. Vi betonar därför är det en förenkling att kategorisera ett visst verksamhetsområde som särskilt utsatt utan vidare nyansering på lokal nivå.

Vår genomgång av kommunernas räkenskapsammandrag visar att det finns relativt stora belopp inom nästan alla insatser som köps, sett till kommunernas totala bruttokostnader. Samtidigt kan även små flöden på lokal nivå summera till stora belopp nationellt. För den enskilda kommunen är kostnaderna och budgeten för en insats ofta begränsade, vilket gör det svårare att bygga upp kompetens och prioritera kontroller. Det gäller särskilt för mindre kommuner. För oseriösa aktörer kan det däremot vara attraktivt att rikta in sig på sådana insatser, särskilt när flera kommuner köper små volymer från samma utförare. Det leder till ett flerprincipalproblem som kan minska varje enskild kommuns incitament och möjlighet att följa upp. För att upptäcka riskområden utifrån ekonomiska flöden ser vi därför behov av en överblick från nationell nivå i kombination med lokal kontroll. Det kan finnas ett värde i att följa trender på nationell nivå i de ekonomiska flödena utifrån att brottsligheten är rörlig och riktar in sig på nya områden vid stärkta kontroller eller upptäckt.

Objektens lämplighet utifrån ett gärningspersonsperspektiv beror på hur de är utformade

Trots lokala variationer i riskområden och begränsad kunskap om den faktiska omfattningen av välfärdsbrott är det rimligt att anta att vissa verksamheter eller insatser, utifrån ett gärningspersonsperspektiv, generellt sett är lämpligare objekt än andra. Det beror bland annat på att det finns vissa nationella faktorer så som lagar, regler och rekommendationer som styr utformningen av insatserna. Utifrån de insatser som ofta lyfts som särskilt utsatta för välfärdsbrott har vi identifierat tre faktorer som,

oberoende av ekonomiska flöden och avsaknad av kontroll, verkar bidra till ett objekts lämplighet från ett gärningspersonsperspektiv:

- graden av isolering mot omvärlden när insatsen utförs
- storleken på inrättningen vid dygnetruntvård
- stort beroende till utföraren.

Insatser som utförs isolerat från omvärldens insyn, exempelvis i den enskildas hem eller bakom stängda dörrar, verkar vara lämpligare för gärningspersoner än insatser som levereras i en öppen miljö med fler betraktare, exempelvis särskild bostad för äldre. Isolering bidrar, som vi beskrivit kopplat till HVB-placeringar utanför den egna kommunen, till en ökad informationsasymmetri. Informationsasymmetri uppstår inte bara mellan kommunen och utföraren utan även mot utomstående, exempelvis anhöriga eller andra yrkesgrupper, som skulle kunna bli potentiella visselblåsare.

Vidare verkar storleken på inrättningen vid dygnetruntvård ha betydelse, vilket hänger ihop med isolering. Större verksamheter har generellt sett mer personal och utomstående betraktare, vilket kan försvåra för gärningspersoner att förbli oupptäckta.

Det kan även förekomma ett beroende till utföraren, vilket vi ser påverkar objektets lämplighet från ett gärningspersonsperspektiv. Det innebär att den enskilda personen, anställda hos utföraren eller kommunen kan vara i stark beroendeställning till utföraren. Därmed finns möjlighet för oseriösa utförare att utnyttja sin position på ett otillbörligt sätt. För kommunen kan en sådan situation uppstå vid låg konkurrens med få utförare av en viss insats. Om kommunen inte kan tillgodose insatsen på annat sätt uppstår ett beroende gentemot utföraren. Beroendeförhållanden kan även påverkas av långvariga relationer mellan de som beslutar om ersättning och utförare, där risker finns för vänskapsliknande relationer eller någon form av påverkan på beslut.⁴⁵ Beroende kan även uppstå mellan den enskilda personen och utföraren, där personer med exempelvis begränsad kognitiv förmåga, bristande språkkunskaper och begränsat kontaktnät kan ha svårt att ifrågasätta en utförare. Slutligen finns ett potentiellt beroendeförhållande mellan utföraren och anställda hos utföraren, där anställda kan vara beroende av arbetsgivaren för sin försörjning.

---

⁴⁵ Göteborgs stad. Fördjupad rapport om föreningsbidrag: Riskbedömning vid beslut och bidragsutbetalningar till ideella föreningar, 2023-12-06.

Kommuner använder flera arbetssätt för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott

I detta kapitel besvarar vi följande frågeställning:

- Vilka insatser, åtgärder och metoder använder kommuner för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott?

Kort sammanfattning av kapitlet

Kommuner använder en bred palett av verktyg i arbetet mot välfärdsbrott, från ordinarie arbetsprocesser till riktade metoder och arbetsgrupper.

- Lokala förutsättningar skapas genom ett förebyggande arbete. Kommuner använder olika styrmedel för att skapa förutsättningar i arbetet mot välfärdsbrott. Det krävs dock ett mer systematiskt arbete i vissa kommuner.
- Det krävs kontrollmiljöer där välfärdsbrott kan förhindras och upptäckas. Kontroller görs innan, under och efter en insats ges. Kontrollerna är dock olika systematiska och ingående.
- Särskilda kontroll- eller utredningsfunktioner är centrala för att kunna agera mot välfärdsbrott. Vissa kommuner har särskilda personer eller grupper som gör fördjupade granskningar vid misstänkta välfärdsbrott.
- För att öka lärandet behöver arbetet mot välfärdsbrott följas upp och utvärderas. Det saknas i stort uppföljning och utvärdering av det arbete som görs mot välfärdsbrott.

I tidigare publikationer framgår att kommunen använder olika insatser, åtgärder och metoder för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott, oegentligheter och felaktiga utbetalningar inom socialtjänst- och LSS-verksamhet. I detta avsnitt sammanställer vi de arbetssätt som kommuner använder enligt vår intervjustudie. Sammanställningen är inte heltäckande, utan kommunerna använder ofta fler och mer detaljerade arbetssätt än vad som beskrivs här. Att redogöra alltför ingående för dessa är en balansgång. Å ena sidan är det viktigt för lärandet och spridningen av kunskap. Å andra sidan kan det innebära en risk, eftersom oseriösa eller kriminella aktörer kan dra nytta av information som är offentligt tillgänglig.

Lokala förutsättningar skapas genom ett förebyggande arbete

Genom förebyggande arbete skapas förutsättningar för organisationen. Att förebygga innebär att arbeta med styrning, den interna kapaciteten och kulturen. Arbetet mot välfärdsbrott bör vara systematiskt och tydligt förankrat på alla nivåer. För att skapa ett systematiskt förebyggande arbete krävs att svagheter identifieras och att det finns funktioner som gör det svårare att utnyttja välfärdssystemen. Det handlar om att genom styrmedel skapa möjligheter för arbetet mot välfärdsbrott. [48]

I många sammanhang används brottstriangeln för att beskriva det brottsförebyggande arbetet. Brottstriangeln innefattar tre olika delar (se avsnittet De flesta tidigare publikationer om välfärdsbrott utgår från intervjuer eller enkäter med stort fokus på enskilda fall och analyser av modus samt beskrivande statistik på nationell nivå. Ofta kartläggs och beskrivs olika typer av risker inom mer specifika delar av vissa ersättningssystem. Ett exempel är analyser av hur en assistanstjänst inte utförs enligt avtal samtidigt som ersättningssystemet ger utföraren fullt betalt. Analyserna kan handla om modus kopplat till specifika ersättningssystem [6, 18-20] och brister i ersättningssystemens utformning [19, 21]. Det saknas dock i stort forskning om välfärdsbrott [5], liksom teoretiskt underbyggda analyser som syftar till att öka en övergripande förståelse för varför risker för välfärdsbrott uppstår och hur de kan hanteras. Den vetenskapliga litteraturen om organisatoriska problem inom de tre ersättningssystemen är omfattande. Trots det saknas analyser som intar ett organisationsteoretiskt perspektiv på välfärdsbrott i en svensk kontext.

Det innebär att det i stort saknas dokumenterad kunskap om varför risker för välfärdsbrott uppstår i vissa typer av verksamheter, vilka konsekvenser riskerna kan få och hur dessa skulle kunna hanteras på verksamhetsnivå. För att kunna förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott behövs därför mer kunskap om detta. Det är denna kunskapslucka vi vill bidra till att fylla.

Analysram):

- att stärka kontroller,
- minska gärningspersoners motivation att begå brott
- och utformandet av ”objektet”, exempelvis själva ersättningssystemet⁴⁶ [49].

I tidigare publikationer brukar även förebyggande av indirekta skador räknas in i det brottsförebyggande arbetet [49].

---

⁴⁶ Se Brottsförebyggande rådet. [Gör en orsaksanalys](#). Hämtad: 2026-04-01

Intervjustudien visar att förutsättningarna för att kunna arbeta aktivt mot välfärdsbrott påverkas av hur kommunen organiserar och styr arbetet. Flera intervjustudenter framhåller att decentraliserad styrning bidrar till skillnader i hur kommunens förvaltningar arbetar mot välfärdsbrott. En intervjustudent beskriver att det är problematiskt när arbetet bedrivs i stuprör.

Styrning genom instrumentella medel

Några av kommunerna i intervjustudien har tagit fram strategier eller handlingsplaner för arbetet mot välfärdsbrott med tillhörande rutiner och metodstöd. Strategierna eller handlingsplanerna har vanligen föregåtts av förstudier, nulägesanalyser, kartläggningar eller motsvarande för att identifiera behov av utveckling hos verksamheterna. Strategierna innefattar ofta någon form av mål- eller syftesbeskrivning, en roll- och ansvarsbeskrivning och en redogörelse för hur arbetet ska följas upp. Detaljnivån är däremot varierande. I ett exempel framgår att syftet med strategin är att säkerställa att skattemedel som finansierar kommunala verksamheter används korrekt och når avsedda ändamål. På längre sikt ska strategin bidra till att värna tilliten till välfärdssystemen. Den innehåller även identifierade utvecklingsområden och åtgärder som ska bidra till att nå mer konkreta mål. Ett av målen är exempelvis att höja kunskapsnivån i kommunen för att bättre kunna förebygga, förhindra och hantera olika typer av välfärdsbrott. Andra kommuner har angett utvecklingsområden såsom en stärkt samverkan för att motverka välfärdsbrott. Vissa strategier beskrivs vara nära kopplade till kommunens andra styrdokument, exempelvis verksamhetsplaner och mål och budget.

Sedan 2025 anges i kommunallagen att den interna kontrollen ska vara tillräcklig för att förebygga fel och oegentligheter i verksamheten och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt (KL 6 kap. 6 §). Internkontrollplanen används av vissa intervjuade kommuner för att rikta insatser mot välfärdsbrott samt säkerställa uppföljning av arbetet mot välfärdsbrott specifikt. Genom internkontrollplanen kan kommunerna tydliggöra vilka kontroller som ska göras och hur risker ska hanteras. Fördelen med internkontrollplaner uppges vara att de i större utsträckning integreras i verksamhetens ordinarie styrning och därför i mindre utsträckning riskerar att bli frikopplade från det ordinarie arbetet. Att styra arbetet mot välfärdsbrott genom intern kontroll innebär också att arbetet tydligt kopplas till riskanalyser. Vikten av intern kontroll lyfts även i andra studier [5].

Förutom internkontrollplaner kan andra riskanalyser göras. De intervjuade beskriver att analyserna ofta bygger på tidigare erfarenheter, upptäckta avvikelser eller signaler från medarbetare inom den egna eller närliggande kommuner. Flera kommuner beskriver att stödfunktioner såsom HR-avdelningen är särskilt viktiga för att identifiera riskfaktorer internt. Det kan handla om medarbetares skulder hos Kronofogden. HR-avdelningar ansvarar

också många gånger för att ta fram riktlinjer såsom hantering av bisysslor, korruption eller jäv, vilka alla är centrala i arbetet mot välfärdsbrott.

Styrning genom kompetensstärkande insatser och resurser

Flera av de intervjuade kommunerna arbetar med att öka medvetenheten och stärka kompetensen i arbetet mot välfärdsbrott. En tidigare utredning har visat att mer än hälften av kommunerna (52 procent) ser att brist på kunskap och vägledning utgör riskfaktorer i arbetet mot felaktiga utbetalningar. Det upplevs svårt för kommunerna att bygga upp kunskap om felaktiga utbetalningar inom flera verksamheter. Detta upplevs påverka förutsättningarna att motverka felaktigheter. [11] I vår intervjustudie lyfts kompetenshöjande insatser som en central del i att utveckla verksamheternas motståndskraft. Samtidigt varierar både behov och kunskapsnivå mellan kommunerna. Större kommuner har generellt kommit längre och gör ofta mer riktade och fördjupade utbildningsinsatser. Kommuner som befinner sig i ett tidigare skede efterfrågar i stället mer grundläggande kompetensutveckling för att kunna utveckla arbetet vidare. En intervjuperson lyfter att medvetenheten om välfärdsbrott kan variera mellan kommunens förvaltningar. Personen menar också att det finns en felaktig uppfattning om att välfärdsbrott bara förekommer inom personlig assistans eller i samband med ekonomiskt bistånd.

Kommuner som har särskilt utpekade arbetsgrupper eller avsatta resurser för arbetet mot välfärdsbrott upplever detta som stärkande. Resurserna kan bestå av delar av tjänster eller hela tjänster, exempelvis samordnare, utredare eller biståndshandläggare med ett uttalat brottsförebyggande uppdrag. Det är främst större kommuner som har kunnat inrätta sådana funktioner, medan mindre kommuner ofta saknar särskilt avsatta resurser eller bara har gjort begränsade resursförstärkningar.

Kommuner som tagit fram strategier eller handlingsplaner mot välfärdsbrott lyfter att denna typ av styrdokument också medfört ett resurstillskott till verksamheten. Flera kommuner nämner att lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196) har medfört ökade resurser. Lagen säger att kommunen ska ha en samordningsfunktion för brottsförebyggande frågor.⁴⁷ Enligt intervjupersonerna arbetar dessa funktioner vanligen på kommunövergripande nivå, där arbetet mot välfärdsbrott kan ingå som en del i det bredare brottsförebyggande arbetet. Det är däremot inte alla kommuner som har en brottsförebyggande samordnare på heltid. Placeringen kan även variera. Det är alltså inte säkert att funktionen arbetar aktivt eller uttalat mot just välfärdsbrott.

---

⁴⁷ Brottsförebyggande rådet: [Kommunens ansvar](#). Hämtad 2026-04-14.

Styrning genom samverkan

En central del i att skapa förutsättningar i arbetet mot välfärdsbrott är att stärka möjligheterna till samverkan. De intervjuade kommunerna framhäver att både den interna och externa samverkan är viktig.

Den interna samverkan möjliggör dialog och delning av information mellan förvaltningar. Ett tydligt exempel är när en oseriös aktör bedriver verksamhet inom flera verksamhetsområden och har avtal med olika förvaltningar i kommunen, även utanför vård och omsorg. Då krävs en nära dialog och samverkan över förvaltningsgränserna. Trots vikten av god samverkan mellan förvaltningar beskrivs detta vara utmanande att få till.

Den externa samverkan som lyfts fram är mellan kommuner, med regioner och nationellt. Mellan kommuner finns olika former av samverkan, från formaliserad avtalsstyrd samverkan till informella samarbeten. Den mer informella samverkan avser ofta erfarenhetsutbyte mellan olika yrkesgrupper. Den formella samverkan förekommer bland annat inom inköp och upphandling, där vissa mindre kommuner etablerat en gemensam upphandlingsenhet. Enheten är organisatoriskt placerad i en kommun men arbetar stödjande för flera, vilket möjliggör samordning i upphandling och avtalsuppföljning. På liknande sätt lyfts även avtalssamverkan⁴⁸ som en modell för att dela resurser och kompetens mellan kommuner. En risk som beskrivs av de intervjuade är att kommunen då riskerar att tappa uppsikt över kontroll och granskning jämfört med om kommunen gör allt själv. En intervjuperson nämner att de genom avtalssamverkan vill åstadkomma mer likvärdighet genom att fler medarbetare kan arbeta med samma typ av ärenden under en större del av sin tjänst, det vill säga en form av specialisering, i stället för att som i dag hantera flera ärendetyper parallellt.

Med regioner finns begränsad samverkan. Flera intervjuade kommuner beskriver att detta är ett utvecklingsområde. Sådan samverkan skulle exempelvis kunna stärka arbetet med felaktiga eller falska läkarintyg. I de enstaka fall när samverkan sker upplevs det positivt. En intervjuperson beskriver att spegling av kompetenser, där både kommunen och regionen har en etablerad funktion för arbetet mot välfärdsbrott, är särskilt framgångsrikt i samverkan.

Nationellt finns samverkan i form av olika utbildningsinsatser. Ofta sker denna typ av samverkan genom nätverksträffar med kommuner och myndigheter kring särskilda frågor och områden. En mer operativ samverkan sker med lokalpolisen, inte minst i relation till lagen (2023:196)

---

⁴⁸ Kommunal avtalssamverkan innebär förenklat att en kommun, genom ett juridiskt bindande avtal, åtar sig att utföra kommunala uppgifter åt en annan kommun. Den part som har det ursprungliga ansvaret för uppgiften behåller huvudmannskapet för den uppgift som någon annan utför inom ramen för avtalssamverkan. Här går det att läsa mer om olika samverkansformer mellan kommuner, inklusive avtalssamverkan: [Driftformer](#). Hämtad 2026-04-14.

om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Det förekommer även lokalt stöd från olika statliga myndigheter såsom Skatteverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Det krävs kontrollmiljöer där välfärdsbrott kan förhindras och upptäckas

Att förhindra välfärdsbrott innebär att aktivt begränsa de tillfällen då det kan ske, samt upptäcka om och när det sker. Ett systematiskt arbete är önskvärt. Att kontrollera i ett tidigt stadium kan stärka möjligheterna att begränsa skadan. [48] För att upptäcka välfärdsbrott handlar det bland annat om

- tips och klagomål från omgivningen
- fakturagranskning
- systematiska sammanställningar av data och indikationer om oseriösa aktörer [6].

Arbetet med att förhindra och upptäcka välfärdsbrott beskrivs här i relation till de tre ersättningssystemen som tidigare nämnts i denna kartläggning.

I utredningen om kommunal anslutning till Utbetalningsmyndigheten kartlades inom vilka områden kommuner gör riskanalyser och interna kontroller för att motverka felaktiga utbetalningar. Fördelningen anges nedan:

- 89 procent inom ekonomiskt bistånd
- 74 procent inom bidrag till föreningar (inte bara inom socialtjänst och LSS)
- 68 procent inom köp av verksamheter enligt LLS och socialförsäkringsbalken (SFB)
- 66 procent inom köp av individ- och familjeomsorg
- 53 procent inom köp av hemtjänst
- 49 procent inom köp av särskilt boende inom äldreomsorgen
- 42 procent inom köp av korttidsboende inom äldreomsorgen.

Utredningen menar att anledningen till att köp av insats inte ingår i kommunernas riskanalyser eller interna kontroller i samma utsträckning som ekonomiskt bistånd, delvis är att kommunerna själva avgör i vilken omfattning de köper insatser från privata utförare samt att fusk vid köp av insatser har uppmärksammats först på senare tid. Samtidigt visar utredningen att brist på resurser för kontroller är den faktor som uppges utgöra störst risk för felaktiga utbetalningar eller hinder för att motverka felaktiga utbetalningar. Bristen uppges inte vara kopplad till ett särskilt verksamhetsområde utan till omfattningen av och komplexiteten i kommunens samlade utbetalningar. Den samlade bilden är att det behövs

ökat stöd inom området felaktiga utbetalningar, både kunskaps- och resursmässigt, och fler verktyg för kvalificerad granskning och kontroll. [2]

Kontroll inom köp av insats

I intervjuerna beskriver kommunerna att arbetet mot välfärdsbrott består av flera kompletterande kontroll- och uppföljningsåtgärder som genomförs i två skeden: inför upphandling och avtal samt under pågående avtal. Arbetet involverar såväl verksamheter som ekonomi- och stödfunktioner.

Inför upphandling eller avtal arbetar många kommuner proaktivt genom informationsinsatser och kontroller av potentiella leverantörer. Det kan handla om att tydliggöra kommunens förväntningar på utförandet och kontrollera aktörer via olika informationskällor. I vissa fall används särskilda indikatorer för att identifiera riskfaktorer, exempelvis anordnare där endast familjemedlemmar är anställda inom personlig assistans. Sådana aktörer kontrolleras då särskilt. Leverantörskontroller görs också.

Under pågående avtal finns flera typer av löpande kontroller. Det kan handla om:

- kontroll av fakturor
- leverantörskontroller baserade på tillgängliga uppgifter, exempelvis om skatter och sociala avgifter betalats samt företagets omsättning
- anmälda eller oanmälda verksamhetsbesök eller hembesök
- granskning av tids- och insatsregistrering i relation till beslutade insatser
- kontroll av ansökningar om sjuklöneersättning inom personlig assistans och hemtjänst.

Fakturakontrollerna utgår ofta från fastställda beloppsgränser, där fakturor över gränsvärdet granskas särskilt. Gränsvärdena varierar mellan kommuner. Fördjupade kontroller kan även göras om fakturan innehåller bristfälliga uppgifter eller uppvisar tydliga avvikelser. I vissa kommuner sker automatisk flaggning av fakturor som överstiger gränsvärdet.

Kontroll inom ekonomiskt bistånd

Kontroll av ansökningar inom ekonomiskt bistånd sker genom prövning enligt aktuella regelverk och nationella rekommendationer. Kommunerna beskriver att de gör manuella kontroller, exempelvis i samband med den löpande uppföljningen av individärenden. Det kan exempelvis vara vid nyansökan eller anmälda förändringar av livssituationen. Kommunerna beskriver även flera exempel på hur digitala lösningar används för att stärka kontrollen av utbetalning av ekonomiskt bistånd.

Ett exempel på digitala lösningar är e-tjänsten SSBTEK (Sammansatt bastjänst för ekonomiskt bistånd), som utvecklats av Försäkringskassan i samverkan med SKR. Tjänsten möjliggör att handläggare, via sina verksamhetssystem, får tillgång till sammanställd information från flera statliga myndigheter och organisationer som underlag för att pröva ansökningar om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Uppgifter hämtas från bland annat Arbetsförmedlingen, Sveriges a-kassor, CSN, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Migrationsverket och Transportstyrelsen⁴⁹.

En av de intervjuade kommunerna har infört en digital funktion för att fånga upp tips, indikationer och klagomål som kan röra välfärdsbrott. Funktionen utvecklades initialt för ekonomiskt bistånd men har sedan utvecklats för att kunna ta emot tips från fler områden.

---

⁴⁹ SKR (2026) [Ny version av SSBTEK med fler uppgifter från Skatteverket](#). Hämtad 2026-04-14.

Kontroll av föreningsstöd

Intervjupersonerna beskriver att det ofta är kultur- och fritidsförvaltningen eller motsvarande som har ansvaret för föreningsstödet i kommunerna. Det saknas ofta tillräcklig kommunikation med andra förvaltningar om kontroller och uppföljning. Det kan bidra till att det saknas kunskap om vilka kontroller som faktiskt görs.

Olika organisationsformer tar del av föreningsstödet, vilket påverkar både vilka kontroller som kan göras och vilken information som finns tillgänglig. En intervjuad kommun lyfter exempelvis att aktiebolag omfattas av aktiebolagslagen, vilket innebär att offentlig information finns om bland annat ägande, styrelseledamöter och årsredovisningar. Stiftelser står i stället under länsstyrelsens tillsyn, och det upplevs vara svårare att få tillgång till motsvarande offentlig information.

Kommunerna uppger också att det är en utmaning att identifiera verkliga medlemmar och att följa ekonomiska flöden inom ideella och ekonomiska föreningar.

Interna kontroller av personal

Flera kommuner beskriver att arbetet mot välfärdsbrott även kan innefatta kontroller riktade mot den egna organisationen och personalen i syfte att motverka att den egna personalen utför välfärdsbrott eller möjliggör att någon annan kan utföra ett välfärdsbrott. Ett sådant område är tillämpningen av bakgrundskontroller. I vissa kommuner uppger intervjupersonerna att de gör bakgrundskontroller av medarbetare. Någon kommun gör bakgrundskontroller bredare än vad de gjort tidigare, i syfte att kontrollera de politiska företrädarna i kommunledningen. En kommun lyfter även att bakgrundskontroller bör göras mer löpande. De rättsliga förutsättningarna för att göra bakgrundskontroller skiljer sig samtidigt åt beroende på anställning eller uppdrag. En statlig utredning har i uppdrag att ta fram förslag på ett mer ändamålsenligt regelverk för bakgrundskontroller. Utredningen ska se över förutsättningarna för bakgrundskontroller inför och under en anställning, men även i andra situationer såsom när ett avtal ingås eller följs upp.⁵⁰

Annat som kan räknas in i kontroller i den egna organisationen är bland annat arbetet mot korruption, jäv och hanteringen av bisysslor.

---

⁵⁰ Regeringen, Dir. 2025:83, Ett ändamålsenligt regelverk för bakgrundskontroller.

Särskilda kontroll- eller utredningsfunktioner är centrala för att kunna agera mot välfärdsbrott

Att agera handlar om att ta reda på mer om det som upptäckts. För att kunna agera krävs kunskap om hur uppföljningar kan göras och vilka åtgärder som kan vidtas. Misstänkta brott ska anmälas till brottsbekämpande myndigheter. Vidare behövs kunskap om var och hur de oegentligheter som identifierats kan och får spridas till andra aktörer som har interaktioner med den aktör som granskats. [48]

Flera kommuner beskriver att de inrättat särskilda kontrollgrupper för gemensam hantering och utredning av specifika ärenden. I dessa grupper deltar ofta förvaltningsjurist eller motsvarande funktion tillsammans med berörda medarbetare från verksamheten, för att gemensamt bedöma avvikelser och ta ställning till eventuella fortsatta åtgärder, såsom polisanmälan. Till skillnad från tillfälliga kontrollgrupper arbetar dessa funktioner mer självständigt och ansvarar löpande för fördjupad kontroll och avtalsuppföljning. Det handlar då ofta om en eller ett par medarbetare som är specialiserade på området. Även om alla kommuner inte har sådana resurser, beskriver flera av de intervjuade att det är en tydlig framgångsfaktor i arbetet mot välfärdsbrott.

Majoriteten av kommunerna uppger att de har rutiner för att begära återkrav om de misstänker välfärdsbrott eller andra fel. Vid behov görs polisanmälningar eller anmälningar till andra myndigheter. I vissa fall tas även kontakt med Skatteverket, exempelvis vid misstanke om felaktig folkbokföring.

För att öka lärandet behöver arbetet mot välfärdsbrott följas upp och utvärderas

Att lära handlar om att kontinuerligt vidareutveckla kunskap och metoder. Lärandet kan baseras på både egna och andras erfarenheter. Lärande är avgörande för att bygga upp en kunskapsbaserad brottsprevention. För att det ska leda till utveckling måste lärande och agerande kopplas ihop – retrospektivt lärande ska styra framtida agerande, alltså metoder, processer och arbetssätt. Lärandet behöver ske både nationellt och lokalt. Lärandet bör också utgå från rättspraxis. [48]

Av intervjuer framgår att resultatet av den kommunala revisionen ibland har varit anledningen till att de har börjat arbeta mer aktivt mot välfärdsbrott. Välfärdsbrott, korruption eller otillåten påverkan har varit ett relativt vanligt granskningsområde för den kommunala revisionen mellan 2021 och 2023 [14]. Det har således skett ett lärande från revisionsrapporterna.

I intervjuerna framgår att varken förekomsten av eller arbetet mot välfärdsbrott alltid utvärderas eller följs upp. Flera av de intervjuade lyfter att det brottsförebyggande arbetet är svårt att kvantifiera och därmed följa upp på ett enkelt sätt. Det är dock väldigt centralt att arbete följs upp och utvärderas för att bidra till utveckling.

I en sammanställning av iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2025 skriver IVO att 295 kommuner och stadsdelar⁵¹ har så allvarliga brister att de har behövt redovisa vilka åtgärder de vidtar för att förbättra arbetet till IVO [50]. IVO:s tillståndsprovning och tillsyn bidrar till att verksamheter och företrädare uppfyller gällande krav, men det är ingen garanti för att vården och omsorgen alltid håller tillräcklig kvalitet. IVO betonar att kommunernas uppföljningsansvar är centralt för att motverka olämpliga aktörer i välfärden. [50] I en rapport från Brå nämner de att tvärorganisering är ett sätt att utveckla uppföljningsarbetet. Som exempel lyfts att vissa kommuner kombinerar avtalsuppföljning ur ekonomisk och juridisk synvinkel med individuppföljning utifrån kvalitetsaspekter. Det sker exempelvis inom hemtjänst och särskilt boende. Kommunernas biståndshandläggare kan sitta på värdefull information som kan användas i arbetet mot välfärdsbrott. [6]

Det pågår flera arbeten på nationell nivå för att öka kunskapen om välfärdsbrott. Ett exempel är inom ekonomiskt bistånd där SKR tillsammans med ett antal kommuner och myndigheter tagit fram en standardiserad beräkningsmodell för förhindrade felaktiga utbetalningar. Modellen förväntas öka jämförbarheten mellan kommuner och exponera avvikelser som främjar kommunernas utveckling inom ekonomiskt bistånd. Den ska vägleda och stödja kommunerna i hur de kan föra statistik och mäta det förebyggande arbetet mot felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd. Kommuner ska kunna uppskatta värdet av förhindrade framtida utbetalningar, enligt modellen. [51] Det har ännu inte gjorts en nationell sammanfattning som visar på den samlade summan av förhindrade felaktiga utbetalningar. Modellen inkluderar inte kostnaderna för kontroller eller annan arbetstid.

Det finns även andra nationella uppdrag såsom Socialstyrelsens arbete med LUMEN – forum för lärande och kunskapsspridning om välfärdsbrott [48] samt SKR:s utbildningsportal Kompassen⁵². Båda initiativen syftar till att stärka arbetet mot välfärdsbrott genom att sprida kunskap och dela erfarenheter.

---

⁵¹ Tillsynsinsatsen omfattar landets samtliga 303 kommuner och stadsdelar.

⁵² SKR (2026) [Kompassen – med utbildning och stödmaterial](#). Hämtad 2026-04-14.

Sammanfattande analys

Den centrala styrningen i kommuner kan bidra till ett utvecklat arbete mot välfärdsbrott

Kommunerna använder flera olika typer av metoder och verktyg i arbetet mot välfärdsbrott, men arbetet behöver fortsatt utvecklas. En rapport från SKR visar att kommuner saknar verktyg, struktur och samordning kring välfärdsbrott [8]. Andra utredningar pekar på liknande brister, bland annat att kommuner inte har tillräckliga resurser för att följa upp olika slags avtal med och utbetalningar till privata utförare. [2]

Arbetet präglas samtidigt av målkonflikter. Verksamheter inom välfärden ska säkerställa rättssäkra och effektiva utbetalningar, upprätthålla tillgänglighet och service till enskilda personer samt motverka felaktiga utbetalningar och välfärdsbrott. I praktiken innebär detta att medarbetarna ofta behöver göra avvägningar mellan olika mål och krav utan tydliga styrsignaler. Intervjuerna visar att brister i den centrala styrningen bidrar till ett fragmentiserat arbete i kommunens förvaltningar. De kommuner som har styrande dokument och arbetsgrupper som särskilt arbetar mot välfärdsbrott beskriver att de har bättre förutsättningar. Det är därför viktigt att målkonflikter och prioriteringsfrågor tydliggörs och lyfts till den styrande nivån.

Kommunernas arbete mot felaktiga utbetalningar kan också indikera hur olika ersättningsystem prioriteras. Enligt utredningen om kommunal anslutning till Utbetalningsmyndigheten gör kommuner främst riskanalyser och interna kontroller inom ekonomiskt bistånd [2]. Utredningen pekar, liksom denna kartläggning, på att frånvaron av ett systematiskt arbete innebär att kontroller riskeras att inte göras inom de områden där riskerna är störst. Det finns tecken på att kontroller hittills görs inom områden där felaktiga utbetalningar redan är kända eller uppmärksammade och inte där utsattheten potentiellt är som störst.

Det saknas tillräcklig uppföljning och utvärdering av arbetet mot välfärdsbrott

Socialstyrelsen ser brister i uppföljning och utvärdering av arbetssätt. Detta innebär att kunskapen om vilka metoder som är effektiva är begränsad, vilket i sin tur försvårar ett gemensamt lärande. Samtidigt visar intervjustudien att samverkan är en viktig del av kommunernas arbete och att många kommuner ser ett värde i att dela erfarenheter nationellt.

Lokala prioritering av arbetet mot välfärdsbrott bör ses utifrån ett systemperspektiv

Tidigare publikationer visar att arbetet mot felaktiga utbetalningar och välfärdsbrott präglas av flera strukturella svårigheter. Regelverken är komplexa och inte alltid enkla att tolka eller tillämpa. [6, 48] Det kan också finnas oklarheter i ansvarsfördelningen mellan olika aktörer, exempelvis när det gäller tillsyn, kontroll och uppföljning. Detta kan skapa så kallade kontrollgap där riskområden inte hanteras systematiskt eftersom det är otydligt vem som ansvarar för att agera.

Frågan om arbetsätt och prioriteringar kan också förstås ur ett bredare styrningsperspektiv. Lagstiftaren har i flera fall valt att stärka skyddet för välfärdssystemen genom särskilda straffbestämmelser, såsom bidragsbrottslagen. Samtidigt aktualiseras ofta även andra brottsrubriceringar i samband med välfärdsbrott, exempelvis bedrägeri. [48]⁵³ Sammantaget innebär detta att arbetet mot välfärdsbrott inte bara är en fråga om enskilda kommuner och deras kontrollåtgärder, utan också om hur ansvar, styrning och regelverk samspelar på systemnivå.

---

⁵³ Se rubriken ”om välfärdsbrott”: [Välfärdsbrott – ett samlingsbegrepp](#). Hämtad 2026-04-14.

Välfärdsbrott kan innebära negativa konsekvenser för såväl individer som kommuner

I detta kapitel besvarar vi följande frågeställning:

- Vilka konsekvenser har välfärdsbrott för kvaliteten och ekonomin i de berörda verksamheterna?

Kort sammanfattning av kapitlet

Kunskapen om hur välfärdsbrott påverkar kvaliteten och ekonomin i de berörda verksamheterna är begränsad. Ofta saknas systematiska uppföljningar som tydliggör omfattning och orsakssamband. Det är inte alltid möjligt att avgöra om en konsekvens är bekräftad eller endast ett antagande.

- Bristande kvalitet kan drabba den enskilda personen: Brister i utförandet av välfärdsinsatser kan medföra att enskilda personer inte får den insats de behöver. Detta kan på sikt leda till personligt lidande och ett ökat vård- och omsorgsbehov.
- Ekonomiska förluster och möjliga kostnadsökningar: Välfärdsbrott innebär att offentliga medel tillfaller aktörer som inte har rätt till dem. Samtidigt innebär arbetet mot välfärdsbrott kostnader i form av exempelvis stärkta kontroller. Kontrollerna kan finansiera sig själva men det är svårt för kommunerna att följa upp.
- Missvisande beslutsunderlag till följd av manipulerade behov: Felaktiga uppgifter i välfärdssystemen riskerar att leda till bristfälliga prognoser, felaktig resursfördelning och långsiktiga ekonomiska beslut som baseras på missvisande behov.
- Undanträngningseffekter och osund konkurrens: Oseriösa aktörer kan genom regelöverträdelser konkurrera på orättvisa villkor och tränga undan seriösa aktörer. Undanträngningseffekter och osund konkurrens kan även tänkas påverka kommunernas val av styrformer.
- Brister i de insatser som kommunen tillhandahåller kan leda till minskad tillit till kommunen: Bristande kvalitet, rättsosäkerhet och upplevd ojämlikhet i välfärdssystemen kan minska förtroendet för kommuner, myndigheter och i förlängningen det demokratiska systemet.
- Välfärdsbrott kan finansiera annan brottslighet: Välfärdsbrott kan fungera som en finansieringskälla för organiserad brottslighet och därmed bidra till ytterligare kriminalitet.

Det finns begränsad kunskap om hur välfärdsbrott påverkar kvaliteten och ekonomin i de berörda verksamheterna. I tidigare publikationer och vår intervjustudie beskrivs ofta att välfärdsbrott kan ge vissa konsekvenser eller innebära risker. Det framgår inte alltid om dessa konsekvenser har inträffat, eller om de bygger på andras upplevelser eller antaganden om ett händelseflöde. Ofta saknas utvärderingar eller uppföljningar som bekräftar sambanden eller omfattningen av konsekvenserna.

I detta avsnitt redovisas de konsekvenser som beskrivs i intervjuer och tidigare publikationer. Det går inte alltid att avgöra om en konsekvens är bekräftad eller endast ett antagande. Resultatet är kategoriserat inom sex områden.

Enskilda personer riskerar att inte få den vård och omsorg de behöver

Om kvaliteten bortprioriteras till följd av prioritering av ekonomiska vinster finns risk att enskilda personer inte får den vård och omsorg de behöver eller av rätt kvalitet. De intervjuade kommunerna beskriver att välfärdsbrott i sig kan innebära att aktörer inte kan leverera den kvalitet som utlovats enligt avtal, eller medvetet åsidosätter kvaliteten i tjänsterna de levererar för att stärka sin ekonomiska vinning. Kvalitetsbrister kan innebära att missförhållanden uppstår för den enskilda personen. Missförhållande är när en händelse eller situation kan ha inneburit hot mot, eller medfört konsekvenser för, en eller flera personers liv, säkerhet eller hälsa. [52] Kvalitetsbrister kan i ett längre perspektiv få konsekvenser i form av undvikbara skador eller ett framtida ökat stöd- eller vårdbehov.

Konsekvenserna som drabbar den enskilda personen kan exemplifieras genom välfärdsbrott inom HVB-verksamhet. Till exempel förekommer att utförare medvetet inte säkerställer rätt kompetens eller lämnar felaktiga uppgifter för att uppfylla krav och därmed kunna få placeringar och ersättning. De riskerar då att sakna rätt kompetens för att tillgodose de placerades behov. IVO har i sin tillsyn iakttagit att barn och unga placeras i verksamheter vars bemanning, kompetens och utformning inte kan tillgodose de placerades behov av trygghet och säker vård och behandling. En anledning är att företrädare inte uppfyller kravet på lämplighet. [53] IVOs rapport avser inte enbart välfärdsbrott men i de fall utföraren medvetet lämnar oriktiga uppgifter för att få eller bibehålla sitt tillstånd kan detta vara konsekvenser av välfärdsbrott. Vidare skriver IVO att den vanligaste orsaken till att de återkallar eller förbjuder verksamhet är att företrädare allvarligt brustit i skyldigheten att kontrollera personal mot misstanke- och brottsregistret innan anställning. [53] Socialstyrelsen har samtidigt i en kartläggning noterat att det förekommit att personer med LSS-insatser blivit rekryterade att utföra kriminella handlingar. I de fall det har hänt att personer rekryterats är konsekvenserna allvarliga, både för de enskilda

personerna och personalen i verksamheten. [54] Den systemexploaterande brottslighet, så som välfärdsbrott, är alltså inte bara ekonomiskt dominerande, utan kan fungera som en motor för annan kriminalitet. Det kan även orsaka betydande samhällskostnader, såsom ökad otrygghet och negativa effekter för barns uppväxt, som inte fångas av ekonomiska mått. [55]

Utöver konsekvenserna för personen kan välfärdsbrottet leda till kvalitetsbristkostnader, det vill säga kostnader för de åtgärder som sätts in för att säkerställa kvalitet [52], samt kostnader och resurser för att hantera de undvikbara skadorna eller ett framtida ökat stöd- eller vårdbehov. Ett exempel är att hemtjänstföretag inte utför de insatser de ska [6, 39]. Detta kan leda till att personen som exempelvis inte får den hemtjänst den behöver får ett större vårdbehov utifrån avsaknaden av stöd initialt. Samtidigt är detta svårt att följa. Riksrevisionen har till exempel lyft att det både saknas och är svårt att genomföra beräkningar av kostnaderna för vårdskador och missförhållanden inom den kommunala hälso- och sjukvården. En anledning är att vårdskador som uppstår i den kommunala hälso- och sjukvården först upptäcks när patienten behandlas i den regionala hälso- och sjukvården, eller tvärtom att skador som uppstått i den regionala hälso- och sjukvården upptäcks i den kommunala hälso- och sjukvården. [52] Detta kan antas vara liknande inom andra områden där missförhållanden eller kvalitetsbrister leder till behov av annan vård och omsorg.

Ekonomiska förluster och möjliga kostnadsökningar

Kommunerna i intervjustudien upplever att det är svårt att följa upp hur stora ekonomiska förluster som välfärdsbrott leder till. Samtidigt pekar uppskattningar på mycket stora belopp (se avsnitt *Områden inom socialtjänsten och LSS har tidigare pekats ut som riskområden* för välfärdsbrott).

Upptäckten av välfärdsbrott öppnar upp för möjligheten att återfå felaktigt utbetalda medel till välfärden. Samtidigt medför det förebyggande och motverkande arbetet kostnader i form av exempelvis stärkta kontroller. De intervjuade kommunerna lyfter att tid och personal behöver omfördelas till kontroll, utredning och återkrav, vilket kan tränga undan ordinarie verksamhet och andra utvecklingsarbeten. Kommunerna har däremot svårt att uppge hur mycket kontrollarbetet faktiskt kostar. Flera kommuner menar att det är svårt att kvantifiera eller mäta det förebyggande arbetet. Samtidigt finns en upplevelse av att arbetet lett till fler återkrav, hävning av avtal och polisanmälningar.

Utifrån att det saknas heltäckande uppgifter på lokal nivå av hur mycket kontrollarbetet kostar samt hur mycket som återfås genom exempelvis

återkrav är det inte möjligt att göra en nationell sammanställning avseende det kommunala arbetet. Nationellt följs och analyseras däremot andelen felaktiga statliga utbetalningar. Även hur många fel som har motverkats följs. Ekonomistyrningsverket (nu Statskontoret) har visat att de totala upptäckta felaktiga statliga utbetalningarna ökade mellan 2023 och 2024, både i absoluta belopp och som andel av de totala utbetalningarna. Under 2024 uppgick de upptäckta felaktiga statliga utbetalningarna till 3,5 miljarder kronor, jämfört med 3,2 miljarder kronor under 2023. Samtidigt som fler nationella uppföljningar görs av statliga utbetalningar finns det även här utmaningar med att mäta kostnader för kontroll. Ekonomistyrningsverket beskriver att det är svårt att ta fram och analysera indikatorer för kostnader för kontroll på nationell nivå, eftersom stora delar av kontrollarbetet är integrerat i den ordinarie handläggningen och inte alltid kan särredovisas [56].

Välfärdsbrott kan finansiera annan brottslighet

Tidigare publikationer visar att välfärdsbrott kan ske systematiskt och organiserat. De visar även att vinsterna från välfärdsbrotten används för att finansiera annan typ av brottslighet. Systemexploaterande brottslighet såsom svartarbete, skatteundandragande och välfärdsbedrägerier utgör den största och mest lönsamma delen av den kriminella ekonomin. [55] Intäkterna från dessa brott kan exempelvis användas för att skapa legitima fasader som täckmantel för rekrytering, logistik eller vapentransporter. De kan även användas för att bygga kapital som möjliggör investeringar i mer avancerad kriminalitet eller ge stabilitet till den organiserade brottsligheten genom att erbjuda regelbundna inkomster till medlemmar och anhöriga. [55]

I den myndighetsgemensamma fenomenrapporten *Bolag som brottsverktyg i assistansbranschen* och Brås rapport *Finansiering av terrorism* finns uppgifter som tyder på att välfärdsbrott, bedrägerier och skattebrott i vissa fall används för att finansiera våldsbejakande extremism.

Underrättelseinformation visar bland annat att stora belopp från assistansersättning kan ha förts ut ur landet för att stödja välkända terrororganisationer. [63]

Missvisande beslutsunderlag till följd av manipulerade behov

Några av kommunerna i intervjustudien har tagit fram strategier, handlingsplaner eller inkluderat arbetet mot välfärdsbrott i ordinarie styrmodeller såsom verksamhetsplanering eller internkontrollplaner. I sådant arbete kan korrekta uppgifter antas vara avgörande. Skatteverket har visat att felaktig folkbokföring bland annat kan få konsekvenser i form av felaktig planering, styrning, resursfördelning och prognoser inom vård, omsorg och andra välfärdstjänster då de baseras på felaktiga underlag. Detta avser

särskilt verksamheter där resursfördelning och dimensionering i hög grad bygger på uppgifter om befolkningens storlek och sammansättning [57].

Om prognosmodeller bygger på felaktiga befolkningsdata och historiska utbetalningar, kan det innebära att planering, styrning, resursfördelning och långsiktiga ekonomiska beslut fattas på felaktiga grunder. Det innebär således att välfärdsbrott riskerar att påverka möjligheter till korrekta ekonomiska prognoser eller prioriteringar i och med att dessa baseras på ett missvisande behov. Det saknas studier som kvantifierar hur stora dessa effekter är på kommunal nivå inklusive socialtjänst- och LSS-verksamhet.

Undanträngningseffekter och osund konkurrens

De intervjuade kommunerna lyfter en farhåga kring att seriösa aktörer riskeras att trängs undan från marknaden eller får sämre förutsättningar att verka när oseriösa och kriminella aktörer etablerar sig. Risker för undanträngningseffekter har även konstaterats av både Konkurrensverket och Upphandlingsmyndigheten. De menar att oseriösa aktörer kan konkurrera med lägre kostnader genom att bryta mot regelverk, exempelvis genom bristande kvalitet, svart arbetskraft eller andra lagöverträdelser. Detta riskerar att påverka kvaliteten, stabiliteten och konkurrensen inom välfärdssektorn. [58, 59] Det innebär även att oseriösa aktörer inte har incitament att utveckla sin kvalitet. Ekobrottsmyndigheten belyser att osund konkurrens kan få samhällsskadliga konsekvenser där seriösa aktörer riskerar att konkurreras ut från marknaden och att bolag som kontrolleras av organiserad brottslighet utgör en del av näringslivet. [39]

Vidare har Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi visat att verksamheter som i grunden är lagliga men bedrivs med systematiska regelöverträdelser kan ge en smittspridningseffekt. Smittspridningseffekt hänvisar här till att regelöverträdelser normaliseras då seriösa aktörer kan pressas till att bryta mot reglerna för att kunna konkurrera med de oseriösa. På längre sikt, om regelöverträdelser normaliseras, kan den snedvridna konkurrensen urholka tilliten till regelverk och tillsynssystem. Detta kan leda till långsiktiga produktionsbortfall och göra fenomenet systemhotande snarare än enbart marknadsstörande. [55]

Mot denna bakgrund kan utvecklingen på vissa marknader tolkas som ett uttryck för undanträngningseffekter och osund konkurrens kan ha påverkat vissa kommuners val av styrformer. Statistik från Upphandlingsmyndigheten visar att antalet valfrihetssystem enligt LOV minskade under 2023 och att antalet annonserade system har minskat något de senaste åren⁵⁴. Flera kommuner, bland annat Huddinge, Järfälla, Umeå

---

⁵⁴Upphandlingsmyndigheten (2025) [Fortsatt minskning av antalet valfrihetssystem](#). Hämtad 2026-04-14.

och Uppsala kommun, har avvecklat valfrihetssystem inom hemtjänst till förmån för upphandling enligt LOU. I beslutsunderlagen framgår att ett argument varit att förebygga välfärdsbrott. Järfälla kommun lyfte särskilt fram ett utbrett fusk och brister i kvalitet som orsak till att överge LOV.⁵⁵

Brister i de insatser som kommunen tillhandahåller kan leda till minskad tillit till kommunen

Intervjustudien visar att arbetet mot välfärdsbrott i hög grad handlar om att värna tilliten till välfärdssystemen. När kommuner inte kan leverera insatser med tillräcklig kvalitet eller omfattning riskerar förtroendet för både kommunen och det offentliga att minska [60].

Flera myndigheter har pekat ut sambandet mellan ekonomisk brottslighet och risker för tilliten till det offentliga. Konkurrensverket pekar exempelvis på allmänhetens uppfattning om myndigheters hantering av skattemedel i samband med upphandlingar. Om leverantörer som bryter mot regelverk tilldelas offentliga kontrakt kan det undergräva tilliten till myndigheternas förmåga att agera rättssäkert och effektivt. [58] I rapporten *Organiserad brottslighet och hybrida hot – nya hot mot den svenska samhällsmodellen* belyses hur organiserad brottslighet kan påverka förvaltningsbeslut och därigenom utmana grundläggande rättsprinciper som opartiskhet, saklighet och lagbundenhet. När offentliga resurser fördelas utifrån andra kriterier än de demokratiskt beslutade minskar systemens förutsägbarhet och legitimitet, enligt rapporten. [61] Ekobrottsmyndigheten framhåller också att ekonomisk brottslighet som präglas av korrruption eller infiltration av offentlig verksamhet är samhällsskadlig och kan utgöra ett hot mot demokratin. Försämrad tillit riskerar även att påverka viljan till ekonomiska investeringar och att betala skatt. [39] Skatteverket tillägger att de långsiktiga konsekvenserna kan vara minskad vilja att rösta eller på andra sätt engagera sig i politik och samhällsfrågor. Den svenska välfärdspolitikens legitimitet bygger på att systemet uppfattas som effektivt och trovärdigt. [61]

I Socialstyrelsens intervjuer med kommuner framkommer att välfärdsbrott kan förstärka misstro som redan finns, exempelvis i miljöer där desinformation om socialtjänsten förekommer. När oegentligheter leder till bristande kvalitet i insatser riskerar misstron att fördjupas och på sikt påverka tilliten till det demokratiska systemet. I ett sådant läge kan andra

---

⁵⁵ Umeå kommun, fullmäktiges protokoll, 29 september 2025, § 176, Dnr KS-2025/00341. Järfälla kommun, fullmäktiges protokoll, 8 september 2025, § 142, dnr KST 2025/492. Huddinge kommun, fullmäktiges protokoll, 26 maj 2025, § 13, dnr KS-2025/385, samt 2 februari 2026, § 13, dnr KS-2025/1988. Uppsala kommun, fullmäktiges protokoll, 16 juni 2025, § 231, dnr KSN-2025-01038.

aktörer eller parallella strukturer uppfattas som mer tillförlitliga, vilket innebär en risk för ökad fragmentering. [62]

Hur välfärdsbrott kommuniceras har samtidigt stor betydelse för tilliten. Skatteverket framhåller exempelvis att riskbaserade kontroller ofta visar en högre andel felaktiga utbetalningar än slumpmässiga kontroller. Om resultaten presenteras utan tillräcklig kontext finns en risk att omfattningen av fusk överskattas, vilket kan påverka förtroendet för välfärdssystemet och i vissa fall bidra till att normalisera felaktiga beteenden. Tydlig och nyanserad kommunikation är därför central, för att både ge en korrekt bild till allmänheten och minska risken för missvisande rapportering. Medias beskrivningar av felaktiga utbetalningar kan i sin tur påverka hur omfattning och orsaker uppfattas och därmed även tilliten till myndigheterna och välfärdssystemet. [32]

Sammanfattande analys

Välfärdsbrott riskerar att påverka enskilda personer direkt och i framtiden

Konsekvenserna av välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamheter kan vara både direkta och indirekta, där de indirekta systemeffekterna kan vara minst lika betydelsefulla som de ekonomiska förlusterna. De direkta konsekvenserna består främst av kvalitetsbrister som riskerar att drabba den enskilda personen samt att resurser felaktigt betalas ut. Kvalitetsbrister, där enskilda personer riskerar att få insatser som inte motsvarar behov eller som håller lägre kvalitet än avsett, påverkar både den enskilda personens vardag och kan även skapa ett framtida ökat vård- och stödbehov.

Konsekvenserna av välfärdsbrott är svåra att fastställa empiriskt

Konsekvenser av välfärdsbrott är svåra att fastställa empiriskt, eftersom de bygger på komplexa orsakskedjor och fragmenterad information snarare än entydigt mätbara utfall. Vi ser även att uppföljning inte alltid prioriteras, vilket bidrar till att antaganden framställs som konsekvenser utan att de är konstaterade. Avsaknaden av uppföljning bidrar även till att det saknas kunskap om hur mycket kontrollåtgärder kostar i förhållande till hur mycket pengar som återfås. Att visa hur mycket medel som återfås kan användas som ett verktyg för att prioritera åtgärder. Ofta bygger kommunernas förebyggande arbete på vad andra kommuner gör snarare än egna riskanalyser och avvägda prioriteringar, vilket riskerar att snedvrider kunskapen om faktiska konsekvenser och omfattning.

De begränsade kunskaperna om konsekvenser av välfärdsbrott kan även förklaras av hur välfärdssystemen är organiserade. Ansvar, information och uppföljning är fördelade mellan flera organisatoriska nivåer och aktörer,

vilket skapar informationsasymmetrier mellan beställare, utförare och tillsynsaktörer. Det skapar situationer där flera aktörer ansvarar för samma utförare. Ett delat ansvar kan försvåra möjligheten att följa upp utförare. Det skapar även utmaningar med att dela information. Utan tillräckligt med information är det svårt att fastställa korrelerande samband.

Välfärdsbrott kan få konsekvenser för tilliten till välfärdssystem samt för hur de organiseras

Konsekvenserna av välfärdsbrott inom socialtjänst- och LSS-verksamhet kan även beröra hur välfärdssystemen styrs och organiseras över tid. När kommuner upplever att det är svårt att skilja seriösa från oseriösa utförare kan tilliten till marknadsmodeller minska, vilket i vissa fall leder till förändrade valfrihetssystem eller upphandlingsstrategier. Ur ett styrningsperspektiv kan detta förstås som en systemeffekt där informationsasymmetri och osund konkurrens bidrar till att förändra incitamenten för hur välfärdstjänster organiseras.

Välfärdsbrott kan finansiera annan kriminalitet

Välfärdsbrott kan i vissa fall fungera som finansieringskälla för annan kriminalitet. Socialtjänst- och LSS-verksamheternas kombination av stora ekonomiska flöden, komplexa regelverk och fragmenterade kontrollkedjor riskerar att skapa attraktiva objekt för kriminella aktörer.

Kommuner efterfrågar ökat stöd i sitt arbete mot välfärdsbrott

I detta kapitel besvarar vi följande frågeställning:

- Vilket ytterligare stöd från staten och myndigheterna efterfrågar kommunerna i arbetet mot välfärdsbrott?

I detta avsnitt redovisas de behov av stöd som beskrivs i de genomförda intervjuerna. Vissa av behoven som lyfts har även belysts i andra publikationer.

Kort sammanfattning av kapitlet

I detta avsnitt redogör vi för de områden där kommunerna efterfrågar särskilt stöd från staten och myndigheterna för att stärka sitt arbete mot välfärdsbrott. Områdena presenteras utan inbördes ordning.

- Tillgång till relevant information: Kommunerna behöver snabb och enkel tillgång till relevant information om aktörer för att kunna använda den i det dagliga arbetet mot välfärdsbrott.
- Stöd för digital utveckling: Kommunerna efterfrågar stöd för att utveckla och effektivisera digitala arbetssätt.
- Nationellt kunskapsstöd: Ett fortsatt, och i vissa fall förstärkt, nationellt stöd behövs för kunskapsutveckling och spridning av arbetssätt, tillsammans med tillräckliga resurser för att kommunerna ska kunna ta del av stödet.
- Löpande förvaltning av stöd och verktyg: Myndigheternas stöd och verktyg behöver förvaltas och uppdateras kontinuerligt för att säkerställa aktualitet och användbarhet.
- Medicinsk sakkunskap vid granskning av intyg: Kommunerna behöver möjlighet att rådfråga medicinsk kompetens för att bedöma riktigheten i läkarintyg, förslagsvis i samverkan med regionerna.
- Utvecklingsinriktat juridiskt stöd: Ett mer praktiskt inriktat juridiskt stöd kan stärka kommunernas handlingsförmåga och bidra till ett mer samordnat arbete mot välfärdsbrott. En sådan ordning behöver dock utredas vidare för att säkerställa rättssäkerhet, ansvarsfördelning och genomförbarhet.

Det behövs tillgänglig, tillräcklig och relevant information

Intervjuerna visar att det finns behov av att statliga myndigheter, inom sina respektive ansvarsområden, i högre grad kan möta kommunernas behov av tillgänglig, relevant och aktuell information. Kommunerna beskriver att långa handläggningstider hos myndigheter innebär att information i vissa fall är inaktuell när den når dem. För att möta rörligheten hos de oseriösa och kriminella aktörerna krävs ett mer skyndsamt och lättillgängligt informationsutbyte. Det förekommer att kommuner initierar mer informella kontaktvägar med myndigheter för att löpande kunna ta del av relevant information, i stället för att invänta formella beslut. Socialstyrelsen har tidigare pekat på att det behövs tillräcklig och relevant information för att kommuner och regioner ska kunna stänga ute oseriösa aktörer från marknaden samt för den kontinuerliga uppföljningen. Som exempel lyftes

möjligheten att utveckla IVO:s funktion *Placeringsstödet* så att kommuner och regioner själva skulle kunna hämta uppgifter från IVO:s register inom fler områden. [48] Socialstyrelsen ser att behovet av mer tillgänglig, tillräcklig och relevant information kvarstår. Det är centralt att informationen finns att tillgå när kommunerna behöver den.

Nästan alla kommuner i intervjustudien lyfte ett behov av bättre statligt stöd för att få överblick över oseriösa utförare. De önskar enklare verktyg för att undvika oseriösa aktörer vid upphandling. De intervjuade påpekar vikten av att sådan information är aktuell och uppdateras i samma takt som marknaden, där aktörer snabbt kan byta organisationsform eller namn. Socialstyrelsen har tidigare belyst att det saknas tillgång till tillräcklig information om vilka aktörer som tar emot offentliga medel för välfärdstjänster. [48] Socialstyrelsen har lyft behovet av information om vilka aktörer som tar emot offentliga medel i ett bredare perspektiv än enbart oseriösa aktörer. Tillgång till information om vilka aktörer som tar emot offentliga medel och vilka belopp (utbetalningar per leverantör) och verksamhetsområden (till exempel familjehem eller digitala vårdkontakter) kan användas för att kunna arbeta mer datadrivet och riskbaserat med att följa upp aktörer. Den här typen av analyser behövs på både lokal och nationell nivå, som beskrivs tidigare i denna rapport.

E-hälsomyndigheten har tagit fram en nationell katalog över vårdgivare och utförare av socialtjänst som en del i regeringens arbete med att skapa en nationell vårdförmedling för att korta köerna inom hälso- och sjukvården. E-hälsomyndigheten har fått i uppdrag att tillhandahålla och vidareutveckla denna katalog. Katalogen ska göra det möjligt med ett nationellt vårdsöksystem för nationell vårdförmedling och sedan utvecklas till att tillhandahålla befintliga informationsmängder och de uppgifter som saknas i dag kopplat till både vårdgivare och utförare av socialtjänst. Det kan handla om uppgifter som huvudman, organisation, driftsform, verksamheternas innehåll och målgrupper. I uppdraget ska E-hälsomyndigheten analysera hur katalogen kan användas som ett verktyg i arbetet mot välfärdsbrott.⁵⁶ Socialstyrelsen bedömer att en sådan katalog kan utgöra ett viktigt steg för att ge kommuner och regioner bättre tillgång till relevant och samlad information. Det kan också skapa förutsättningar för analyser på nationell nivå som stödjer arbetet mot välfärdsbrott lokalt. Det skulle exempelvis kunna handla om att följa hur privata aktörer rör sig på marknaden över tid, i syfte att upptäcka förändrade mönster och nya riskområden.

I samband med informationsinhämtning efterfrågar kommunerna statligt stöd i utvecklingen av digitala lösningar. Kommunerna beskriver att dagens

---

⁵⁶ Uppdrag till E-hälsomyndigheten att tillhandahålla och vidareutveckla den nationella katalogen över vårdgivare och utförare av socialtjänst (Dnr: S2025/00972) och Ändring av uppdraget till E-hälsomyndigheten att tillhandahålla och vidareutveckla den nationella katalogen över vårdgivare och utförare av socialtjänst (Dnr: S2025/00972).

informationsinhämtning ofta kräver kontakter med flera olika aktörer och att det saknas automatik. Flera intervjupersoner lyfter fram vikten av att förbättra möjligheterna att använda digitala verktyg och automatisering. En anledning till att kommunerna inte använder digitala lösningar mer i dag beskrivs vara bristen på jämförbara data och avsaknaden av ett gemensamt systemstöd. Intervjupersonerna beskriver att socialtjänst- och LSS-verksamheterna använder flera olika system, som sällan är kompatibla med varandra. Det försvårar analyser eftersom data behöver översättas och städas för att kunna jämföras sinsemellan, ett arbete som innebär en handpåläggning i form av tid och resurser. Socialstyrelsen har sedan 2024 arbetat med att förbereda inför en kommande lag om socialdataregister. Arbetet syftar till att skapa förutsättningar för en mer kunskapsbaserad socialtjänst genom ändamålsenlig och strukturerad dokumentation, nationellt enhetliga begrepp och gemensamma informationsmängder.⁵⁷

Utifrån ovanstående beskrivningar ger kommunerna uttryck för följande behov:

- Mer tillgänglig och relevant information. Det är viktigt att enkelt och snabbt kunna ta del av relevant information för att den ska vara användbar i arbetet mot välfärdsbrott.
- Stöd i digital utveckling för att kunna utveckla och effektivisera arbetssätt i samband med uppföljning och kontroll.

Det behövs ytterligare utbildning

I intervjustudien beskrivs behoven av utbildning variera beroende på kommunens resurser och hur långt den kommit i arbetet mot välfärdsbrott. Kommuner som är i början av sitt utvecklingsarbete och mindre kommuner beskriver särskilt ett behov av digitala utbildningar för att många ska kunna delta. De lyfter även behovet av att föreläsningar och utbildningar om välfärdsbrott sker gemensamt för kommunens olika förvaltningar. På så sätt ökar kompetensutbytet och förutsättningarna för att kunna lyfta särskilt svåra ärenden. Vidare lyfts behovet av kontinuerlig kompetensutveckling, till exempel genom årliga utbildningsinsatser. Detta till följd av att medarbetare ofta byts ut och om utbildningar inte är ett kontinuerligt inslag riskerar kunskapsutvecklingen och arbetet att stanna av.

Vidare beskriver kommunerna att de behöver ökat nationellt stöd för att bygga upp kunskap och sprida goda exempel. Utan nationell kunskapsspridning finns en överhängande risk för dubbelarbete, där liknande underlag tas fram parallellt i olika kommuner, eller att vissa inte nås av ny kunskap. De intervjuade lyfter även utmaningar med att arbetet i

---

⁵⁷ Socialstyrelsen (2025) [Förberedelse inför framtidens dataregister för socialtjänsten](#). Hämtad 2026-04-14.

kommunerna sker i stuprör inom olika förvaltningar. Flera uttrycker att det är svårt att kommunicera mellan förvaltningarna. Det finns önskemål om ett utökat gemensamt lärande som möjliggör ett mer systematiskt utbyte av metoder och arbetssätt, exempelvis genom gemensamma forum eller workshoppar.

Socialstyrelsen ser att myndighetens arbete med forumet LUMEN är ett verktyg för att tillmötesgå behovet av kunskapsutveckling [48]. Vidare har SKR tagit fram en utbildningsportal, Kompassen, som tillhandahåller ett basutbud av utbildningar på området.⁵⁸

Samtidigt lyfts vikten av att stöd som tas fram nationellt måste följas av en kontinuerlig uppdatering för att säkerställa relevans. Kommuner ger uttryck för att statligt stöd i form av bland annat verktyg och mallar inte följs av en aktiv förvaltning. Förändringar i lagar och rättspraxis eller andra förändringar behöver på ett strukturerat sätt omsättas i publicerade stöd, så att kommunerna ges goda förutsättningar att agera korrekt.

De intervjuade kommunerna efterfrågar särskilt statligt stöd kopplat till felaktiga eller falska läkarintyg. Läkarintyg med fabricerade eller överdrivna behov riskerar att medföra konsekvenser för socialtjänst- och LSS-verksamheter. Kommunerna uppger att de ofta saknar egen medicinsk kompetens för att granska eller ifrågasätta läkarintyg. Socialstyrelsen har i andra sammanhang fått till sig att vissa kommuner samverkar med regioner för att få stöd i att bedöma eller kontrollera läkarintyg. Det är dock inget arbetssätt som förekommer i hela landet.

Utifrån ovanstående beskrivningar ger kommunerna uttryck för följande behov:

- Ett fortsatt och ibland ökat nationellt stöd för att bygga upp kunskap och sprida arbetssätt, samt tillräckliga resurser för att kunna tillgängliggöra sig det stöd som finns att tillgå nationellt.
- Att myndigheter kontinuerligt förvaltar och vid behov uppdaterar publicerade stöd och verktyg i syfte att säkerställa dess aktualitet. Ofta är ett stöd ett resultat av ett tillfälligt regeringsuppdrag men för att säkerställa att stödet är användbart krävs aktiv förvaltning.
- Möjligheten att rådfråga medicinsk kompetens för att säkerställa riktigheten i läkarintyg. Socialstyrelsen ser att detta med fördel skulle kunna ske i samverkan med regionerna. På så sätt kan regionerna också bli uppmärksammade på osant intygande eller felaktig yrkesutövning.

---

⁵⁸ SKR (2026) [Kompassen – med utbildning och stödmaterial](#). Hämtad 2026-04-14.

Det behövs mer juridiskt stöd i arbetet mot välfärdsbrott

Flera kommuner efterfrågar statligt juridiskt stöd eller vägledning – både för att tolka domar och rättspraxis och för att omsätta dem i praktiskt handlande. De intervjuade indikerar att befintligt juridiskt stöd ofta upplevs betona begränsningar och risker, snarare än att konkretisera kommunernas handlingsutrymme och ge stöd i hur lagen kan användas strategiskt och rättssäkert. Brå har belyst komplexiteten i arbetet mot välfärdsbrott och att det även är svårt för rättsväsendet att bevisa den brottsliga gärningen i relation till verksamheter och avtal som i många fall är komplexa, och bevisa vem eller vilka som är gärningspersoner. När det gäller avtal kan det vara svårt att avgöra om det är kommunen eller regionen som inte skrivit tillräckligt specifika avtal, eller om utföraren utnyttjar systemen. Det är även svårt att avgöra om ansvaret ska tillskrivas en enskild person, företag eller föreningen som juridisk person. Det är inte heller alltid givet vem som ska ses som företrädare för företaget eller föreningen. [6]

Behovet av juridiskt stöd är särskilt tydligt i frågor där kommunerna förväntas agera snabbt och samordnat mot oseriösa aktörer, men där gränserna mellan olika regelverk upplevs svåra att tillämpa i vardagen. Regeländringar kräver ofta praktiska tolkningar, intresseavvägningar och lokala rutiner för att fungera i verkligheten. För full effekt behöver även de nya reglerna vara kompatibla med befintliga regelverk och system, alternativt följas av vidare utveckling.

I Socialstyrelsens delredovisning av uppdraget att etablera ett forum för lärande och kunskapsspridning om välfärdsbrott identifierades även att kommuner och regioner saknar stöd i hanteringen av civilrättsliga processer för att få tillbaka medel som betalats ut till följd av misstänkta brott. [48] Socialstyrelsen menar att avvägningen mellan och förutsättningarna för att hantera ärenden civil- eller straffrättsligt behöver analyseras utifrån ett systemperspektiv. Det vore också gynnsamt om relevanta myndigheter, tillsammans med Socialstyrelsen, kan kartlägga problematiken kommuner och regioner ställs inför vid beslut om och när de ska driva en civilrättslig process. Syftet med en sådan kartläggning bör vara att ta fram rättslig vägledning till kommuner och regioner. [48]

Utifrån ovanstående beskrivningar ger kommunerna uttryck för följande behov:

- Ett mer utvecklingsinriktat juridiskt stöd eller vägledning med fokus på hur gällande rätt kan tillämpas i praktiken. Ett sådant stöd kan stärka kommunernas handlingsförmåga, bidra till att fler ärenden utreds i fördjupade granskningar och möjliggöra ett mer gemensamt och strukturerat arbete mot välfärdsbrott och oseriösa aktörer. Genom gemensamma arbetssätt kan juridisk och verksamhetsnära expertkunskap byggas upp och tas till vara mer effektivt. Ett sådant stöd behöver dock utredas vidare för att säkerställa rättssäkerhet, ansvarsfördelning och praktisk genomförbarhet.

Sammanfattande analys

Flera insatser pågår redan och vissa av kommunernas behov har delvis adresserats genom olika regeringsuppdrag. Socialstyrelsen vill ändå lyfta utvecklingsområden och betona vikten av ett samlat och långsiktigt nationellt stöd, eftersom fragmenterade och tillfälliga insatser riskerar att begränsa kommunernas möjligheter att använda stödet i praktiken.

Resultatet visar att brist på samlad och aktuell information försvårar ett förebyggande och riskbaserat arbete och i stället leder till mer reaktiva insatser. Kommunernas efterfrågan på bättre överblick över aktörer och utbetalningar pekar på behov av nationella informationslösningar som möjliggör datadriven uppföljning. Samtidigt visar behovet av digitalt stöd och gemensamma system att dagens arbetssätt är resurskrävande och splittrade, särskilt i mindre kommuner. De intervjuade lyfter även behovet av kontinuerlig kunskapsspridning, uppdaterat stödmaterial och mer praktiskt inriktat juridiskt stöd.

Referenser

1. Socialstyrelsen. Välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvård och tandvård - Slutredovisning av uppdrag att kartlägga och analysera regioner och kommuners arbete mot välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvården och tandvården (2024-9-9224); 2024.
2. Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet (SOU 2025:20). Stockholm: Regeringskansliet; 2025.
3. Brå. Företag som brottsverktyg Upplägg, systemsårbarheter och kopplingar till den kriminella miljön 2025.
4. Polismyndigheten. Myndighetsgemensam rapport om välfärdsbrottslighet inom vård och omsorg; 2024.
5. Fredriksson C. Organiseringen av arbetet mot välfärdsbrott i ett kommunalt perspektiv. 2024.
6. Brå. Välfärdsbrottslighet mot kommuner och regioner - Fel och oegentligheter bland företag och föreningar; 2022.
7. Socialstyrelsen. Välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvård och tandvård: Slutredovisning av uppdrag att kartlägga och analysera regioner och kommuners arbete mot välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvården och tandvården; 2024.
8. SKR. Välfärdsbrott och otillåten påverkan - Från bidragsfusk till systemhotande brottslighet; 2021.
9. Brå. Otillåten påverkan från kriminella och extremistiska grupperingar - Påverkansförsök mot förtroendevalda och kommunal förvaltning; 2025.
10. Publica A. Det grovmaskiga nätet - Så kan fuskande företag hålla sig kvar i välfärden; 2025.
11. Utbetalningsmyndigheten. Lägesbild med fokus på avancerade angrepp mot välfärdssystemen: Utbetalningsmyndigheten; 2025.
12. Brå. Relationen till rättsväsendet i socialt utsatta områden; 2018.
13. MFD. Brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning - En kunskapssammanställning om normbrytande beteende och kriminell rekrytering av barn och unga med funktionsnedsättning; 2025.
14. SKR. Revisionens roll i arbetet att motverka välfärdsbrott; 2024.
15. SKR. Kartläggning av insatser i socialtjänst; 2022.
16. Scott WR. Institutions and organizations : ideas, interests and identities. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications, Inc.; 2014.
17. Eriksson-Zetterquist U. Institutionell teori : idéer, moden, förändring. Malmö: Liber; 2009.
18. Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning - betänkande. SOU 2012:6. Stockholm: Offentliga förlaget, Publit; 2012.
19. Brå. Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet - En rapport om välfärdsbrott med felaktiga intyg; 2015.

20. SKR. Felaktiga utbetalningar inom ekonomiskt bistånd: En kartläggning av kommunernas arbete med fel och välfärdsbrott inom ekonomiskt bistånd; 2024.
21. Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra. SOU 2017:37. Elanders Sverige AB, Stockholm 2017; 2017.
22. Clarke RV, Felson M. Routine activity and rational choice. New Brunswick, N. J.: Transaction publishers; 1993.
23. Kotowitz Y. Moral hazard. Allocation, information and markets: Springer; 1989. s. 207–13.
24. Spier KE. Incomplete Contracts and Signalling. The RAND Journal of Economics. 1992; 23(3):432–43.
25. Hartman L. Konkurensens konsekvenser : vad händer med svensk välfärd? Stockholm: SNS förlag; 2011.
26. Socialdepartementet. (S2018/00301/FST) Personlig assistans - Analys av en kvasimarknad och dess brottslighet. 2018.
27. Blomqvist P. The Choice Revolution: Privatization of Swedish Welfare Services in the 1990s. Social Policy & Administration. 2004; 38(2):139–55.
28. Brå. Företag som brottsverktyg Upplägg, systemsårbarheter och kopplingar till den kriminella miljön. 2025.
29. Statskontoret. Förbättrad kontroll och uppföljning av privata utförare i kommuner och regioner; 2025.
30. Konkurrensverket. Nya grindvaktsfunktioner i LOV – förslag som bidrar till att motverka kriminella eller oseriösa leverantörer i valfrihetssystem; 2025.
31. Socialstyrelsen. Statistik om ekonomiskt bistånd år 2024; 2025.
32. Skatteverket. Felaktiga utbetalningar i välfärdssystemet - En litteraturöversikt: En rapport från Skatteverkets analys- och dataenhet; 2025.
33. MUCF. Kommunala stöd och bidrag till civilsamhällesorganisationer. 2023.
34. Spremann K. Agent and principal. Agency theory, information, and incentives: Springer; 1987. s. 3–37.
35. Gailmard S. Multiple principals and oversight of bureaucratic policy-making. Journal of Theoretical Politics. 2009; 21(2):161–86.
36. IVO. Förstärkt tillsyn mot välfärdsbrottslighet inom omsorgen - Delredovisning 1 av regeringsuppdrag (S2024/00041); 2024.
37. Kontroll för ökad tilltro : en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. SOU 2020:35. Stockholm: Norstedts juridik; 2020.
38. IVO. Förstärkt tillsyn mot välfärdsbrottslighet inom omsorgen. 2026.
39. Ekobrottsmyndigheten. Ekonomisk brottslighet - Ekobrottsmyndighetens Lägesbild 2025; 2025.

40. Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. SOU 2020:35.: Elanders Sverige AB, Stockholm 2020; 2020.
41. Delegationen mot arbetslivskriminalitet. Arbetslivskriminalitet : upplägg, verktyg och åtgärder, fortsatt arbete. SOU 2025:25. Stockholm: Regeringskansliet; 2025.
42. Polismyndigheten. SIS och HVB-hem: Studie avseende kopplingar till den grovt organiserade brottsligheten; 2024.
43. Barnombudsmannen. ”Ni måste hinna före”: Barn och ungas berättelser om att vara frihetsberövad 2025.
44. IVO. Stärkt tillsyn av stödboende och hem för vård eller boende som tar emot barn och unga. Delredovisning I av regeringsuppdrag (S2024/01643); 2025.
45. Socialstyrelsen. Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2024; 2025.
46. Stockholms stad. Rapport över arbetet mot felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i Stockholms stad 2024 (Dnr: SOF 2025/169). 2025.
47. Malmö stad. Information till arbetsmarknads- och socialnämnden om återkrav vid felaktiga utbetalningar: Skrivelse daterad 250619. 2025.
48. Socialstyrelsen. Delredovisning av uppdrag S2025/00474 att etablera ett forum för lärande och kunskaps spridning om välfärdsbrott (2025-11-9916). 2025.
49. Brå. Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga; 2021.
50. IVO. Vad har IVO sett 2025? Iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2025; 2026.
51. Försäkringskassan. Förhindrade felaktiga utbetalningar (FFU) inom ekonomiskt bistånd - ett stödmaterial för kommunernas mätning av det förebyggande arbetet mot felaktiga utbetalningar. 2025.
52. Riksrevisionen. Lex Maria och lex Sarah – statens arbete mot vårdskador och missförhållanden inom vård och omsorg av äldre (RiR 2023:4); 2023.
53. IVO. Stärkt tillsyn av stödboende och HVB som tar emot barn och unga - Slutredovisning av regeringsuppdrag (S2024/01643); 2026.
54. Socialstyrelsen. Rekrytering av personer med LSS-insatser till kriminella nätverk (2026-4-10190); 2026.
55. Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Svarta siffror – en ESO-rapport om den kriminella ekonomins omfattning (2026:1). 2026.
56. Ekonomistyrningsverket. Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2024; 2025.
57. Skatteverket. Nationell lägesbild över befolkningen; 2025.

58. Konkurrensverket. Osund konkurrens i offentlig upphandling - om lagöverträdelser som konkurrensmedel (2013:6); 2013.
59. Upphandlingsmyndigheten. Utveckling av det strategiska inköpsarbetet – med fokus på arbetslivskriminalitet - Slutredovisning av ett regeringsuppdrag (2025:4); 2025.
60. Rothstein B. Creating political legitimacy: electoral democracy versus quality of government. *American Behavioral Scientist*. 2009; 53(3):311–30.
61. Gunnarson C, Montecinos SC. Organiserad brottslighet och hybrida hot - Nya hot mot den svenska samhällsmodellen (FOI-R--5808--SE); 2025.
62. Regeringens skrivelse (2023/24:67) Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet. 2023.
63. MGS Väst. Bolag som brottsverktyg i assistansbranschen - Fenomenrapport. 2025.

Bilaga 1. Välfärdsbrott utifrån ett principal-agent perspektiv

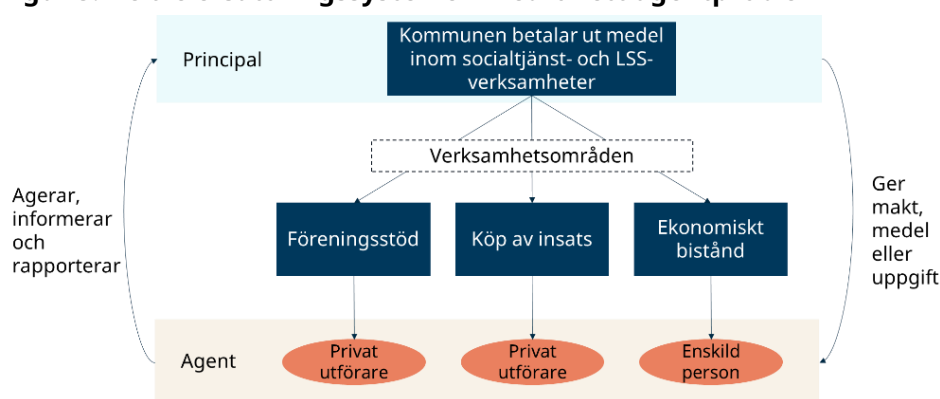
I den här rapporten används brottriangeln för att rama in de övergripande förutsättningarna som behövs för att brott ska ske. För att brott ska ske krävs motiverade gärningspersoner, lämpliga objekt och avsaknad av kontroll.⁵⁹ För att förklara varför avsaknad av kontroll uppstår tillämpas principal-agent-perspektivet.

Principal-agent perspektivet (principal-agent theory) beskriver ett förhållande som innebär att en agent handlar på uppdrag av en principal och ska följa de regler som principalen har satt upp [34]. I detta sammanhang kan kommunen, som betalar ut ersättning, ses som principalen, medan utföraren eller den enskilda personen, som tar emot ersättningen⁶⁰, kan betraktas som agenten. Principal-agent-perspektivet utgår från:

- principalen anförtror agenten med makt/medel eller en uppgift
- agenten har mer information än principalen (informationsasymmetri)
- principalen och agenten har olika intressen och agerar utifrån sina egna intressen

Dessa utgångspunkter sammanfattas i *agentproblemet*. Agentproblemet kan hanteras genom olika styrmedel, till exempel avtal, incitament såsom bonusar samt uppföljning och kontroll [34]. Syftet är att bättre samordna parternas mål och minska informationsövertaget hos agenten.

Figur 3. De tre ersättningssystemen medför ett agentproblem

Källa: Framtagen av Socialstyrelsen

⁵⁹ Se Brottförebyggande rådet [Gör en orsaksanalys](#). Hämtad 2026-04-13

⁶⁰ Ersättningen kan både vara till ett företag eller förening i form av betalning för utförande av tjänst eller ersättning till individ i form av till exempel ekonomiskt bistånd.

I denna kartläggning används principal-agent perspektiv för att:

- identifiera problem och risker kopplade till de olika ersättningssystemen
- skapa en bättre förståelse för varför vissa ersättningssystem är särskilt sårbara för välfärdsbrott
- synliggöra möjliga lösningar på de problem och risker som identifieras.

Principal-agent-perspektivet appliceras i denna kartläggning på ersättningssystemen; köp av insats, ekonomiskt bistånd och föreningsstöd inom socialtjänsten och LSS-verksamhet. I samtliga ersättningssystem kan relationen mellan kommun och företag/förening/utförare/biståndsmottagare beskrivas som ett principal-agent-förhållande.

Fyra analytiska begrepp används för att analysera principal-agent-förhållandet. Det handlar om informationsasymmetri, moralisk risk, flera principaler och signaleringsrisk. Begreppen förklaras nedan.

Informationsasymmetri

En grundläggande utgångspunkt inom principal-agent-förhållandet är att tillgången till information är ojämnt (asymmetriskt) fördelad mellan principalen och agenten. Principalen (kommunen) anses ha mindre information än agenten (företaget/föreningen/utföraren/biståndsmottagaren). I det här sammanhanget kan det exempelvis handla om att kommunen har lägre kännedom om den enskildes behov eller i vilken mån de insatser som är avtalade faktiskt utförs av utföraren. Biståndsmottagaren/utföraren har därmed en informationsfördel i relation till kommunen som denne skulle kunna utnyttja på ett otillbörligt sätt. Exempelvis kan det handla om att en utförare tar betalt för insatser som inte har utförts eller att en biståndsmottagare har tillräckliga ekonomiska tillgångar och samtidigt tar emot ekonomiskt bistånd.

Enligt principal-agent-perspektivet uppstår en risk när tillgången till information är *för* asymmetriskt fördelad mellan principal och agent [34]. Eftersom agenten vill maximera sin egen nytta kommer därför oseriösa aktörer agera utifrån informationsövertaget, vilket resulterar i välfärdsbrott [34].

Om principalen hade full insyn i hur agenten agerar skulle risken minska för att agenten handlar i strid med principalens intressen eftersom agenten vill undvika att bli upptäckt eller bestraffad.

För att minska informationsövertaget hos agenten kan principalen vidta olika åtgärder. Ett vanligt sätt är att öka insynen i agentens verksamhet, till exempel genom kontroller, stickprov eller analyser av ekonomiska flöden. Ett annat sätt är att inte fullt ut informera agenten om hur uppföljningen går till. Det kan till exempel innebära att kommunen inte redovisar alla metoder

som används för att kontrollera hur ett avtal följs. När agenten inte vet exakt hur eller när uppföljning sker uppstår en osäkerhet. Detta leder till att agenten blir mer försiktig och minskar sitt risktagande, enligt principal-agent-perspektivet.

Moralisk risk

Moralisk risk uppstår när agenten kan öka sin egen nytta genom riskfyllda handlingar som delvis eller helt drabbar principalen eller andra aktörer [23]. Principalen blir därför beroende av agentens moral. Ett vardagligt exempel på moralisk risk är försäkringar, där problemet uppstår i att den försäkrade kan ta onödiga risker utan att bära de ekonomiska konsekvenserna. Moralisk risk uppstår oftast i sammanhang där principalen inte kan direktbevaka agentens beteenden. Det kan till exempel vara när kommunen (principalen) inte är närvarande då en insats utförs, exempelvis vid utförandet av hemtjänst. Utföraren (agenten) har således möjlighet att till exempel utföra tjänsten med lägre kvalitet eller omfattning än vad som är avtalat utan att kommunen (principalen) kan upptäcka detta när det sker. I avtalssammanhang kopplas moralisk risk till osäkerhet kring agentens handlande och utfallet av handlandet. För att minska den moraliska risken kan avtal formuleras på ett sätt så att de är heltäckande samt detaljerade [23]. Detta minskar risken för att agenten utnyttjar otydligheter i avtalet för egen vinning. Eftersom den moraliska risken uppstår i sammanhang där principalen saknar direkt bevakning av agenten blir principalen beroende av agentens signaler, som ger indikationer om agentens förhållanden. Detta leder i sin tur till signaleringsrisk.

Signaleringsrisk

Signaleringsrisk handlar om hur tillförlitlig informationen som agenten signalerar till principalen är. Signalering kan ske genom alltifrån att agenten aktivt skickar information till principalen utifrån principalens anmodan till att agenten passivt signalerar information exempelvis genom sociala medier eller en hemsida. Agenten antas förmedla den information eller den omfattning av information som den tror principalen vill se i syfte att gynna agentens egenintresse. Principalen utsätts då för en risk att informationen är snedvriden eller felaktig [24]. Signaleringsrisk kan uppstå bland annat när en individ lämnar inkomstuppgifter, till exempel arbetsgivarintyg till kommunen i syfte att få ekonomiskt bistånd. Risken består i det fallet i att intyget kan vara oäkta. För att motverka signaleringsrisk behöver principalen hitta metoder för att säkerställa korrekt information. Det kan till exempel vara att inhämta information från en eller flera oberoende parter så som annan myndighet eller bank.

Flera principaler

Moralisk risk och signaleringsrisk kan uppstå på flera organisatoriska nivåer. Exempelvis kan en kommunanställd beslutsfattare betraktas som en agent i relation till överordnad som delegerat beslutanderätt. Om den kommunanställda står liten risk att drabbas negativt av att fatta ett inkorrekt beslut (moralisk risk) kan det leda till att denne blir sårbar för yttre påverkan från oseriösa aktörer. Den moraliska risken uppstår då eftersom kommunen organiserat beslutsfattandet med flera principaler [35]. Risken kan motverkas bland annat genom att öka potentiella sanktioner mot beslutsfattaren. Ett annat exempel på fler-principal-problem uppstår i gemensamma upphandlingar, där flera kommuner upphandlar en eller flera utförare. De upphandlade kommunerna kan betraktas som principaler och anbudsgivarna som agenter. Det leder till att respektive kommun behöver kompromissa med sina egenintressen mot varandra eftersom kraven på agenten i upphandlingen är gemensamma. På systemnivå leder det till att kraven på anbudsgivarna sänks [35]. I praktiken kan det innebära att det uppstår förhöjda kostnader för vissa kommuner att kontrollera agenten, vilket leder till att kontrollen blir eftersatt. Ett sätt att hantera den typen av problem är att väga in kostnader för kontroll. Ytterligare ett exempel på fler-principal-problem uppstår när minst två principaler ansvarar för att kontrollera en agent. Det uppstår incitament för enskilda principaler att åka snålskjuts på övriga principalers kontroll. Exempelvis när kommunen och IVO båda kontrollerar en och samma utförare. Det innebär i praktiken att det uppstår informationsgap i gränslandet mellan kontrollåtgärder som agenten kan utnyttja. För att motverka den typen av problem är det viktigt med en välfungerande samverkan mellan principalerna. [35]

Bilaga 2. Förklaring av uppgifter och insatser i kommunernas räkenskapssammandrag

För att se hur kostnaderna fördelas mellan de övergripande områdena äldreomsorg, funktionshinder, individ- och familjeomsorg samt ekonomiskt bistånd har vi använt oss av SCB:s sammanställning av kommunernas räkenskapssammandrag.

SCB samlar årligen in ekonomisk statistik ur kommunernas och regionernas bokslut. Statistiken innehåller uppgifter från resultat- och balansräkningar, samt verksamhetsindelad statistik för kommuner och regioner. Statistiken kan användas bland annat användas för kommunala nyckeltal på kommunnivå eller på statlig nivå i syfte att jämföra kommunernas ekonomi. Räkenskapssammandraget för kommuner innehåller följande avdelningar:

- Drift- och investeringsredovisning med uppdelning på olika verksamheter
- Specificering av entreprenader, bidrag och övriga intäkter
- Resultat- och balansräkning (även för kommunkoncernen)
- Externa utgifter och inkomster
- Borgensförbindelser och övriga ansvarsförbindelser
- Fördjupningar inom verksamhetsblocken Pedagogisk verksamhet och Vård och omsorg

I statistiken går det både att se bruttokostnader och kostnader för eget åtagande. Kostnader för eget åtagande tar hänsyn till kostnader efter avdrag för interna intäkter och försäljning till andra kommuner, kommunförbund och regioner. Genom att se till bruttokostnaderna återfinns mer detaljerad redovisning av köp av huvudverksamhet. Genom att kolla på bruttokostnaderna kan vi se motpartsredovisning. Denna redogörs inte för i detalj i rapporten men vi gör bedömningen att den oavsett är mer relevant i detta syfte.⁶¹

I andra rapporter från Socialstyrelsen förekommer det att kostnad för eget åtagande används.

I tabell B1 nedan beskrivs de olika kategorierna av socialtjänst- och LSS-verksamhet så som de är kategoriserade i kommunernas räkenskapssammandrag 2024. Varje typ av insats kan antingen stå för sig själv eller i förekommande fall beskrivas utifrån underliggande och mer specifika insatser. Tabellen baseras på den tillhörande instruktion⁶² som

---

⁶¹ SCB [Räkenskapssammandrag för kommuner och regioner](#). Hämtad 2026-04-14.

⁶² SKR [Räkenskapssammandraget 2024, instruktioner, version 3](#).

SCB tagit fram för att stötta kommunerna i arbetet med att fylla i den blankett med uppgifter som kommunernas räkenskapsammandrag grundar sig i.

Tabell B1. Beskrivning av insatser inom socialtjänst- och LSS-verksamhet utifrån kommunernas räkenskapsammandrag 2024

Kod	Typ av insats	Beskrivning av insats
510	Vård och omsorg om äldre	
5101	Hemtjänst i ordinärt boende	Hemtjänst enligt SoL ⁶³ samt insatser enligt 12 kap HSL i ordinärt boende. Med ordinärt boende avses boende i vanliga flerbostadshus, egna hem eller motsvarande till skillnad från särskilda boendeformer eller annat boende. I kategorin ingår även hemtjänst som beviljats till personer som bor i biståndsbedömt trygghetsboende. Hemtjänst i ordinärt boende avser biståndsbeslutad personlig omvårdnad och service enligt SoL. Personlig omvårdnad avser insatser för att tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov. Det kan innebära hjälp med att äta och dricka, klä sig och förflytta sig, sköta personlig hygien och insatser för att bryta isolering (t.ex. viss ledsagning) och skapa trygghet och säkerhet (bl.a. genom kvälls- och nattpatrull). Service avser praktisk hjälp med bostadens skötsel, hjälp med inköp, ärenden på post och bank, tillredning av måltider och andra insatser, t.ex. matdistribution, trygghetslarm och snöröjning. I kategorin ingår också avlösning av anhörigvårdare.
5103	Korttidsboende/ Korttidsvård	Med korttidsboende/korttidsvård avses bistånd i form av tillfälligt boende för bl.a. avlösning av anhörigvårdare och växelvård, som kan vara förenat med hälso- och sjukvårdsinsatser. Här ingår även kostnader avseende utskrivningsklara enligt kommunens betalningsansvar. Korttidsvård kan vara integrerad som enskilda platser i ett särskilt boende. Kategorin omfattar även personer som stadigvarande bor i särskilt boende men tillfälligt erhållit korttidsvård.

⁶³ Observera att beskrivningarna relaterat till SoL i denna kolumn hänvisar till den gamla socialtjänstlagen (2001:453).

Kod	Typ av insats	Beskrivning av insats
5104	Dagverksamhet, ordinärt boende	Individuellt behovsprövad insats som ges med stöd av socialtjänstlagen, SoL. Insatsen kan innefatta bistånd i form av sysselsättning, gemenskap, behandling eller rehabilitering under dagtid utanför den egna bostaden. I dagverksamhet ingår också avlösning av anhörigvårdare om sådan ges där.
5102	Särskilt boende	Med särskilt boende avses boendeformer för service och omvårdnad som kommunen, enligt 5 kap. 5 § SoL, ska inrätta för äldre personer som behöver särskilt stöd. Utöver boende ingår även insatser som ges med stöd av SoL och/eller 12 kap HSL till personer som bor i särskilt boende. Här ingår också individuellt behovsprövad dagverksamhet som ges till personer i särskilt boende.
5107	Annat boende	Med annat boende avses andra former av boenden till personer över 65 år som inte är ordinärt boende eller särskilt boende enligt definitionen ovan. Här ingår till exempel biståndsbedömt trygghetsboende, HVB-hem oavsett driftsform, familjehem och härbärgen.
5106	Öppen verksamhet	I kategorin öppen verksamhet ingår generellt riktade verksamheter som i första hand är avsedda för personer 65 år och äldre och där ett deltagande inte förutsätter individuell behovsbedömning/biståndsbeslut. Exempel på öppna verksamheter är mat- och kaffeservering, hår- och fotvård, hobby- och studieverksamhet, uppsökande verksamhet, uppsökande verksamhet till anhöriga, föreningsbidrag och bidrag till frivilliga organisationer. Även gratis eller subventionerad kollektivtrafik till personer 65 år och äldre ingår. Öppen verksamhet som kommunen bedriver i s.k. "trygghetsboende" utan biståndsbeslut och "Fixar-Malte" (hjälp med vardagliga sysslor i hemmet) ingår också här.

Kod	Typ av insats	Beskrivning av insats
5109	Övriga insatser i ordinärt boende	<p>Hemtjänst som beslutats utan föregående behovsprövning (s.k. förenklad biståndsbedömning”) ingår här. Även kostnader för resor som är biståndsbedömda enligt SoL eller beviljade utan biståndsbedömning ingår.</p> <p>Här ingår även övriga insatser till äldre personer i ordinärt boende, t.ex. boendestöd (bistånd i form av stöd i den dagliga livsföringen), trygghetsboende (ej biståndsbedömt), sommarkoloni för äldre, kontaktperson/-familj enl. SoL, personligt ombud samt bostadsanpassningsbidrag till personer i ordinärt boende. Här ingår även anhörigvårdsbidrag. Kontaktperson/-familj avser person/familj utsedd av socialnämnd (eller motsvarande), med uppgift att stödja och hjälpa enskild person och dennes anhöriga i personliga angelägenheter ingår också här.</p>
520	Insatser till personer med funktionsnedsättning (exkl. LSS/SFB)	
5201	Hemtjänst i ordinärt boende	<p>Med ordinärt boende avses boende i vanliga flerbostadshus, egna hem eller motsvarande till skillnad från särskilda boendeformer eller annat boende. Hemtjänst avser biståndsbeslutad personlig omvårdnad och service enligt SoL som ges i ordinärt boende. Personlig omvårdnad avser insatser som behövs för att tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov. Det kan innebära hjälp med att äta och dricka, klä sig och förflytta sig, sköta personlig hygien och insatser för att bryta isolering (t.ex. viss ledsagning) och skapa trygghet och säkerhet (bl.a. genom kvälls- och nattpatrull). Service avser praktisk hjälp med bostadens skötsel, hjälp med inköp, ärenden på post och bank, tillredning av måltider och andra insatser, t.ex. matdistribution, trygghetslarm och snöröjning. I hemtjänsten ingår också avlösning av anhörigvårdare om sådan ges där.</p>
5202	Boendestöd i ordinärt boende	<p>Boendestöd enl. SoL avser insatser i form av stöd i den dagliga livsföringen riktat till särskilda målgrupper. Till särskilda målgrupper hör bl.a. personer med psykisk funktionsnedsättning. Boendestöd kan vara ett såväl praktiskt som socialt stöd för att stärka en persons förmåga att klara vardagen i bostaden och ute i samhället. Det är endast insatsen som ingår här.</p>

Kod	Typ av insats	Beskrivning av insats
5203	Korttidsboende/ Korttidsvård	Med korttidsboende/korttidsvård avses bistånd i form av tillfälligt boende för bl.a. avlösning av anhörigvårdare och växelvård, som kan vara förenat med hälso- och sjukvårdsinsatser. Här ingår även kostnader avseende utskrivningsklara personer enligt kommunens betalningsansvar. Korttidsvård kan vara integrerad som enskilda platser i ett särskilt boende. Korttidsvårdens kostnad kan beräknas genom att ta korttidsplatsernas andel av totala kostnaderna för boendet. Även person som stadigvarande bor i särskilt boende men tillfälligt erhållit korttidsvård ingår här.
5204	Dagverksamhet, ordinärt boende	Individuellt behovsprövad insats som ges med stöd av socialtjänstlagen, SoL. Insatsen kan innefatta bistånd i form av sysselsättning, gemenskap, behandling eller rehabilitering under dagtid utanför den egna bostaden. I dagverksamhet ingår också avlösning av anhörigvårdare om sådan ges där.
5205	Särskilt boende/ annat boende	Med särskilt boende avses boendeformer med särskild service enligt 5 kap. 7 § SoL. Med annat boende avses här andra former av boenden som inte är ordinärt boende eller särskilt boende enligt definitionen ovan och som riktar sig till personer med olika former av funktionsnedsättning utan eget missbruk. Exempel på annat boende enligt SoL är HVB-hem, familjehem och härbärgen. Utöver boende ingår även insatser som ges med stöd av SoL och/eller 12 kap HSL till personer som bor i särskilt boende. Här ingår också individuellt behovsprövad dagverksamhet som ges till personer i särskilt boende.
5206	Öppen verksamhet	Generellt riktade verksamheter som i första hand är avsedda för personer yngre än 65 år med någon form av funktionsnedsättning och där ett deltagande inte förutsätter individuell behovsbedömning/biståndsbeslut. Exempel på öppna verksamheter är mat- och kaffeservering, hår- och fotvård, hobby- och studieverksamhet, samt uppsökande verksamhet, uppsökande verksamhet till anhöriga och föreningsbidrag till frivilliga organisationer. Här ingår även icke biståndsbedömda insatser t.ex. hjälp i hemmet med service eller personlig omvårdnad. Här ingår även kommunala bostadsbidrag (KBH) och "Fixar-Malte" (hjälp med vardagliga sysslor i hemmet).

Kod	Typ av insats	Beskrivning av insats
5209	Övriga insatser i ordinärt boende	Exempelvis kontaktperson/-familj enl. SoL, personligt ombud samt bostadsanpassningsbidrag till personer i ordinärt boende. Även kostnader för resor som är biståndsbedömda enligt SoL eller beviljade utan biståndsbedömning ingår. Kontaktperson/-familj avser person/familj utsedd av socialnämnd (eller motsvarande), med uppgift att stödja och hjälpa enskild person och dennes anhöriga i personliga angelägenheter. Även intäkter och kostnader avseende externa bostads- och lokalyror för hemtjänst, boendestöd och dagverksamhet (exempelvis trygghetsboenden och serviceboenden där kommunen har kontraktssinnehavet eller är hyresvärde) ingår här.
513	Insatser enligt LSS/SFB)	
5131	Boende enl. LSS för vuxna	Här ingår bostad med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad för vuxna som beslutats enligt 9 § punkt 9 LSS oavsett ålder. Uppgifter avseende hälso- och sjukvård enl. HSL i samband med boende enligt LSS ingår också här.
5132	Boende enligt LSS för barn och unga	Boende i bostad med särskild service för barn och unga och boende i familjehem för barn och unga som beslutats enligt 9 § punkt 8 LSS oavsett ålder ingår här.
5133	Personlig assistans enl. LSS/SFB1	Här ingår personlig assistans enligt 9 § punkt 2 LSS eller enligt 51 kap. Socialförsäkringsbalken (SFB). Bruttokostnaden tar inte hänsyn till ersättning från Försäkringskassan för personlig assistans enligt reglerna om assistansersättning i SFB. Kostnaden för ersättningen till Försäkringskassan för personlig assistans enligt reglerna om assistansersättning i SFB ingår i bruttokostnaderna.
5135	Daglig verksamhet enligt LSS	Här avses daglig verksamhet enligt 9 § punkt 10 LSS. Uppgifter avseende hälso- och sjukvård enl. HSL i samband med daglig verksamhet enligt LSS ingår också. Resor till och från daglig verksamhet ingår inte.
5139	Övriga insatser enligt LSS	Övriga insatser enligt LSS, dvs. råd och stöd, ledsagarservice, kontaktperson, avlösarservice i hemmet, korttidsvistelse utanför hemmet samt korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år (9 § punkterna 1, 3, 4, 5, 6 och 7) ingår här. Uppgifter avseende hälso- och sjukvård enl. HSL i samband med övriga insatser enligt LSS ingår också.

Kod	Typ av insats	Beskrivning av insats
559	Vård för vuxna med missbruksproblem	
552	Institutionsvård vuxna	Här ingår kostnader för vård, behandling, arbete, arbetsträning etc. enligt LVM eller SoL i kombination med dygnetruntvistelse i utredningshem, motivationshem, behandlingshem och arbetskollektiv eller motsvarande utomlands. Till dessa vårdformer räknas även andra typer av hem som t.ex. familjehem, inackorderingshem, härbärgen etc. med HVB-tillstånd där vård eller boende bedrivs dygnet runt. Kommunens kostnader för personer som placerats i motsvarande hem utomlands ingår.
556	Familjehemsvård för vuxna	Omsorg, arbete, arbetsträning m.m. som ges dygnet runt i familjehem med stöd av SoL eller LVM ingår här. Vård i familjehem med HVB-tillstånd ingår inte.
5581	Öppna insatser, bistånd som avser boende	Denna kategori avser boendeformerna: gruppboende, kategoriboende, inackorderingshem, korttidshem, jourlägenhet, härbärge, träningslägenhet, försökslägenhet, övergångslägenhet, hotell samt hyreskontrakt där socialtjänsten är kontraktssinnehavare, sociala kontrakt eller liknande. Boende i hem med HVB-tillstånd ingår inte. Boendekostnad (hyra) som utbetalas i form av ekonomiskt bistånd (socialbidrag) ingår inte. Kostnader för reparationer, renoveringar av boenden avsedda för missbruksvård, hyreskostnader för oanvända lägenheter, hyreskostnader under uppsägningstid, hotellkostnader, magasinering och städning av lägenhet vid vräkning som utgör en del av missbruksvården ingår i kategorin.
5582	Öppna insatser, individuellt behovsprövad öppen vård	Här ingår öppna insatser som är individuellt behovsprövad enligt SoL som t.ex. strukturerad dagvård, personligt råd och stöd och behandling eller kontaktperson.
5583	Öppna insatser, övriga	Med övriga öppna insatser avses öppna insatser som inte är individuellt behovsprövade. Här ingår kostnader för rådgivning och annan verksamhet som ges till enskilda utan individuella beslut och utan krav på inskrivning. Exempel är alkoholrådgivning, öppen träfflokal etc.
569	Barn- och ungdomsvård	

Kod	Typ av insats	Beskrivning av insats
554	HVB-vård för barn och unga	Här ingår placeringar med stadigvarande dygnetruntvistelse på HVB enligt SoL respektive LVU. Här ingår också de Särskilda ungdomshemmen (som även benämns Hem för särskild noggrann tillsyn efter 12 § Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga) med Statens institutionsstyrelse (SIS) som huvudman. Även placeringar i familjehem med tillstånd för HVB ingår. Lokalkostnader som har uppstått utan att verksamhet har bedrivits i lokalerna ingår också. Om någon familjemedlem har varit placerad tillsammans med ett barn/ungdom ingår kostnaden för familjemedlemmen också. Här ingår även konsulentstödda familjehem och jourhem med HVB-tillstånd. Skyddat boende där barnet bedöms individuellt och får ett eget beslut om insats enligt ny lagstiftning ingår inte. Stödboende för barn och unga 16–20 år som inte är asylsökande eller flyktingar ingår här liksom vårdavgiften vid placering vid Särskilda ungdomshem (SiS) som avser skolkostnader för skolgång.
557	Familjehemsvård för barn och unga	Här avses placeringar med stadigvarande dygnetruntvistelse i familjehem (inklusive nätverksamhet) samt tillfälliga placeringar i jourhem enligt SoL eller LVU. Även kommuners kostnader till följd av vårdnadsöverflyttning ingår liksom kostnaden för eventuella familjemedlemmar som varit placerade tillsammans med ett barn/ungdom. Konsulentstödda familjehem och jourhem ingår här, dock inte om de har HVB-tillstånd.
5681	Öppna insatser, individuellt behovsprövad öppen vård	Här ingår individuellt beslutade öppna vård-, stöd- och behandlingsinsatser enligt SoL respektive LVU t.ex. i form av kontaktperson, personligt stöd eller strukturerade öppenvårdsprogram. Klienterna är i det senare fallet inskrivna i verksamheten.
5682	Öppna insatser, övriga	Med övriga öppna insatser avses sådana som ges till barn och ungdomar utan individuellt beslut och utan krav på inskrivning. Exempelvis ungdomscentrum, familjecentraler, föräldragrupper, öppna träfflokaler och övrig riktad verksamhet. Fältverksamhet och bidrag till föreningar och organisationer, t.ex. nattvandrare ingår i den här kategorin.

Kod	Typ av insats	Beskrivning av insats
571	Övriga insatser till vuxna	<p>Här ingår kostnader för insatser till vuxna (21 år eller äldre) med problem som inte är relaterade till eget missbruk och/eller beroende av alkohol, narkotika, läkemedel, lösningsmedel, spel eller kombinationer av dessa. Kostnader som avser insatser till personer med psykiska problem ingår inte.</p> <p>Exempel på insatser som ingår är bland annat insatser till:</p> <ul style="list-style-type: none"> • personer med behov av stöd i föräldrarollen utan krav på behovsprövning • personer med behov av stöd på grund av anhörigs missbruk • våldsoffer (t.ex skyddat boende (för både föräldrar och barn) och problematik rörande våld i nära relationer och hedersvåld). <p>Både individuellt behovsprövade insatser och öppna insatser utan krav på behovsbedömning ingår här.</p> <p>Exempel på öppna insatser är öppen träfflokal, hushållsekonomisk rådgivning, kvinnojourer och brottsofferjourer. Exempel på individuellt behovsprövade insatser inom övrig vuxenvård är bistånd som avser boende, dvs. kostnader för fortlöpande hyra för till exempel s.k. sociala kontrakt som träningslägenhet och jourlägenhet, härbärge, behovsprövade öppna insatser i form av till exempel strukturerad dagvård, personligt stöd och behandling eller kontaktperson. Vidare ingår frivillig institutionsvård med vård/behandling/arbete/arbetsträning med mera i kombination med dygnetruntvistelse i utredningshem, behandlingshem, arbetskollektiv och dylikt samt familjehemsvård. Slutligen ingår bidrag till organisationer och föreningar inom verksamhetsområdet, budget-/skuldsanering och avhopparverksamhet för vuxna.</p>
575	Ekonomiskt bistånd	<p>Här ingår kostnader för utredning och utbetalning av försörjningsstöd och övrigt ekonomiskt bistånd för livsföring i övrigt enligt SoL. Här ingår även ekonomiskt bistånd som beviljats för egna avgifter i samband med vård och behandling enligt 4 kap. 1 § samt 4 kap. 2 § SoL.</p>
585	Familjerätt och familjerådgivning	

Kod	Typ av insats	Beskrivning av insats
5851	Familjerätt	Här ingår kostnader för arbete som socialtjänsten utför med stöd av föräldrabalken och socialtjänstlagen i form av adoptionsärenden, faderskaps- och föräldraskapsärenden samt vårdnads-, boende- och umgängesfrågor såsom samarbetsamtal, utredningar och upprättande och godkännande av avtal. Även kostnader för överförmyndare/gode man/särskilt förordnad vårdnadshavare (SFV) för barn under 18 år ingår, men inte ifall det rör ensamkommande flyktingbarn.
5855	Familjerådgivning	Här ingår kostnader för familjerådgivningsverksamhet, dvs. samtal enligt 5 kapitlet 3 § socialtjänstlagen i syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer.

Källa: SCB. [Räkenskapssammandraget 2024, Instruktioner, version 3](#).

Välfärdsbrott på agendan

Välfärdsbrott på agendan (artikelnr 2026-5-10228)
kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.